

Caiete Silvane

Revistă de cultură

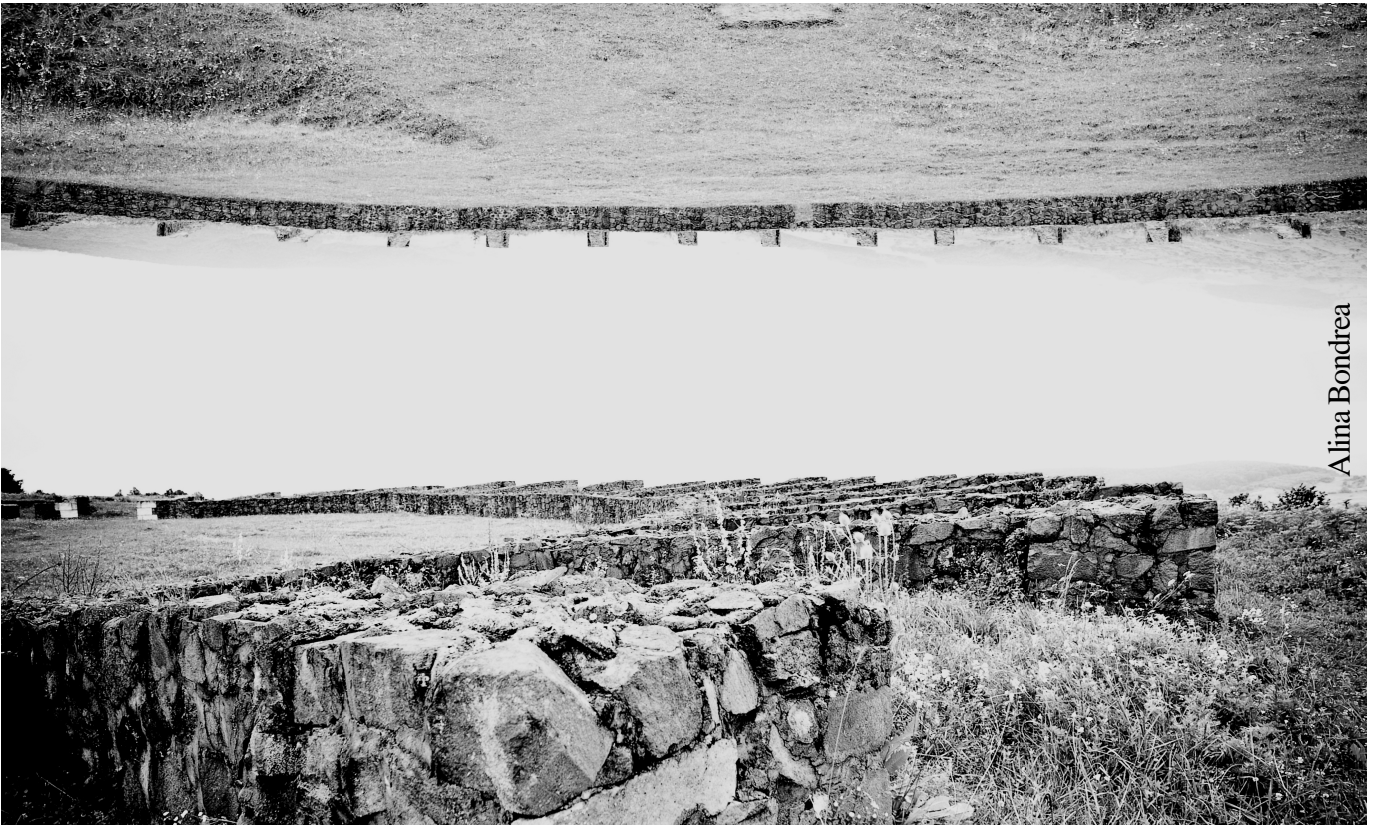
69

Porolissum fără Matei

Alina Todea

Alina Bondrea

Poem pentru „Caiete Silvane”

Ioan-Pavel Azap

ochiul nu e văz, e pleoapă
vinul nu-i alcool, e apă
litera nu e cuvânt -
trup de carne și pământ

fără cioante de spălat
după șapte ani de stat
în sicriu de lemn domnesc -
putregai și os livresc

In memoriam Alexandru V. Matei (23 noiembrie 1950 – 4 septembrie 2010)

Directorul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, cercetător științific I, dr. Alexandru V. Matei, a încetat, fulgerător, din viață, sâmbătă, 4 septembrie 2010, cu câteva luni înainte de a împlini vârsta de 60 de ani. Alexandru V. Matei s-a născut în 23 noiembrie 1950, în comuna Chinteni, județul Cluj. În anul 1973 a absolvit Facultatea de Istorie – Filozofie, secția Istorie, curs de zi, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Din septembrie 1973 a fost arheolog la Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău ocupându-se prioritar de perioadele dacică și daco-romană. Între anii 1983 - ianuarie 2000, timp de 17 ani, a îndeplinit funcția de director al acestei instituții. În această perioadă, expoziția de bază a secției de istorie a fost reorganizată integral în anul 1987 și revizuită parțial în anul 1990, iar la secția de artă a fost amenajată expoziția de bază ce prezintă arta românească contemporană în intervalul 1983-1894. În anul 1983 muzeul avea 19 salariați, colectiv care în anul 1999 număra 53 salariați, majoritatea muzeografi, cercetători (5 doctori și 4 masteranzi). Anuarul muzeului Acta Musei Porolissensis își respecta condiția de anuar, era tipărit și apărea în anul care era scris pe copertă. Anual MJIA Zalău organiza, deja intrate în circuitul național muzeal, sesiunile cunoscute sub genericul „Istorie și Civilizație în Nord -Vestul României”.

Din octombrie 2008 până în 4 septembrie 2010 a îndeplinit funcția de manager al Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău.

În perioada 1983 - 2000 a îndeplinit și funcția de director al Oficiului Județean pentru Patrimoniul Cultural Național. În această calitate, prin demersurile realizate și activitatea depusă, a reușit să obțină fonduri substanțiale pentru conservarea monumentelor de arhitectură de lemn (biserici), de piatră și pentru lucrările de conservare a monumentelor arheologice ce compun complexul Porolissum, reușind astfel ca astăzi să avem un veritabil muzeu în aer liber la Porolissum și la Buciumi. La aceste muzee în aer liber a fost: inițiatorul, fondatorul și realizatorul lor. Prin aceste preocupări, județul Sălaj s-a situat pe primele locuri pe țară în privința numărului de monumente conservate - arhitectură de lemn și monumente arheologice de zidărie (epoca romană).

În decembrie 1999 a obținut titlul de doctor în istorie (specializarea istorie veche și arheologie) cu lucrarea „Daci și romani în nord-vestul Daciei”, sec. I î.CH- sec III d. CH., teza fiind rezultatul a peste 25 de ani de cercetări arheologice proprii realizate în zona de nord-vest a Daciei.

A făcut parte din echipa care a început cercetările sistematice a Complexului Arheologic Daco-Roman Porolissum în anul 1977, desfășurând cercetări arheologice sistematice constant, timp de peste 30 de ani, nu numai în oraș ci și în zonele sistemului defensiv roman ce aparține municipium-ului și provinciei.

A inițiat, efectuat și condus lucrările de conservare-restaurare de la Porolissum, care în final au dus la realizarea aici a unui adevărat muzeu în aer liber, efectuând peste 85 la

sută din aceste lucrări (execuție, proiectare). Nivelul calitativ ridicat (european) al execuției acestor lucrări au oferit posibilitatea organizării la Zalău în anul 1997 a celui de-al XVII-lea Congres Internațional privind Studiarea Frontierelor Imperiului Roman care a reunit aici peste 300 de specialiști arheologi din peste 20 de țări. Muzeul din Zalău a fost unul dintre organizatorii principali ai congresului. În cadrul acestei manifestări a realizat săpăturile arheologice vizitate de participanții la Congres care au remarcat calitatea execuției și valoarea științifică a rezultatelor cercetărilor prezentate și a expoziție tematice realizate atunci: „Armata Daciei Porolissensis – ștampile”.

A realizat lucrările de conservare și amenajare muzeistică-turistică a castrului roman de la Buciumi, fiind fondatorul celui muzeu în aer liber.

Ca rezultate notabile ale activității de cercetare depuse amintim descoperirile: două tezaure monetare dacice (peste 1000 de piese); piesa unicat - pumnalul scitic de bronz cu teacă - de la Firminiș; a identificat pe teren, cercetându-le parțial, cele două apeducte pe piloni (singurele de acest gen cunoscute până în prezent în Dacia) ce aprovizionau cu apă complexul militar și civil Porolissum, identificând și sursele de apă; a localizat pe teren zona centrală a orașului roman Porolissum identificând locul principalelor edificii publice ce conferă rangul de municipium unei așezări romane: forum-ul, curia, capitolium-ul; a descoperit și parțial cercetat două noi aliniamente de apărare situate în fața complexului militar roman Porolissum (zid de piatră - cca.6 km zona Ortelec – Mirșid - Popeni și valul de pământ și șanț - cca. 4 km din zona Supuru de Sus), aliniamente total necunoscute până atunci, cercetarea acestora modificând substanțial cunoștințele despre complexitatea sistemului defensiv roman din fața centrului militar roman Porolissum.

A inițiat, organizat și realizat cu rezultate notabile primele măsurători geomagnetice și de rezistivitate electrică a solului din România în siturile arheologice de la Porolissum - zona orașului și în castrele de la Romita și Tihău în colaborare cu specialiști din Slovacia, Olanda și România. Timp de peste 27 de ani a efectuat cercetări arheologice în mai multe situri din provincia Dacia: Porolissum, Romita, Buciumi, Sîncraiu Almașului, dar și în situri aflate în afara limes-ului: Panic, Badon, Bocșa, Șimleu Silvaniei, Sîncraiu Silvaniei, Zalău, Popeni, Mirșid, Cuceu, Nușfalău, Hereclean, Supuru de Sus, Valcău de Jos.

Rezultatele cercetărilor au fost prezentate cu ocazia diverselor sesiuni de comunicări științifice, simpozioane și congrese internaționale. A fost autorul (parțial în colaborare) a peste 70 de contribuții științifice (studii, articole, rapoarte) și a 5 monografii arheologice (cărți). A participat cu contribuții științifice la 12 congrese internaționale și peste 20 simpozioane internaționale:

■ A fost membru al Asociației profesionale internaționale „Rei Cretariae Romanae Fautores”, ce reunește specialiștii preocupați în cercetarea ceramicii romane din Imperiul Roman.

foto D. Săuca

■ Membru al Comisiei Naționale de Arheologie numit prin Ordin al Ministrului Culturii. 2000-2003

■ Membru-vicepreședinte al Comisiei Zonale nr. 8 de Nord-Vest a Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice.

■ În baza activității de peste 30 de ani de cercetare arheologică a realizat punctajul necesar pentru obținerea calității de expert arheolog, atestat din partea Ministerului Culturii și Cultelor.

■ În anul 2005 i s-a conferit de către Președintele României decorația Meritul Cultural în grad de Ofițer, pentru activitatea de valorificare și protejare a patrimoniului cultural (situri și monumente istorice).

■ Pentru descoperirile de importanță națională realizate în situl de epocă romană de la Supur, prin Ordin al Ministrului Culturii i s-a acordat Diploma de Excelență în anul 2006.

■ A obținut fondurile și a realizat construcția Corpului Administrativ al Muzeului (2 etaje, demisol, mansardare) în anii 1995-1997, amenajând în această clădire laboratoarele de restaurare, birouri pentru salariați și spații de cazare - 1 apartament (cu 2 camere, baie și bucătărie separate), 2 garsoniere și 3 camere cu câte 2 locuri și o altă bucătărie.

■ A realizat mai multe proiecte cu finanțare europeană, declarate câștigătoare, „Parteneriat Romita - Birdoswald Anglia”, 2003, *Porolissum forum project* care asigură, pe lângă finanțarea internațională a cercetărilor din forumul de la Porolissum, și o participare internațională de studenți străini, mai ales americani, la aceste cercetări, toți reuniți într-o Tabără-școală de Arheologie pe timpul verii.

■ A fost colaborator al revistei „Caiete Silvane”, susținând apariția noii serii a publicației, atât ca director al Muzeului Județean, cât și ca cercetător.

Slujba de înmormântare, în prezența familiei îndurerate, a colegilor, conducerii județului și municipiului, a sute de prieteni și cunoscuți, a avut loc marți 7 septembrie 2010, la ora 14, în curtea Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

D. SĂUCA

foto D. Săuca

Pledoarie pro domo

(Încercare asupra postmodernismului și a optzecismului românesc)

Să aniversăm este un gest care ajută la întreținerea atmosferei unei reviste de cultură menținându-i, printre alte calități, stabilitatea valorică. A-i sărbători pe scriitorii consacrați și, prin urmare, apreciați în plan național, fie și doar prin adresarea urărilor tradiționale, atunci când au trecut prin câteva decenii ale vieții, ar trebui să fie onorant pentru redactorii oricărei publicații de profil. Nu am nicio îndoială că extinderea aniversărilor la personalități ale vieții culturale ținând strict de județul sau regiunea unde apare o astfel de revistă, prin „efortul” financiar-logistic al administrației respective, poate fi interpretată drept o jenantă limitare încurajând veleitarismul. Dar asta nu mai este deja decât o problemă de opinie firesc-subiectivă. Valoarea intelectual-creativă nu poate fi argumentată prin relaționare cu statutul de apartenență la provincie (sau „provincia provinciei”), ci doar cu provincialismul. Unul dintre poeții importanți ai perioadei contemporane, Petre Stoica, este recunoscut ca atare în plan național, deși ultimii ani ai vieții i-a petrecut creând în perimetrul orașelului Jimbolia. Și se mai pot da astfel de exemple din varii domenii ale creației artistice.

Cu totul altfel se cuvine, cred, să ne poziționăm în cazul aniversărilor unor instituții, publicații și mișcări culturale de oarecare anvergură națională și/sau locală, cum, de pildă, în județul Sălaj, „Caiete(le) Silvane”, „Hepehupa”, ziare locale apărute după 1990, Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu”, Zilele Romane etc.

Acest an, 2010, ar putea fi considerat unul aniversar, dacă ne gândim la o mișcare artistică preponderent literară cum este Optzecismul, „atentând” pe bună dreptate la definiția unei **Directii**, cel puțin, în creație, și doar pentru că e mai relevant decât Postmodernismul căruia i se insinuează (ca să nu ating conotația malițioasă a subordonării).

În interpretare istoricistă, deceniul opt este recunoscut între anii 1971 – 1980 (matematicienii pornesc numărătoarea de la zero și o termină la nouă). Pe oricare alternativă ne-am sprijini, deceniul opt e acesta. Pe bună dreptate, fenomenul optzecist s-a declanșat apriori în poezie, odată cu nașterea revistei studentești *Echinox*, la sfârșitul anului 1968, în Clujul universitar, generând Cenaclul cu aceeași denumire. Mentorul acestei coagulări de forțe artistice este poetul, eseistul, istoricul literar Ion Pop, pe vremea aceea asistent universitar la Filologie, acompaniat de câțiva excepționali studenți, Eugen Uricaru, Ion Mircea, Marian Papahagi, Adrian Popescu, Ion Vartic. Li s-au alăturat entuziast Dinu Flămând, Vasile Sav, Marcel Constantin Runcanu, Mariana Bojan, Olimpia Radu ș.a., toți studenți care urmau să facă parte din primul colectiv redacțional al revistei până după 1970 – 71. Urma apoi pleiada viitorilor mari sau importanți poeți, prozatori, critici literari și esești socotiți pe deplin optzeciști, provenind și de la alte facultăți (Filosofie, Istorie, Arte plastice), cum Gheorghe Perian, Emil Hurezeanu, Martha Petreu, Viorel Mureșan, Ion Mureșan, Aurel Pantea, Ioan Groșan, Radu G. Țeposu, Alexandru Vlad, Ioan Simuț, Ioan Moldovan, Alexandru Cistelecan, Andrei Zanca, Virgil Podoabă etc.

S-a mai convenit, însă, ca început al Direcției optzeciste să fie considerat și apariția la București a *Cenaclului de Luni*, la 3 martie 1977, condus de istoricul și criticul literar Nicolae Manolescu, precedat de încercările tânărului eseist, pe atunci, Radu Călin Cristea de a „lega” un grup de studenți de la Filologia și Filosofia bucureșteană într-un cenaclu independent. E adevărat că aici s-au format viitori poeți și prozatori optzeciști de prim plan, cum Mircea Nedelciu,

Mariana Codruț

Lucian Vasiliu

Mircea Nedelciu

Romulus Bucur, Alexandru Mușina, Florin Iaru, Mariana Marin, Gheorghe Crăciun, Matei Vișniec, Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Ion Stratan, Ion Bogdan Lefter, Bogdan Ghiu, Sorin Preda, Cristian Teodorescu, Călin Vlasie ș. a.

Ni se pare firesc să remarcăm ecoul activității celor două cenacluri în mediul studentesc al altor centre universitare tradiționale: Iași, Timișoara. Chiar dacă nu se manifestă atât de activ și disimulat contestatar, grupul de poeți, esești, critici de pe lângă revistele studentești *Dialog* și *Opinia Studențească* se constituie în generația optzecistă ieșeană incluzând nume ca Mariana Codruț, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, Luca Pițu, Dan Petrescu, Andrei Corbea. La Timișoara s-au remarcat Marcel Tolcea, Mircea Mihăieș, Daniel Vighi, Ion Monoran, Viorel Marineasa, Ioan T. Morar și alții.

Cei mai mulți dintre ei au debutat editorial și s-au maturizat artistic după 1980, fenomen care încurajează definirea optzecismului din acest etimon temporal. Care sunt reperele formale și substanțiale demarcând optzecismul față de celelalte direcții artistice/literare contemporane?

În primul rând, poeții, urmași de prozatori și esești, propun receptorilor o literatură evazivă, eludând directivele și canoanele impuse de către politica oficială a vremii. Din această pricină sunt, la rândul lor, marginalizați. După terminarea studiilor universitare, repartizați în învățământul rural, nevoiți să facă naveta, nu sunt acceptați în redacțiile revistelor, în edituri, iar pentru a se întâlni frecventează cenacluri provinciale, care puteau fi supravegheate facil de către partid prin metode ale securității. În felul acesta s-a înființat și a supraviețuit, de exemplu, *Silvania*, la Zalău, în timp ce *Saeculum* – la Dej, apoi la Beclean, a fost

desființat, din cauze asemănătoare cazului „Cenaclul de Luni”: Tinerii scriitori optzeciști se revendicau de la Postmodernism, dar demonstau din ce în ce mai frecvent, mai evident și **solidar** opoziție față de încercările puterii de-a dicta canoane și interdicții. În optica ideologiei comuniste, refuzul de a-și subordona opera politicii de stat, genera o altfel de politică, a libertății de opțiune, a non-triumfalismului. Camaraderia dintre ei se baza (și încă se bazează) pe acceptarea individualității fiecăruia, armonizând tolerant până și diferența dintre nivelurile de talent, sau de imaginație.

După 1990, acest mod de recunoaștere a stat la temelia inițiativelor de grup. În consecință, cei mai reprezentativi dintre ei au preluat conducerea majorității revistelor de cultură, câteva agonizând, modernizându-le în formă și substanță; au început să editeze altele, sub generice preluate din perioada interbelică. *Familia*, *Vatra*, *Convorbiri literare*, *Tribuna*, *Steaua*, *Transilvania*, *Ateneu*, *Tomis*, *Ramuri*, *Orizont*, *Astra*, din prima categorie, *Euphorion*, *Cuvântul*, *Apostrof*, *Dacia literară*, *Alethea*, *Memoria*, *Mișcarea literară*, *Discobolul*, *Calende* etc., din a doua.

Până acum, nici nouăzeciștii, nici douămiiștii n-au reușit să se desprindă, în formă, inovații de conținut și limbaj, de postmodernismul optzecist. E posibil să admitem, într-un viitor nu prea îndepărtat, nașterea unei noi generații pregătită de talentații poeți douămiiști.

Iată de ce credem a nu fi socotită ridicolă inițiativa din preambul, consemnarea împlinirii a trei decenii de existență a **Optzecismului** în literatura română contemporană.

(va urma)

Viorel TĂUTAN

Abonează-te la cultură!*

Caiete Silvane

*Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție.
Prețul unui abonament pe o lună, pentru anul 2010, a rămas neschimbat: 2 lei.

www.caietesilvane.ro

Augustin Mocanu: Negru roșu negru

O carte subțire ca o lamă de ras, cu un sumar eterogen (proză scurtă, reportaj, poezie), ni-l prezintă pe Augustin Mocanu în ipostaza de autor de literatură beletristică, după cea – cunoscută și din paginile revistei noastre – de etnolog, materializată în mai multe culegeri de folclor și proză eseistică. E vorba de volumul **Roșu negru roșu**, apărut la editura *Helis*, Slobozia, 2010. Atributul *eterogen* din fraza de mai sus are în vedere formele abordate, căci în conținut cartea e cât se poate de unitară și, pe deasupra, solidară cu celelalte, având ca subiect general istoria, spațiul geografic și existența spirituală a românilor din Ardeal.

Prima narațiune din volum, **Fântâna blestemată**, o povestire în grai bătrânesc, e un fragment de mare tensiune epică din epopeea istorică a toposului sălăjean. Acțiunea, dramatică, e fixată într-un sat dintre Zalău și Cehu Silvaniei la începutul secolului al XVII-lea, imediat după uciderea lui Mihai Viteazul, a cărui trecere prin aceste locuri a lăsat o dâră istorică de neșters. Episodul pedepsirii exemplare a iobagilor valahi de către baronul Puczy K. Iozef, pentru vina de a fi urmat îndemnul la revoltă al lui Mihai Viteazul, cuprinzând și mistuirea în flăcări venite *de la stele* a curții nobilului feudal, e scris cu mâna unei minți ce a făcut îndelungate băi de cronicari, de Bălcescu, Costache Negruzzi ori Sadoveanu. Dulceața limbii vechi se răsfrânge nu numai la nivelulul lexicului și al foneticii, dar și la cel al frazei: *Noroaietele s-au strâns și bordeiele au încremenit. Burate puțin și fără mișcarea omenească obișnuită, arătau ca niște mormânturi împietrite din veac în care dorm oameni cum nu se mai află.* (p.6). O proză aproape antologică e **Uleana**, de altfel, textul cel mai complex al volumului. Nuvela îl are ca protagonist pe Găvrilă din Gorgana, a cărui tragică și complicată poveste o spune un narator feminin, personaj și martor al întâmplărilor. Subiectul e dintr-un topos cunoscut încă din proza lui Pavel Dan, Câmpia Transilvaniei. Cea care narează faptele își intersectase viața, într-un mariaj nefericit, cu aceea a lui Găvrilă. Bărbatul fusese însurat cu o soră a ei, Victoria, care a murit la trei săptămâni după prima naștere, din cauză că nu s-a știut îngriji. Uleana, încă nici de șaptesprezece ani, este chemată în casa cumnatului să aibă grijă de copilul rămas orfan, unde, după un timp, i se propune să ia locul surorii moarte prea devreme. Cununia la notar are loc, iar cea religioasă se amână din cauza postului mare. Bărbatul e luat pe front, apoi dus prizonier la ruși, de unde nu se mai întoarce vreme de opt ani. După primii trei ani de căsnicie în lipsa soțului, soacra o obligă să se cunune religios. Acest ritual, cu pălăria mirelui în mână în fața altarului, e un episod pa cât de dramatic, pe atât de hilar. La întoarcerea din prizonierat, prin 1948, omul e doar o epavă, iar apropierea firească dintre soți nu se mai produce. Soacra devine tot mai agasantă cu nora încă

tânără până când, într-un moment de demență, izbind-o cu biciul pe Uleana, bătrâna cade istovită, murind două zile mai târziu. După parastasul de șase săptămâni, Uleana își ia lumea în cap, părăsind casa blestemată. Găvrilă o așteaptă un timp în zadar, apoi divorțează, și se însoară a treia oară cu o văduvă pe nume Tilica, al cărei bărbat murise în Rusia. Spre mirarea satului, cele două femei sunt văzute împreună la înmormântarea nefericitului Găvrilă din Gorgana. Ca structură, povestirea e un lung monolog al Uleanei, care se confesează unui ascultător imaginar. Folosirea dibace a pitorescului sau a insolitului sunt calități esențiale ale scrisului lui Augustin Mocanu.

În secțiunea a doua a volumului, accentul se mută de pe narațiune pe descriere, căci ne aflăm în fața a două reportaje, avându-l ca model clar pe Geo Bogza, atât de bine asimilat, încât stilul prototipului i se potrivește ucenicului ca o mânășă. Mocanu se apropie mai mult de literatură decât de tărâmul gazetăresc. Primul, **Strâmtorile Benesat - Țicău**, e scris după cea mai rafinată poetică a genului. Limbajul reporterului capătă fluența ritmurilor naturii, cuvântul neaoș se îmbină cu neologismul după legi potrivit cărora firea universului se armonizează cu civilizația antropologică. Poate că tocmai de aceea, autorul surprinde și poezia cotidianului: *Bufetierul, așezat într-un șopron improvizat, vopsit țipător ca să fie observat de clienți, moșăie cu capul pe teighea. Numără muștele ce ling picăturile de sirop. Vrea să le prindă pentru că-l necăjesc, îl pișcă de mâinile unsoare, de urechi și-i bâzâie pe sub nas. E indiferent la tot ce se întâmplă. Până duminică mai este... Abia atunci e ziua lui.* (p.26). **Despre pământ** e, mai degrabă, un reportaj-meditație, un cântec al elementelor primordiale și al marilor lor metamorfoze. E o proiecție în mit a Depresiunii transilvane, un poem al setei nepotolite de fabulos.

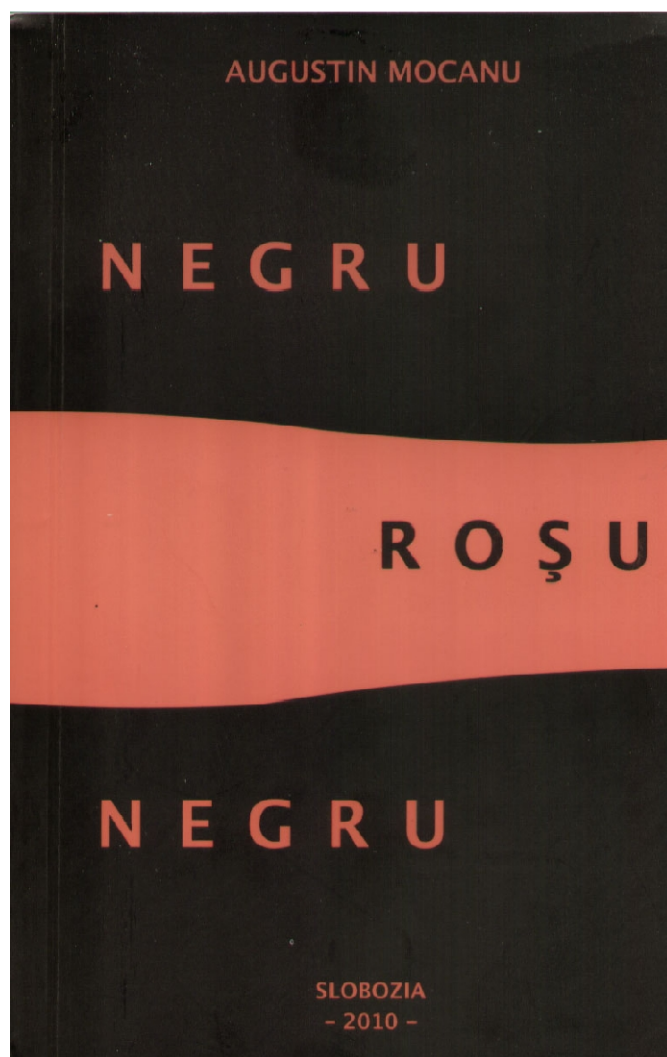
Urmează o fascicolă cu șase *subiecte folclorice* în proză. În general, între literatură și folclor există raporturi genetice, cu precizarea – importantă – că al doilea trebuie să treacă proba colectivă, ca să ajungă la cititor. Seria cuprinde bucăți literare de proporții reduse, undeva la granița dintre snoavă și legendă. Asemenea snoavelor populare și acestea se referă la istețimea sau prostia omenească, dar au uneori în vedere și absurdul faptelor. Aici, în conținutul concentrat al textului, autorul își construiește personajul pe câte un singur aspect caracteristic având în vedere o trăsătură mai accentuată. Prima din ele, **Legătura**, e povestea *celui mai mincinos din câți au trăit pe lumea asta.* (p.35). Intenția moralizatoare e evidentă, căci protagonistul cade victimă propriei himere, pe care a țesut-o din minciuni toată viața. **Muierea dracului**, deși nu întrunește elementele de structură a basmului, spațiul în primul rând fiind Câmpia Transilvană, își derulează

întâmplările sub zodia realismului fabulos, având și apăsate accente carnavalești. **Șarpele alb** e o legendă, în timp ce din **Moșul, baba, purcelul și musca** nu lipsesc acordurile și suflul prozei absurde. Întreg acest ciclu capătă vioiciune prin folosirea limbii vorbite, culoarea locală sprijinindu-se pe particularitățile graiului regional.

Capitolul **Alte proze** încheie, ca să spunem așa, partea epică a volumului. **Gest** și **Grâul** sunt două *georgice* în proză, dovedind aplicația autorului spre lirismul descrierilor de natură și a stărilor sentimentale delicate. Proza intitulată **Pop Dănilă** e o fiziologie literară, împingând sub lupa cititorului alt tip de personaj decât cele cu care autorul ne-a deprins, un intelectual de țară din perioada nu prea îndepărtată a comunismului. Lacunele sistemului didactic, mereu aceleași și mereu altele, sunt dovedite sau numai sugerate cu puzderia de detalii din existența cenușie a unui profesor de țară cu, în mod absurd, cu mai multe euri, al căror număr încă sporește de la o împrejurare la alta. Proza surprinde subtil vanitatea unei categorii sociale a cărei muncă, ridiculizată din toate direcțiile, începe a deveni și inutilă. În foarte scurta compoziție **Vierme** se simte puternic răsufletul lui Urmuz, pe când **Măștile** dă senzația de umor reprimat ca-n bancurile seci.

Ultimile douăzeci și cinci de pagini sunt acoperite cu versuri, care tind să formeze un ciclu, fie prin tematica istorico-patriotică, fie prin sursa folclorică a motivelor. Neunitare stilistic și destul de inegale, poemele suferă și de lipsa unui titlu generic, care ar fi putut focaliza către o direcție mai clară sensurile estetice. Grupajul e deschis de un scurt *motto* cu valențe paremiologice, căci eul liric de aici e o *străină gură*, cea care se aude și din literatura populară, aceea care pe toate le vede și le judecă: *N-a stat Lumea asta niciodată asfel,/ bleagă, rezemată în toiag de fum.* (p.66). Aproape o doină de înstrăinare e **Destin**, text autoreferențial scris în cadențe folclorice, dar cu o notă livrescă în final. Micul poem e sfâșietor, ca un bocet, iar tema dislocării dintr-un spațiu în altul e dezvoltată în paralel cu aceea a evadării ființei. Neantizarea nu e definitivă, ca în folclor, ea se poate metamorfoza în destin, deoarece există la om vocația creatoare ce poate conduce spre o substituție metonimică: *Dusu-m-am și m-am tot dus/ De la Răsărit spre-Apus./ Bătut de vânturi și ploii,/ N-am mai venit înapoi./ Când Trupul nu mai putu,/ Trimisu-mi-am sufletu/ Singurel și fără glas/ Să vie la voi de mas./ A plecat, dar nu s-a-ntors,/ Vremea m-a gătat de tors./ Am rămas pe căi , pustiu,/ Acasă nu pot să viu;/ Și-am rămas pe căi departe,/ Și mă-ntorc la voi drept carte.* (pp. 66-67). Folcloristul A.Mocanu, cel care a cântărit în fața claselor de elevi zeci de doine, iar în sumarul cărților sale, câteva sute, intră, ca altădată Coșbuc, într-un înfiorat dialog cu cântecul liric popular: *Oare ce-i fi fost/ până n-ai avut/ acest tainic rost?/ Poate, un zâmbet de fată/ sau o pleoapă mișcată/ ca aripa unui fluture fin.../ Poate, durere și chin,/ ori pâine prea bună/ într-un olat străin;/ strigăt pe câmp de bătaie,/ grăie de jar și cosițe bălaie;/ cristale-n pâraie*

Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010

de munte,/ omăt peste creștet/ și viscol sub frunte;/ zvâcnire verticală-n istorie/ cu suflet de fulger/ și haine de glorie./ Poate că Rubobostes,/ ori cine știe cine/ ți-a făurit aripă/ și te-a trimis până la mine. (*Doină*, pp.68-69). În **Țara soarelui răsare** poetul are o viziune gigantescă asupra entității patriei, în timp ce în două **Mărțișoare** triumfă spiritul ludic și copilăria, care converg spre o reprezentare apolinică: *Bucure, vă bucure/ zborul blând de fluture! / Să nu rupeți filele/ De la bune, zilele!/ Facă-se ceață lumină/ Fie-vă viața senină/ Și bucuria deplină!* (*Mărțișor 1*,p.73). Uneori, autorul caută cuvântul rarism, asupra căruia atrage atenția așezându-l drept titlu, așa cum alții au grijă să-l plaseze în rimă; *În această răscurce, sub vânturi,/ înfășurat în umbra mea/ ca într-o manta regală,/ m-oi odihni de-a pururi astrucat, / Mai pură decât neființa/ va licări lumina mea etern.* (*Astrucat*, p.77). Dacă ar fi să găsim o umbră tutelară risipită în aceste versuri, ea ar fi Argezi. Chiar apar câteva *portrete Á la manière de: Lelea* (pp.78-79), sau **Noaptea** (p.80). **Noaptea Gorilei** e o poezie, tematic, politică. Cele aproape o sută de pagini din **Negru roșu** adună truda literară risipită pe mai multe decenii a unui eminent dascăl de limba română.

Viorel MUREȘAN

Caiete Silvane

Mirajul unei „epoci” cu adevărat „de aur”

Sunt evenimente și întâmplări pe care le trăim în viață, dar care se uită, altele însă nu le poți da uitării chiar dacă ai încerca acest lucru. Ba îți pot marca întreaga viață. N-am avut foarte mulți ani la Revoluția din decembrie 1989, însă am fost destul de conștient că ceva ieșit din rutina cotidiană se petrece. Eram oarecum buimac și nehotărât în reacțiile instinctive, atunci când l-am auzit prima dată pe un coleg de-al meu rostind cu voce tare în fața blocului: „Ole, ole, Ceaușescu nu mai e!!!” De ce să fie o bucurie, ne întrebam mulți, că doar era „conducătorul iubit” al unei țări puternice care nu cerea mila nimănui, nu avea datorii, din contră, dispunea de bogății imense pe care le văzusem la televizor de nenumărate ori, de ce să faci o bucurie din a transforma în prizonier pe cel ce până mai ieri era un idol pentru acest popor? De ce?

În toată această încercare a noastră de a înțelege ce se petrece de fapt, ca din senin apare vestea: „Au adus ouă la Aprozar!” Noi copiii, ca în multe alte dați, eram condamnați la formarea șirului indian care începea din fata unei teighele și care parcă nu mai avea capăt și știam încă o dată cu remanere că iar vom fi trimiși la un „război” care avea un singur deziderat: „Să apuc și eu”. Însă în casa scării blocului un vecin încerca să tempereze panica spunând: „Nu are rost să vă înghesuți, de acum încolo vor fi de toate din belșug. Dacă trec ouăle vor aduce altele ca să ajungă la toți. O să vedeți!” Parcă era un vis. Atunci am realizat pricina bucuriei românilor, atunci m-am afiliat și eu cu o oarecare bravură victoriei celor mulți, pentru că scăpam de o mare povară, cozile interminabile și frustrarea pe care o simțeam atunci când în fața ta vânzătoarea ridică neputincioasă din umeri și exclamă: „Nu mai avem!”

Dacă în istoria omenirii, Crăciunul, adică Nașterea Domnului Hristos, avea să schimbe destinul acestei lumi și să devină un punct de referință (cel puțin cronologic) care va marca istoria umanității, un alt Crăciun, după aproape 2000 de ani, va schimba destinul unei națiuni și îi va da optimismul de a-și împlini visele, în primul rând acela de a fi liberi. Nu știu dacă este ceva mai de preț decât libertatea. În această chestiune nici Dumnezeu nu intervine, El ne-a lăsat liberi, să acționăm așa cum credem de cuviință, căci adevăratele valori se nasc atunci când au la bază libertatea umană. Cum am putea vorbi de exemplu despre iubirea de neam, de țară, de Dumnezeu, de persoanele dragi etc. dacă această iubire n-ar fi un sentiment liber exprimat? O iubire în afara libertății nu este capabilă de jertfă, este formală, fariseică, de fațadă și fără nicio valoare. Există însă și foarte multe voci care pun pe seama libertății acest haos în care a ajuns poporul român după 20 de ani de democrație. Aș vrea să subliniez faptul că, paradoxal, libertatea are niște limite, iar una ar fi aceea că libertatea mea este mărginită, limitată de libertatea semenului meu. Există însă o măsură a libertății, aceasta este buna-cuviință. Când s-a pierdut măsura și s-a întrecut limita, libertatea nu mai este libertate ci devine libertinaj, iar acesta nu are limită la nimic și nu are nicio măsură. Copiii unei familii sunt liberi, dar au anumite restricții, li se impun reguli, obligații, responsabilități, noțiuni ce țin de educație, dar aceste norme de conduită nu le îngreădește libertatea ci din contră le-o oferă în toată plenitudinea ei. Copiii străzii sunt libertini, ei n-au nici restricții, nici obligații, ei sunt la limita legii sau chiar de multe ori împotriva ei, ei trăiesc nu în libertate ci în libertinaj. Întrebarea oarecum legitimă care se pune este următoarea: Care sunt mai fericiți? Cei liberi sau cei libertini?

Au existat destul de multe momente în care poporul acesta, atunci când și-a văzut înșelate așteptările, atunci când sătul de întuneric și deznădăjduit în a vedea lumina de la capătul unui tunel lung, mai degrabă înțelegând democrația ca un tunel ce nu se mai termină, a vrut să se întoarcă înapoi. E dureros să vezi un popor întreg care din ce în ce mai mult regretă perioada dictaturii

comuniste, regretă sistemul ”colivie”, regretă rația pe care atunci o avea asigurată căci azi duce dorul minimumului existenței de trai. M-am gândit că dintr-un anumit punct de vedere starea acesta de tranziție (care a devenit un prezent continuu) se aseamănă izbitor de mult cu un episod din istoria poporului evreu: eliberarea din robia egipteană. Și acolo au existat contre, răbufniri, nemulțumiri, atitudini de lașitate, dorința de a face pasul înapoi, dar Dumnezeu le-a oferit o lecție care ne-ar putea ajuta și nouă: întotdeauna când ai reușit să te eliberezi de umilință, nu te mai întoarce înapoi. Întorcerea îți poate fi fatală, asemeni femeii lui Lot care a vrut doar pentru o clipă să vadă dezastrul din urmă și a rămas veșnic locului sub forma unui stâlp de sare.

Acest lucru e cel mai dureros, să-ți pierzi optimismul, să-ți pierzi scopul, ținta spre care te îndrepti, să devii ambiguu și să bați în retragere. Iar drama poporului român aceasta este: că nu mai are nici încredere și nici curaj, iar noi am uitat că Dumnezeu ”urăște” lașitatea, că El are însă un îndemn foarte clar: ”Îndrăzniți!” Evreii când și-au pierdut optimismul au fost aspru pedepsiți, 40 de ani au rătăcit într-un pustiu până ce s-au schimbat generațiile. Oare nu urmăm și noi un drum foarte asemănător, în care batem pasul pe loc, în care suntem cu ochii ațintiți nu spre viitor ci spre trecut, în care încercăm să găsim un Moise care să ne ducă pe drumul cel bun? Dacă da, atunci trebuie să ne ridicăm de jos, să ne scuturăm bine hainele prăfuite în târâșul nostru de până acum și să ne trăim șansa noastră. Avem toate prerogativele unei reușite: minți luminate (ce trebuie puse în valoare), putere de muncă, pricepere, spirit jertfelnic și credință. Ne mai rămâne doar să ”activăm” în noi ar fi el de șifonat și să mergem mai departe. Pașii înapoi, privirile în trecut, cântărirea evenimentelor de azi și de ieri nu sunt admise, ele nu fac decât să sporească neîncrederea și produc teama unui eșec iminent. Întorcerea înapoi este inadmisibilă.

Oricât s-ar încerca a se pune în valoare realizările ”epocii de aur”, ele nu pot ascunde durerea, frustrarea, frica și robia poporului român din acea perioadă. După 20 de ani de libertate, adevărul încă este ținut la întuneric, multe răni încă nu s-au închis, au rămas cicatrice sufletești și sechele ale acelei perioade, s-au succedat regimuri politice dar au rămas aceeași oameni, generațiile încă nu s-au schimbat, sunt aceleași concepții și puncte de vedere învechite. Ne-am rătăcit într-un pustiu liber dar ne învățăm în cerc. Unii și-au pierdut răbdarea, așa că și-au luat familiile și-au plecat. Dintre cei tineri mulți își dau seama de greșeală, dar nu-i ascultă nimeni, așa că părăsesc grupul și merg acolo unde sunt luați în seamă. În această degringoladă, care-i șansa noastră ca neam? Să ieșim din egoismul nostru, să conștientizăm că avem de purtat un ”război”, iar într-un război obiectivul principal este victoria și nu încercarea de a te salva pe tine și familia ta. Trebuie să dispară interesul de grup și să promovăm spiritul patriotic, dragostea de neam și țară, să prețuim adevăratele valori redându-le poziția pe care o merită și să înlăturăm kitch-ul în care am învățat a ne complăce.

Trebuie să credem în șansa noastră, să jucăm meciul până la capăt, lașitatea nu face parte din ființa neamului nostru, e nevoie doar de ”trezire” și voință, celelalte vin de la sine, căci le avem, numai că n-am știut să le folosim. Și chiar dacă drumul acesta al nostru va fi o ”înfundătură”... tot vom fi mai câștigați dacă îl vom urma decât să rămânem pe loc și să ne întrebăm retoric: Oare nu era mai bine dacă...?!

Augustin CÂMPEAN

Autorul este preot ortodox în comuna Bănișor din județul Sălaj.

Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010

Meditația (VIII)

Nu ești singur. Nici unul dintre noi nu este singur. Și nu doar pentru că fiecare dintre noi suntem, cu voie sau fără voie, încadrați relațional mai mult sau mai puțin într-o comunitate care ne simplifică viața, ajutându-ne în toate planurile și ocrotindu-ne, dar care ne și jertfește ca fiind cei mai slabi atunci când împrejurările o cer, nimeni nu este singur, fiindcă, la un mod superior celui al viețuitoarelor celorlalte, avem lumea noastră interioară în care ne trăim, pe lângă viața cotidiană, și pe cea a ființei sufletești interioare, ea însăși univers în necuprinsul univers. Iar lumea aceasta în care interrelaționăm cu Dumnezeu, cu știutele și neștiutele, cu moșii și strămoșii și urmașii încă nesosiți în viață este mult mai bogată, mai adâncă în înțelesuri și dezlegări. Depinde de dorința și de puterea noastră de a accede la ea, de a conviețui cu ea în pace și bună înțelegere. Există nenumărate căi de a ne apropia de starea de beatitudine, de supremă fericire pe care ți-o conferă deplina mulțumire a sufletului, condiția fiind ca aceste căi să nu se abată de la înaltele porunci pe care Tatăl ni le-a făcut cunoscute prin viața pământească a Fiului Său. Fiindcă – Biblia și viața ne-o spun – au existat și există și profeți mincinoși, fel și fel de erezii care au pus în cumpănă fragilul suflet omnesc în căutare de adevăr. Nu trebuie să uităm – dar să iertăm – că din cauza prea multului și necontrolatului zel apostolic și din cauza firii omenești supusă greșelii, până și prea înalte fețe din ierarhia bisericească au săvârșit greșeli. urmași ai Sfântului Petru la scaunul papal au încurajat în numele exageratului devotament (și bine ar fi fost să fie numai atât) genocidul Cruciadelor, al luptei cu sabia într-o mână și cu crucea în cealaltă, ca și când Domnul Iisus ar fi avut nevoie de apărarea unor muritori de rând. (Să nu uităm cu osebire Cruciada copiilor care, neprihăniți fiind, ar fi putut elibera Sfântul Mormânt, acțiune ce s-a încheiat tragic.) Să nu-i uităm – dar să-i iertăm, alături de sfântul papă Ioan Paul al II-lea – Conchistele din Lumea Nouă, comerțul cu hârtiuțele Indulgențe, cu puterea de a ierta păcatele, să nu uităm că înalții ierarhi au tolerat și chiar au propovăduit Inchiziția și sclavia, să nu uităm că și azi, în armatele pregătite să ucidă, sunt preoți care se roagă fiecare, dar aceluiași Dumnezeu, să-i ajute să biruie potrivnicii care și ei se roagă lui Dumnezeu pentru același scop. Dar, să admitem că a greși e omenește. Nu putem fi însă de acord cu atât de des întâlnita remarcă inventată poate chiar de preoții culpabili: *să nu faci ce face popa, să faci ce zice popa*. Ca și când preoții ar fi absolviți de păcate conștientizate și de ei înșiși. Într-o categorie asemănătoare se înscriu și fariseii, *credincioșii* de paradă și cei care încearcă prin rugăciuni dinadins sforăitoare și prin dani trâmboțate să cumpere pe bani furați iertarea prin intermediul unor falși slujitori ai Domnului, care nu se poate să nu știe că *banul e ochiul diavolului*. De aceea multitudinea de secte între care drept-credincioșii aproape se rătăcesc. Rezultă că în râvnitul drum spre mântuire, meditația, îndelungata întrevedere fără intermediari a omului cu Dumnezeu, meditația capătă un rol tot mai important în păstrarea discernământului.

Dar, dincolo de aceste rătăcirii, să avem mereu în minte pildele sfinților martiri și mucenici din temnițe, (Vezi *Jurnalul fericirii* al lui Nicolae Steinhardt care, prin credință, până și aici și-a găsit fericirea.) Să nu uităm că în pacea ascezei din îndelungate sihăstria sau într-o viață neprihănită dintr-o viață lumească plină de păcate (Vezi *Maica Tereza* și atâția alți drept-apologeti creștini) și-au săvârșit viața în sfânta și fericita

comuniune cu Domnul. Și să nu uităm că Atotputernicul nu ne vrea nici robi, nici martiri. Fiul Său nu s-a lăsat răstignit ca să-i urmărim exemplul. Omul este ființă din carne și sânge, *datul* lui este și ceresc, cu emanație divină, dar și pământească, ființa căreia Tatăl i-a dat dezlegare și spre bucuriile pământești: *bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri*. De aceea omul poate fi și sfânt – și câți n-au fost și nu vor mai fi? – rămânând în același timp și simplu om. Dumnezeu l-a făcut să fie minunea Sa cea mai de preț și-l veghează să rămână așa. Dar omul s-a lăsat tot mai tentat de ispite deșarte să-și trăiască viața pământească cu o lăcomie și cu o feroare demnă de viețuitoarele cele mai umile ale căror rațiuni – dacă pot fi numite așa – sunt cele de ordin animalic. Și de aici cumplita goană prin viață, lupta omului cu omul, cu omenirea, sfătécarea pământului și siluirea acestuia să dea tot mai mult în ciuda apropierei sorocului înțărării. Este vorba de un măcel inutil și de o acaparare străină de lumea plantelor și a animalelor care (știu?) că trebuie să-și ocrotească pământul, casa. Și, tot mai flămânzi de această viață de care, în ultima instanță, oamenii ar trebui să se și rușineze, o uită pe cealaltă pe care trebuie s-o re-învețe, dacă vor să fie vrednici de iubirea Tatălui Ceresc. Conștienți sau inconștienți (drumul spre inconștiență se parcurge încet, dar sigur), oamenii uită că esența ființei lor nu este sațietatea trupească, cea la îndemână și a firului de iarbă sau a râmei, ci hrana spirituală care constă în cultivarea virtuților sădite în noi: bucuria iubirii apropielului, bucuria frumosului, a binelui, a omeniei, a tuturor celorlalte care purced din Dumnezeu.

Există nenumărate căi de a ne îndepărta sau de a ne apropia de acest deziderat suprem, există dascăli și stimuli exteriori – am enumerat câte ceva – dar hotărâtoare este lupta din interiorul nostru, rezultatul acesteia, pătrunderea sau nepătrunderea prin propriile puteri totdeauna întărite de credință, în marile taine care guvernează, Meditația. Nu suntem și nu vom fi în stare să înțelegem rațiunile dumnezeiești și nu trebuie să ne hazardăm încercând să le deslușim, dar evidențele, copleșitoarea nemărginire care ne înconjoară, salbele de minuni vii care împodobesc pământul și, cu siguranță, nu numai pământul, ne copleșesc și ne cutremură de bucurie că tocmai noi suntem fiii Domnului și că trăim! Dar, înecați, și la propriu și la figurat, în viața din jur, dezamăgiți, înșelați, doborâți deopotrivă de succese și insuccese, toate efemere, obosiți de lupta cu viața, mulți oameni mărturisesc că sunt singuri în lume. Spre lauda cuvenită ultimului lor ceas de viață pământească, se retrag spre liniște să re-trăiască ce au trăit, ce n-au trăit, ce ar fi vrut să trăiască, să se bucure în tihnă și, cel mai adesea, să regrete. Mulți preferă însă să se stingă... mâncând, îndopându-se în virtutea inerției. Dar fiecare înalță în sinea lui un gând, un gând de prea umil cerșetor, chiar dacă el a fost în viața lui cutezător împărat. Doamne! Fiindcă nimeni nu e ateu, am mai spus-o, nici măcar Diavolul. Și de ce tocmai în ultimul cea, acel sfâșietor Doamne!? De frică? Dar de ce frică tocmai în fața morții izbăvitoare, cel mai sigur lucru din viața fiecărui om? Pentru că a lipsit armonia, îngemănarea, comuniunea dintre viața interioară a omului, dintre aspirația spre dumnezeire a sufletului și lumea din jur hărăzită trupului. dar cum de se poate ca sobra rațiune, spre înalta laudă care i se cuvine, dar și spre rușinea cu care se încarcă, e pe cale să strivească Dumnezeul din noi?

Ștefan GOANȚĂ

Caiete Silvane

Rostiri esențiale

Mereu fascinat de magia Cuvântului, de candoarea unei rostiri existențiale și - mai ales! - esențiale, Petre Got trece, parcă imperturbabil, prin vâltorile celei mai negre tranziții și revine în peisajul editorial cu o nouă carte de versuri, *Lumină amară* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009), confirmând, astfel, vocația și destinul poetului autentic, neînrolat în regimente literare.

Statornic în crezul său artistic - chiar dacă anii au cernut argint pe tâmpile, iar vremurile de odinioară au apus - , poetul din Deseștii Maramureșului nu a uitat de cultul strămoșilor, de farmecul munților și a continuat să creadă, cu aceeași ardoare, în „tinerețea fără bătrânețe” a tradiției, în „apa vie” a credinței, în frumusețea imuabilă a satului arhetipal. Toate acestea se regăsesc, firesc, și se îmbină, armonios, într-un mănunchi de 70 poeme delicate, scrise cu o mare finețe, tulburătoare prin limpezimea, simplitatea și profunzimea lor.

La fel ca în majoritatea volumelor precedente, nota dominantă este religiozitatea datorată fie unor metafore cu iz blagian („Marele Taciturn”), fie unor sintagme explicite sau implicite („Stăpâne ceresc”, „Urma Ta”, „Drumul spre Tine”, „Calea crucii” etc.). Pentru că singurătatea poetului nu e totdeauna productivă, iar cuvintele nu se lasă zidite precum blocurile de piatră din legenda lui Amphion, uneori, îngerii sunt chemați să medieze „clipa de har” atât de necesară actului de creație: „Am săpat în sufletul meu / Ca într-o mină de aur, / Nu a fost simplu, nu a fost greu, / A fost in-ex-pri-mabil. // Am chemat până la urmă / Îngeri în ajutor, / Îngeri mi-au sugerat să pulsez invers, / Să mă las locuit / De lumina înaltă, / Să zbor, să sângerez, să zbor” (*Invers*). Survenită în urma devastării speranțelor, a urgisirii viselor din lumea cotidiană, alteori, invocarea Divinității capătă accente dramatice și trebuie să fie una izbăvitoare: „Speranța noastră a căzut aici, / I s-a tras un glonte-n piept aseară, / Visele continuă să piară / În acest spațiu urgisit (...) // Fiecare fibră e lovită, / Fiecare sens este învins - / Tată ceresc, Te implorăm ajută / Să începă vindecarea, din adânc” (*Stare*).

Neîndoielnic, aura mistică e una dintre însușirile alese ale poeziei lui Petre Got, alături de ipostaza civică sau tenta socială. De altfel, radiografiile „diabolicului azi” surprind, cu multă acuitate, „cavalcada tiradelor”, „seceta sufletelor”, „miopiile veacului” și stau, rând pe rând, sub semnul interogației retorice ori al ironiei subtile: „Am ajuns, am admis / Să plătesc taxă pe stele, / Să achit taxă pe vis?” (*Taxă*). Sau: „Pe tabla de șah a momentului / A mai rămas doar un nebun. / A câștigat bătaia, / Dar ce va urma / Știe doar Cerul” (*Șah*).

Sfășietoarea tensiune lăuntrică, neliniștea metafizică străjuită, în permanență, de sentimentul acut al zădărniciilor lui Tantal și Sisif întrupează, suav, o profesiune de credință veritabilă, rostită, cu o melancolie stinsă, în bezna grea a unei lumi bolnave: „Lumină amară îmi oferă clipa, / O beau cum aș bea un pahar plin, / Sunt însetat. / În-se-tat. // Să rabd îmi este tot mai greu, / Dacă

sorb îmi este și mai sete. / Nu există drum înainte, / Nu există drum înapoi, / Ci sens unic vertical - / Mereu zădărnice. / Lumină amară este clipa, / Lumină amară drumul” (*Lumină amară*). Din păcate, adesea, destinul Poetului se confundă cu *Albatrosul* lui Baudelaire. Pe

pământ, aripile prea mari îl împiedică să meargă...
Printre severele intruziuni ale începutului de mileniu, ale senectuții mohorâte, se strecoară, cu multă gingășie, inefabila frumusețe a crinilor, trandafirilor și petuniilor, dulcile miresme ale teilor, merilor și cireșilor din vremea copilăriei. Amintirea vârstei inocente este nealterată de trecerea și pe-trecerea anilor, lăsându-se exprimată în versuri emoționante, cutreierate de o pătimașă nostalgie: „Ah, unde sunt anotimpurile de odinioară / Cu cireșe pietroase și frați dulci / Ca ochii de copil?” (*Gând*). Ori: „Unde sunt florile teilor prieteni, / Unde este aerul copil?” (*Urma Ta*). Reîntoarcerea la spațiul natal, la „cerul părinților” brăzdat de „culorile vii” ale curcubeului (*Fragment de vis*) lasă, departe, vacarmul orașului, provoacă uimire și bucurie, alinând zbuciumul sufletesc. După ce „a ostenit să mai spere”, folosind „inima drept scut” (*Clipele noastre*), muntele, paltinii și brazii reîntregesc ființa poetului, aducându-i revigorarea și mult râvnita liniște: „La pieptul muntelui revin / După atâtea drumuri străine. / Mă recunosc paltini și brazi, / Stânca are aceeași grupă sanguină cu mine. / Sângele apă nu se face, se spune, / Rânile ard, se închid. / Fratele tot frate rămâne, / Veacul ne soarbe nespuse de avid. / Venim doar o dată pe lume, / Avem un singur suflet, o singură mamă. / Rădăcina doare, sângerează, ne cheamă, / Revederile sunt câmp de verbine” (*Răsfrângere*).

Calde, fragile, galante și pline de tandrețe, poemele de dragoste îmblânzesc și ele răul veacului, remarcându-se prin sensibilitatea lor exacerbată, prin rezonanța tragică, prin plasticitatea unor imagini memorabile: „Dansai alături de mine / Ca o flacăra în munți, / Lumina zăpezii / Ți se prelingea pe chip...” (*Ecou*); „Tu vino și calmează-mi rânile, / Împacă-mi visul / Cum ploaia vie arșița...” (*Impact*); „Mi-ai lăsat crinii clipelor / Petrecute împreună - Clipe fugare ca o adiere primăvaratică / Învinsă de viscol...” (*Silabe*); „Îți voi bate în geam / Cu inima, numai tu vei auzi...” (*Fără glas*); „Săptămânile noastre trec / Unele pe lângă celelalte / Asemeni trenurilor de mare viteză / Mergând în sensuri opuse...” (*Când?*).

Impetuoasă și totuși echilibrată, *Lumină amară* este o carte reprezentativă pentru tot ce a fost (și a rămas) poezia lui Petre Got, de-a lungul celor patru decenii de la debut; o neîntreruptă aspirație spre Cuvântul primordial, spre lumina celestă, spre iubirea divină; o fericită simbioză a tradiției și modernității românești.

Marcel LUCACIU

Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010

Viziunea *Ochiului orb* în poemul lui George Vulturescu

Ne simțim copleșiți și oarecum intimidați când parcurgem o listă bibliografică asemenea aceleia lui George Vulturescu, un optzecist sătmărean care și-a marcat debutul prin volumul *Frontiera dintre cuvinte* (1988), continuând în spațiu alveolar al creației cu *Poeme din Ev-Mediul odăii* (1991), *Orașul de sub varul pereților* (1995), *Tratat despre ochiul orb* (1996), *Nord și dincolo de Nord* (2001), *Poezii* (2010) – ediție bilingvă româno-maghiară, menționându-le doar pe câteva.

Pentru George Vulturescu, actul creației înseamnă zbatere, căutare și trăire, acestea fiind și atributele esențiale ale liricii optzeciste. Trăvialul artistic presupune răbdare în a potrivi fonemele, trădând, în esență, o dramă a cuvântului, deopotrivă a poetului și poemului: „Mă târâsc când scriu, de la o literă la alta:/ sunt încolăcite unele în altele ca niște limbi de câini/ numai noaptea le poate porunci să latre/ cum vinul îți poruncește să dansezi în jurul butiilor/ din pivniță// dar piciorul nu-i aripă/ dar limba de câine a literii nu-i în gura ta”. (*Smintit de la o literă la alta*)

Volumul (*Poezii, 2010*) debutează cu arte poetice prin care autorul își dezvăluie frământările interioare, având conștiința scrisului, acesta devenind o oglindire a ființei: „Dacă te-ai putea privi cum scrii/ te-ai putea salva”. (*Spaima ta își depune în fiecare literă ouăle*) Motivele recurente ale volumului sunt concentrate în jurul unor simboluri centrale, precum orașul, cuvântul, ochiul orb, litera, tărâmul Nordului devenite și obsesii ale autorului. Poezia este interiorizare, asumare a ei până la identificare, iar omul și poemul se coagulează într-un tot reflexiv în discursul autoreferențial al lui George Vulturescu: „ți-ai putea întoarce privirea de la/ tine dar ochii ți se scurg prin/ trup, pătrund în creier și-n/ viscere/ nu vor să-ți mai păstreze locul/ în găvanele arcadelor”. Poetul și poemul se compactează, distingându-se doar substanța: „nu ești deasupra literelor ci în/ lutul lor negru”.

Cuvântul este prins într-un dans al ideilor grave în volumul lui Vulturescu, logosului îi este redată sacralitatea dinaintea alienării, imaterialul devine material, căpătând simțire, fiind capabil a descifra sensuri: „Aceasta e gloria cea mare a/ unui vers/ să-l citești pietrelor - / deasupra lor nu mai e decât/ limbajul lui Dumnezeu”. (*Gloria versurilor*)

Interogațiile poetice iscodesc necruțătoare ființa pentru care *Scrisul e o mlaștină* ademenitoare și primejdioasă din labirintul căruia evadarea devine imposibilă. Cititorul este complice la facerea slovei care prinde viață în urma unui travaliu, de multe ori agonice: „Crezi că nu trebuie să faci/ niciun efort pentru ca literile să/ devină un nume?”.

Stihul lui Vulturescu este unul al rostirii caustice, al frământărilor intense traduse în vers prin aglomerările verbale ce surprind, în esență, stări. Poetul scrijelește „pe pereții creierului” cuvântul, prefăcut în idee prin efort continuu și contemplație: „pe scândura scenei care e

craniul meu/ țip, // mă chircesc,/ țâșnesc în salturi de dans,/ rostesc cuvinte pe care nu le înțeleg(...)// Litere, litere ridicându-se acum din creier/ precum păsările de pe oglinda unui lac/ peisajul lor sfâșie ceața ochiului meu turmentat/ precum ar ridica o pânză de pe obrazul unui mort”(*Mormântul și creierul nu-l împărți cu nimeni*), sau „De mult știu: și ce e în afara creierului,/ răcoarea de pe frunte când scriu, secreția literelor,/ e tot o melesă, un terci” (*Noapte cu măr*).

Literele, pietrele și Nordul devin axa centrală în jurul imaginii cărora glisează întregul volum, ele înțelegând „jarul poemului” ce se alcătuieste iscoditor „scurmându-ți noapte de noapte prin creier”(*Tensiunea detaliului*). Sufletul devine robul creației în poemul cu reminiscențe argheziene a lui Vulturescu: „Cuvintele din poem/ sunt trepte/ unde sufletul tău a îngenunchat”.

Din poemul său reiese capacitatea scriitorului de a reflecta asupra actului poetic, emanând vitalitate lirică și trăire autentică. Versul definește ființa, surprinzând-o dincolo de măști, superficialitate și ignoranță: „Nu e greu să scrii o literă cu șapte rânduri de dinți/ când nu ți-e teamă de ceea ce vezi// Ai hulit, ai scrâșnit, ai răzuit cu unghiile varul:/ îți trebuia o suprafață albă ca-ntr-o biserică/ între pereții scrijelați cu scene din viața ta -/ preot al subversiunii tale:// în cuvintele adevărate literele stau în genunchi”(*Nu-i greu să scrii o literă cu șapte rânduri de dinți*).

Poetul este surprins față în față cu foaia albă pe imensitatea căreia își defulează trăirile, autoanalizându-se, radiografiind zbaterea întru alcătuirea creației, într-un poem narativ; scrisul devine pe de o parte act reflex de conștiință, iar pe de alta capătă dimensiunea unei himere, iluzii ce se pierde în complexitatea ființei, clădindu-se „în fața ta/ ca o banchiză/ ca un nisip se vâlurește în fața ochilor// beția de-a fi pe pagina goală:/ dispar rândurile, rămâi singur în bolgiile textului/ vocea poetului nu mai ajunge la tine/ te strigă, îl strigi/ ești abandonat ție însuși/ (...)/ cazi în gol/ ceea ce vezi și ce strigi ești tu însuși/ cineva ți-a aruncat frânghia scrisului să te agăți/ cine strigă/ cine aude/ străin în mijlocul acestor cuvinte/ nu mai sunt ale cărții ci ale tale/ e vid și e frig/ În același timp/ nu știi cât e al paginii/ și cât al dogorii trupului tău// orbit și totuși vezi”(*Complicitatea lecturii*). Cuvântul și ființa fuzionează, concretizându-se într-un tot ce aspiră spre maximă trăire și maximă sinceritate, imposibil de detașat; ideea obturează vederea, însă nu și viziunea, în poemul lui Vulturescu.

Poetul caută neconținut semnificații într-un context alterat, poemul devine un vitriol din substanța căruia vrea să erupă semnificantul, iar zbaterea de a elibera fonemul este evidentă cu fiecare vers: „văd cum se zbat literele pe pagini, se/ răsucesc, se desprind ca o piele jupuită/ de pe un trup cald. Ard și inscripțiile/ sfârșind în stânca zidurilor (< Ochiul Orb/ nu este un eșec al vederii, ci al Neantului/

de-a nu se putea dezvălui», zice Row)// Dincolo e orizontul. El se îndepărtează/ cu cât te apropii de el. În sfârșit Nordul/ este eliberat de teama de-a semnifica/ Nordul”(Sfârșitul semnificației). Inanimatul devine animat, imaterialul se materializează într-o trăire efervescentă, mistuind ființa dubitativă: „Oare poemul nu trebuie să strivească/ nici o muscă? Oare cuvintele nu se/ pot coagula în poem precum liniile de fugă/ ale cuțitului în arcu loviturii?”(Ai ajuns la febră – ești în Nord).

Poemul și ființa se contopesc într-o sintagmă ce nu poate fi analizată separat, ci devin un holos reflexiv, acordând o atenție sporită autenticității actului creației. George Vulturescu nu-și mai îndreaptă atenția spre ceea ce ține de forma textului, de construcția poemului, asemenea textualiștilor din generația cărora face parte, ci surprinde criza spirituală care planează asupra generației actuale, într-o meditație oarecum pesimistă asupra rostului poeziei. *Ochiul orb* pătrunde dincolo de învelișul lumii fenomenale, decorticându-l până la substanța ei vitriolantă: „Literale poemului meu ard/ și se clatină/ prind pojghiță subțire/ de piele și secretă un lichid amniotic/ de pântec de lupoaică: nasc din/ nou lupul și-l trimit în oraș”. (*Lupul*)

Luciditatea artistului și a actului creației surprind în poemul lui George Vulturescu, poetul distingând, într-o sintaxă metaforică, scrisul histrionic de cel autentic: „numai cel care știe că mâna care scrie/ este tot una cu mâna de pe cuțit/ poate deosebi litera cu ochi de lup/ și litera de aur care merge înaintea literelor/ orbitor e cuțitul:/ limbi de foc dansează în el”. (*Litera care merge înaintea literelor*)

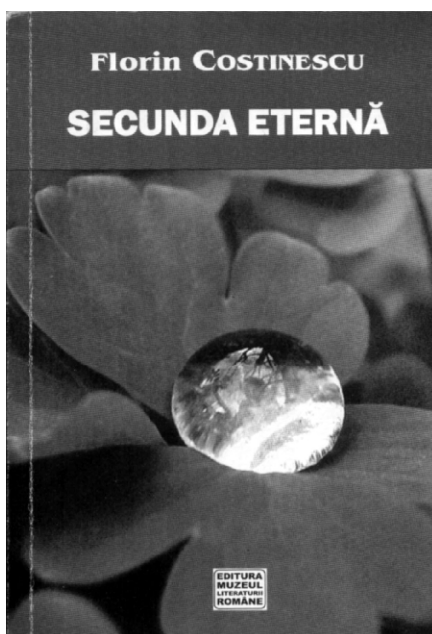
Într-o asemenea manieră a dezmoștirii lecturii întunecate alege să-și încheie volumul George Vulturescu, un volum ce trădează îngrijorarea poetului pentru actul artistic autentic care s-a diluat odată cu înaintarea spre Orizont, care s-a îndepărtat de simțire și cunoaștere, plonjând în mediocritate și superficialitate. Scrisul nu mai

este pentru poet un dicteu automat, ci căutare acribioasă a expresiei depline, este autooglindire a procesului creației. George Vulturescu ne oferă un volum dens, riguros construit, încheat în jurul unei metafore bine ticluite, în spatele căreia este surprins efortul plăzmuirii, definind poetul și creația în toată ecloziunea lor.

Imelda CHINȚA

Cărți primite la redacție

Fals tratat de supra-viețuire

Aflată la al treilea volum personal, după *Stăpânul lupanarului* (2007) și *Corabia pisicilor galbene* (2008), poeta Diana Corcan propune în volumul *Tubaj cu șarpe* (Timișoara, Editura Brumar, 2010) o lirică ce eludează canoane, tipare postmoderniste sau suprarealiste ce ar fi putut frânge sau amputa frumusețea, naturalețea trăirii și, implicit, a discursului.

Evitând suprarealismul strident (Gabriela Gherghișor îl numea inspirat, chiar dacă relativ oximoronic „suprrealism cu efect controlat”), evitând transformarea liricii într-un bazar al sentimentelor, emblemă, adesea, a feminității, poeta propune cu fiecare poem o piesă nouă a unui enorm puzzle din care cititorul va putea recompune un citadin decupat, transfigurat de o percepție hiperbolizantă.

În mod paradoxal, titlul poemului care deschide volumul fixează coordonatele dominante ale liricii Dianei Corcan; *stau de ceva timp într-un oraș subteran* e, într-o lectură cu lentile de semiotician, o metaforă a subiectivului dezorientat, răpus de propria existență (sau de greutatea aripilor), băjbâind printr-un cronos imprecis (*de ceva timp*), într-un spațiu interior care a împrumutat masca exteriorului (*orașul subteran*), sugestie vagă a claustrării, a morții sau a subconștientului.

Un imaginar halucinant, illogic (doar „logica poeziei este illogică la modul sublim”, cum aprecia Macedonski), șocant prin impresia de caleidoscop perpetuum mobile, prin conotațiile în crescendo e imprimat pe țesătura fină a fiecărui poem. Puterea discursului vine, așa cum aprecia Eugen Simion cu privire la poezia suprarealistului Gellu Naum, din „narcoticul imaginii, iar imaginea se bizuie pe știința de a răsturna sensul normal al relațiilor dintre lucruri” (*Scriitori români de azi*).

Toposul citadin e surprins în metafore sugestive; e un citadin „criptă” (*pe fața cealaltă*) sau „cușcă de sârmă modernă” (*vorbesc ca un vinovat*), ce pulsează firav sau incoerent sub un cer care și-a pierdut atributele: „cerul îngropat mult mai sus”, „cerul gripat din plafon” (*interior*), „cerul din gură” (*încet cândva acum*). În unele poeme, orașul devine spațiu remodelabil, fluid, la care atentează violent eul liric: „trag după mine tot caldarâmul”, „în cunile de la tocuri bat tot pământul în cap/ îl mutilez”. Evadarea, impulsul eliberării stau sub semnul incertitudinii date de metamorfozarea continuă a realului, de suprafețele iluzorii care permit glisarea spre ireal sau mental (*poarta orașului*). Deghizată până la dezumanizare, ipostaza lirică (când translucidă, când anonimă) pare un nepriceput dirijor al propriilor simțuri. Auditivul, vizualul, tactilul pendulează între stare de pândă, dezlănțuire și atrofiere, ca în poemul *singura mea grijă e să nu amuțesc să nu orbesc*, fiind uneori anulate prin referenți „mergem/ numai pe eclipsă”, „muzica aceea pe care o cântă/la pian o ființă moartă” sau interacționând, revendicându-și noi poziții, noi roluri „mâna mea era mută la șoapte”, „mâna strivită care mergea înainte” (*rapt*).

Deși vagi, difuze, disproporționate și decromatizate, spațiile sunt augmentate prin senzații stranii și invadate, chiar infestate cu obiecte care devin receptacule sau difuzori ai vitalității: „întru cu spatele pe o ușă vicleană/ care va da

curând într-o groapă”, „mobila înverzește cu teamă în fiecare seară/ când ajung să mă culc” (*săritura din casă*), „și toate dispăruseră o dată: materia albă/ de nea și sita de apă care spăla des/ toate aglomerările impresioniste galbene și roșii” (*pe fața cealaltă*), „va fi întunecată noaptea aceea/ în care va adormi odată cu mine/ și patul” (*eu șovăi*), „mă uit cum se cicatrizează pielea pe scaune/ cum se lasă seara în ele” (*singurătate pe un platou*). Poezia nu devine numai un „organ al evoluției simțurilor omului” (cum frumos spunea Nichita Stănescu în *Fiziologia poeziei*), ci și o formă de exhibiție, de expunere a unui eu segmentat: „plămân hașurat peste haină” (*interior*), „s-a întâmplat ca ochii mei/ ce se înmulțiseră ca niște/grenade/ să explodeze picături sărate/ să lase urme arse”, „sângele care fugise într-o parte străin/ adn-ul la încheietură ciobit” (*incendiu salin*). Acutul disconfort generat de un corp ce pare să nu-i mai aparțină e potențat prin motivul somnului: „sar din somn” (mă duc), „n-am mai dormit”, „un om care doarme puțin”, „îmi tulburau energii nucleare și somnul pe care/ nu l-am avut niciodată în plus”, „dormeam noaptea cu trupuri multe aiurând/peste mine”.

False autobiografii, adevărate anamneze sau destăinuirii în transă par poeme precum *fusese fixată întâlnirea dintre mine și mine, eu înfig un bold într-un fluture, cv sau scheletul unui arbore, autoportret la moment sau stând într-un punct foarte strâmt*. Ultimul dintre acestea, amply poem epicizat, e o imagine a luptei cu propria inerție, a luptei trupului neîndoielnic cu trupul îndoielnic, a spiritului cu trupul, idee sugerată și prin cifra doi care nu e un simbol al cuplului, ci suma a două identități distincte: două cruci, două cadavre, două berze reci, două locuri lipsă, două aripi în plus de rezervă, doi pescari vânjoși.

Perpetua încercare de cuprindere a misterului propriei existențe și al lumii în genere e susținută prin motive precum drumul, mersul (care devine, rar, târâre), apa sau călătoria. Ghidată de un „instructor de seară”, „cu o voce consumată de damă” (*săritura din casă*) sau căutându-și singură, dezorientată, originile ca în *încet cândva acum* sau *mărturii reci*, poeta renunță la surprinderea sentimentelor în favoarea senzațiilor declanșate de psihanaliza simțurilor. Consecința e nevoia evadării (parcă ritualice) din propriul eu: „chipul meu se aleargă pe sine” (*pe sens unic*).

Erodatul motiv al lumii ca teatru e înlocuit aici cu motivul lumii ca circ căruia îi sunt asociate ipostaze definitorii ca cea a acrobatului, a saltimbancului, a clovnului, a „arlechinului mut și speriat” sau chiar cu motivul jocului (poemul *joc german*) care amintește, ca simbolistică, de cunoscuta poezie argheziană și care face trecerea spre tema timpului. Dacă motivul ceasului, regăsit în multe poeme, e o subtilă cochetare cu thanatosul („trăiam singură aveam la gât un ceas care/murise și el”, *pe fața cealaltă*), motive precum cuțitul, asfaltul, cadavrul, pistolul sunt, pe rând, sugestii ale triadei viață-moarte-timp.

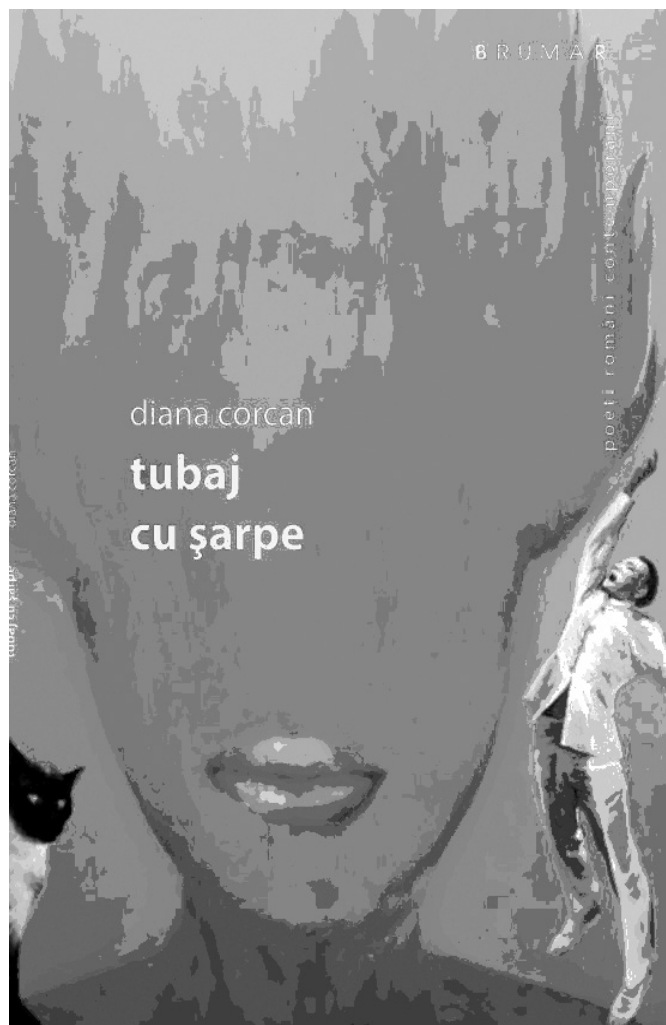
Într-un joc al alterității care defilează tăcut, ipostaze lirice precum „o femeie arsă”, „cetățenii vii”, „niște oameni”, „înși îngândurați”, „un colporteur aiurit”, „ființe de ghips”, „cineva cunoscut”, „un amic care s-a înecat în propriu-i contur” populează un univers atemporal: „la ora exactă a

noptii din zi”, „în acest anotimp”, „orele se clatină”. Așadar, configurări stranii, eliptice ale unui cronos introdus prin deictice frecvent introduse: *nicicând, mereu, odată, atunci, cândva* și printr-o încercare de fixare a unor momente sau simboluri antropogenetice: *primum movens* (văzut ca act ratat în *nimic nu mișcă nimic*), mitul unui meșter Manole contemporan în persoana arhitectului „cam nebun” piranessi din poemul *pasul pe loc*, a lui Charon „călăuza neagră a falezii” (*punctul zero*) sau al unui Ulise banalizat într-o ipostază urmuziană prin călătorul praghez Evjen.

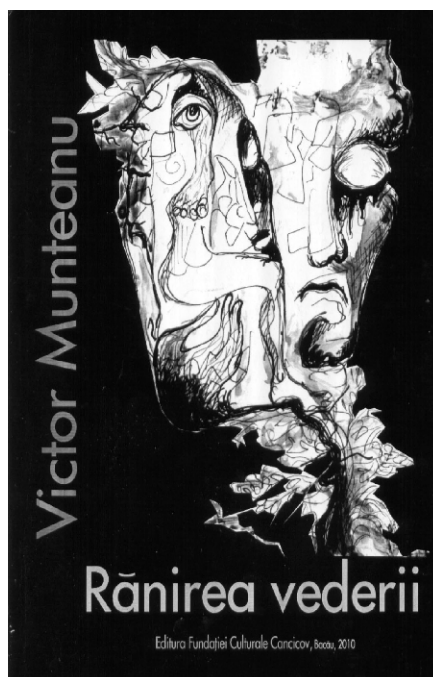
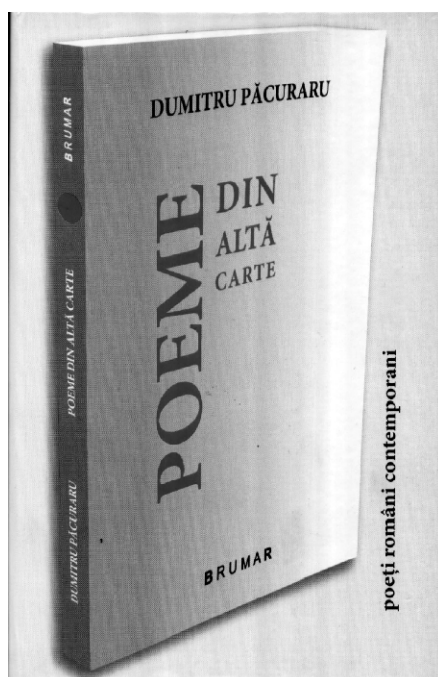
Iritative prin frecvență devin ipostaze care aparțin altor regnuri și specii și care dau, de altfel, nota specifică a poeziei Dianei Corcan, sesizată și în volumele anterioare. Ideea de arcă a lui Noe adusă deja în discuție de exegeți pare aici insuficientă. Poemele nu sunt nici pagini ale unui bestiar, nici ale unei „enciclopedii a zmeilor” sau ale unei istorii ieroglifice moderne. Privite îndeaproape, aceste prezențe par dedublări ale eului liric, metamorfozări de factură kafkiană. „Hiena plesnită”, „puiul de vulpe cuibărit în fotoliu”, „păsările înșirate pe ață”, „pisicile galbene”, hamsterii, caii, iepurii, „păianjenul casant”, „corbii aduși noaptea de umbre”, „insecta de ceață” sau șarpele, alăturate eului liric, conturează imaginea unei Shiva care pare să-și „altoiască” neîndestulătorul trup cu alte regnuri și specii.

Dincolo de conotațiile universului poetic, ceea ce recomandă lirica Dianei Corcan, alături de cronici apreciative ale cunoscuților Al. Cistelean, Traian T. Coșovei sau de lansarea volumului la Bookfest, e sentimentul pe care îl dă cititorului versul sfâșietor, țipătul înghițit parcă de o imensă clepsidră care-i măsoară „destrămarea”.

Carmen ARDELEAN

Cărți primite la redacție

Cărțile României

■ Cartea de față nu este un nou motiv de cufundare în dulcea lenevie balcanică în care s-au cufundat românii (și europenii) timpurilor noastre și căroră sociologii și marii experți în “mase populare” nu le pot da soluții. Cine nu acordă importanță acestei scrieri e mai bine să n-o citească, pentru că a râde ori a o citi ca pe un volum de Sandra Brown sau Pavel Coruț este egal cu a deveni de zeci de ori mai prost decât ai fost anterior. Sunt în acord cu **Alexandru Petria** care folosește în ceea ce scrie (motivată!) o sinceritate literară dezarmantă, proprie mai mult cărților de factură jurnalieră, - nu formule dure de tipul observatorului „imparțial” - motivat, cum spuneam, de ideea stresantă că nu a citit **toate** cărțile din domeniul iubirii (nu-ți ajunge o viață pentru a ști totul).

Autorul despre care vorbesc își confirmă reclama: o sinteză erotică precum cea pe care o puteți citi editată curând de **Ed. Tritonic** (București, 2010) nu poate fi realizată de oricine (îmi aduc aminte cât de greu am scris cu Adrian Suciuc cartea „Sex cu femei”, apărută tot la Tritonic). Comparativ cu alți autori de literatură erotică, **Alexandru Petria** s-a pregătit suplimentar și îmi permit să afirm că face parte dintr-o promoție superioară, diferită de zbânțuiri sexuale sau triviale ale generației de după Ianuș.

Oricum ați lua în discuție observațiile oneori ironice din acest roman, nu aveți încotro și trebuie să recunoașteți: și voi v-ați pus întrebări, și voi ați fost măcinați de confuzii, doar că n-ați avut timp să insistați asupra frumuseții sau tragismului evenimentelor din propria viață.

Alexandru Petria o face în pofida piedicilor de ordin moral de la tot pasul, tocmai pentru că ceea ce spune e viu, real, palpabil, vizibil:

„M-am gândit mult să scriu despre Renata. Și-am amânat poate din stânjeneală, dacă nu din pudoare. Aveam 21 de ani și singura mea experiență sexuală era masturbarea. Nu-mi mai amintesc cum am întâlnit-o și am intrat în vorbă, s-a întâmplat oricum la spital, unde eram internat. Țin minte ca prime cadre că eram amândoi în sala de gipsare de lângă blocul operator, pe jos, pe o saltea, goi și cu lumina stinsă. Am aranjat cu un prieten asistent. Vedeam lichiorul din pahare de la becul de pe stradă, o spălătură rubinie și foarte dulce.

- Să nu vină cineva, zise.
- Nu sunt operații în seara asta și ușile sunt închise.
- Dacă află cineva o să fie scandal, Mariuse, bărbatu' mio nu știu ce ne-ar face.

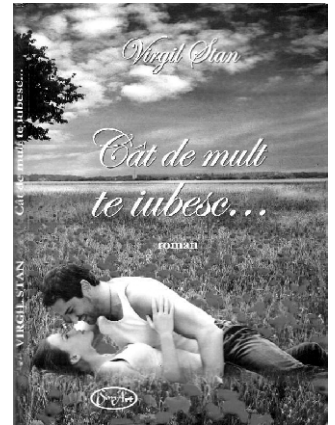
Eram transpirați. Sânii ei erau ca două pipe cu acoperitoare pentru ploaie și vânt. Tari. Nici mari, nici subnutriți, fix de-o erecție antologică.“

Această neobișnuită introducere în atmosfera unei cărți s-ar putea să nu fie singulară dar la **Alexandru Petria** se transformă în amintiri comune întregii societăți, în minute, ore, luni de zile în care și noi procedăm exact la fel ca personajele sale. Cu diferența că acesta a scris iar noi trăim și ascundem, căci nu stă în firea naturii umane contemporane să-și recunoască disfuncțiunile morale.

Sunt sigur că **“Zilele mele cu Renata”** va avea succes, fie și numai pentru că ne place să citim despre lucruri pe care le facem și noi dar nu avem curaj să le destăinuim altora.

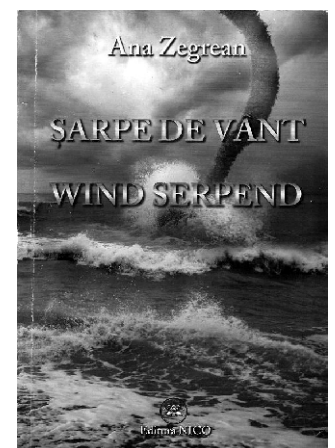
■ Deși scris în manieră modernă, romanul **“Cât de mult te iubesc...”** al lui **Virgil Stan** (Ed. Sim Art, Craiova, 2010) te aruncă de la primele pagini în intrigile rurale ale lui Liviu Rebreanu. Este vorba despre **Sândica** (personajul principal), o fată care, aflată la vârsta la care hormonii o iau razna, dezvoltă cu inconstiență o dublă relație, într-un sat **“unde va prin Dobrogea”**. Plasat ca timp în perioada comunistă, când avântul de tip stahanovist era la mare preț, romanul pune accent și pe umorul celui exersat de Ioan Groșan; iată o dovadă, culeasă de la pagina 115 : **“Pătrunde-mă cu delicatețe și sărută-mi sânii care tresaltă la fiecare apăsare a bastonului tău în flămânda mea pisicuță, hrănește-o cu cel mai mare șobolan ce l-a primit până acum (...)**”, îi spune **Sândica** tânărului profesor de franceză **Mircea**, pe care îl și alege până la urmă ca partener de aventuri erotice.

Instabilitatea sentimentală își face efectul spre finalul cărții, când este violată de inginerul agronom **Viorel Axinte**, provocat sexual de către fată în primele pagini. Se încheie astfel un fel de ciclicitate evenimențială de felul romanului **“Ion”** (L. Rebreanu), cu excepția faptului că eroina nu moare (precum Nadine din **“Răscoala”**), ci pornește pe un drum separat al vieții. Una peste alta, cartea e ușor de citit și merită aplauzele publicului fie și numai pentru că ne aduce aminte de **“progresul”** revoluționar al vremilor de tristă amintire.

■ Surpriza poetică a acestei toamne rămâne, pentru mine, **“Șarpele de vânt/ Wind serpend”** un volum semnat **Ana Zegrean** (Ed. Nico, Târgu Mureș 2010). Apărut în formulă bilingvă (română și engleză), volumul creează o presiune în cititor datorită concentrării semantice care apare aproape în toate poemele. Această **“încorsetare”** proprie mai degrabă **Hai-ku-ului** o alătură pe undeva scriiturii lirice a unui **Vasile Gogea**, de pildă, care a adus pe birourile noastre volumul **“Propoeziții”**. Dar, în timp ce volumul lui **V. Gogea** a beneficiat de o intensă critică literară, volumul **Anei Zegrean** suferă din plin din cauza slabei mediatizării.

Cu nădejdea că am atras atenția asupra acestei poete, redau în continuare câteva versuri, definitorii, poate, pentru întreaga carte : **“alte zăpezi/ mi-acoperă singurătatea/ ca o cămașă de forță/ mușcă din carnea mea/ strivindu-mă/ până când/ încep să urle fiarele/ în sânge/ și îngerul privește pieziș/ din colțul ferestrei/ cu aripile prinse/ în pânza paianjenului”** (**alte zăpezi**).

Ștefan Doru DĂNCUȘ

„Scriu din rușinea de a nu mă fi născut doar pentru a avea de unde muri”

Interviu cu poetul și eseistul Ioan F. Pop

- Te invit, pentru început, la o rememorare a toposului și a amintirilor din care vii.

- Onto-logic vin de nicăieri și mă îndrept, cu exactitate, spre niciunde. Bio-logic vin din satul Fizeș, comuna Sâg, județul Sălaj. Creștinește vin dintr-un pământ celest și nădăjduiesc să mă îndrept, după puteri, spre cel care m-a făcut posibil. Apoi mai vin, tot vin din magma amintirilor mele, care mă năpădesc precum ierburile o casă pustie. Vin dintr-o casă de țărani modești în care bunica *dialoga* colocvial cu Dumnezeu. Iar eu, la vacă, îi țineam zilei de urât cu câte o carte în mână. Ce mai, vin dintr-o altă ... lume. Lume din care am plecat și în care aproape că nu mai știu să mă întorc.

- La ce vârstă și în ce condiții te-ai luat cu viața de piept?

- Viața m-a luat brutal de piept înainte de a mă lua, prietenește, de mână. Eu nu am apucat să o mai iau, pentru că mi-a scăpat și îmi scapă mereu printre degete. E drept – deși nu doresc să insist -, că viața nu prea m-a răsfățat. Dar nu vreau să cad în melodramă. Viața este, uneori, precum o pagină goală. Poți sau nu să faci ceva cu ea doar cu umbra serafică a unor cuvinte? Viața este, în bună măsură, doar ceea ce vrem noi să fie. Șansă sau rată. Poltronerie sau destin. E bine, totuși, că în timp ce trăim viața pe apucate, aproximativ, știm cu toții, în compensație, să murim perfect. Viața nu este decât partea *văzută* a morții, preambulul acesteia. Vai de cei pe care viața nu-i ia niciodată de piept, ci îi pupă doar plictisit pe creștet.

- În ce împrejurări ai pus pentru prima dată mâna pe condei? Ți-a dat cineva vreun impuls?

- Pe condei am pus mâna târziu, pe la douăzeci de ani, cu sfială și cu multă teamă. Mai întâi am pus mâna pe pagina de carte. Sufletul meu a primit cartea, de timpuriu, ca pe un dar dumnezeiesc. Concret, am debutat cu poeme în revista *Familia*. Debutul editorial s-a petrecut la Editura Dacia (unde am fost invitat să public), în anul 1994. Pe mine m-au făcut scriitor, atâta cât sunt, plictiseala și singurătatea. Plictiseala rustică (statul la vacă) și singurătatea urbană (neputința de a mă regăsi în mine și în cei din jur). Imaginația bătătorită, orizontul nemărginit al libertății interioare, cu destinul deschis spre cele patru puncte cardinale, iată o bună *materie* din care poate porni patima care se cheamă scris. Restul îți aduce, la pat, viața. Trebuie să recunosc că, de la o anumită vârstă, modelul meu în imediat (în sensul apropierei), a fost filosoful și eseistul Radu Enescu, fostul student strălucit al lui Lucian Blaga și asistentul lui D. D. Roșca. M-au sedus definitiv erudiția lui, cultura impresionantă, patosul și anvergura ideatică. Nu în ultimul rând, umorul său rafinat, comportamentul ludic. Vocația aristocratică a *risipirii*. Se simțea sigur și ferm doar în tărâmul culturii, al filosofiei. În afara acestora era un om surprinzător de fragil, de nesigur. Și uimitor de singur. Părea, deseori, că mai mult își *joacă* existența decât o

trăiește pur și simplu. Era dotat cu cea mai profundă inteligență pe care am întâlnit-o. (De altfel, cultura, literatura înseamnă și cel mai înalt și mai rafinat mod de a-i admira pe cei care s-au manifestat înaintea noastră. Cine nu poate admira pe nimeni este nu doar infirm cultural, ci și un ratat în registru uman). Modelele mele în *absolut* au fost și sunt mai multe: poeți și filosofi excentrici, nihilști și abisali. Toți cei care fac din cultură, filosofie și credință trăirea lor ultimă. Impulsul în scris mi l-a dat faptul că nu-mi prea găsesc locul și rostul în lume. Nu prea știu să răspund urgent la apelul presant al vieții și al morții. Ca atare înșir, sub forma cuvântului, toate aceste neputințe pe hârtie. În speranța că, augustinian vorbind, mă voi putea întâlni cândva cu mine însumi.

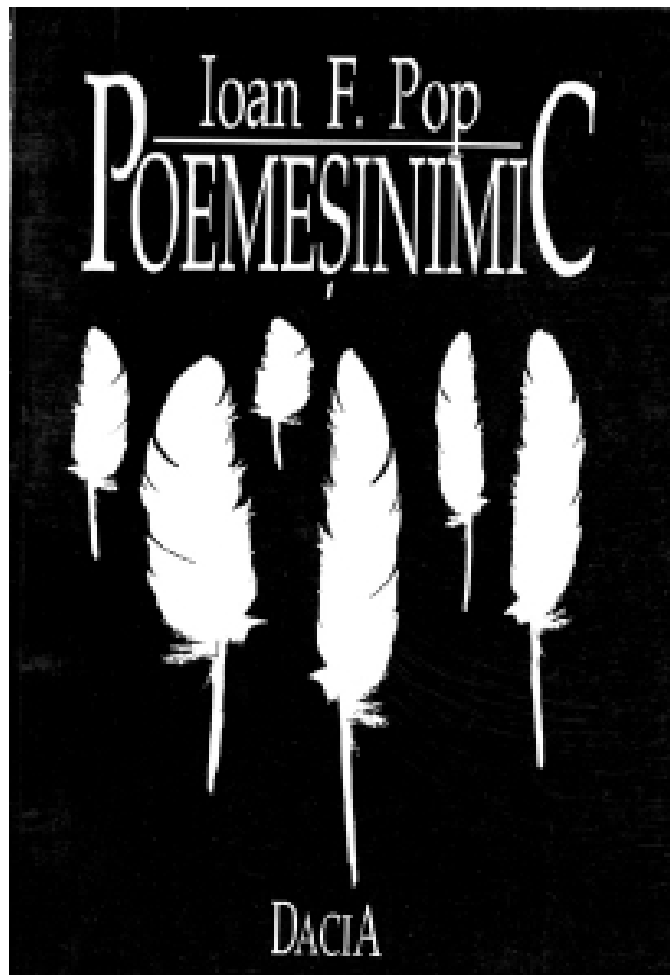
- Se spune că gazetăria este un exercițiu bun pentru un scriitor, cu condiția să se lase de ea la timp. Ai fost și gazetar, ca atare care este opinia ta?

- Dacă ești scriitor adevărat, e bine să te lași de gazetărie (mai ales de cea actuală) încă înainte de a te apuca. Gazetăria a devenit acum doar semidoctism gonflat, telegenie a neantului, groapă deflatorie a națiunii. Scopul conștient/inconștient al presei actuale e să surprindă cu *profesionalism* tâmpenia și să rateze amatoristic esența. Bine că mai există firave excepții. Am lucrat mai mulți ani în presa săptămânală, dar gazetar cu adevărat nu cred că am

fost niciodată. Consider că am făcut tot timpul (cu modestia de rigoare) gazetărie de scriitor. Una încărcată de un anumit patos al idealității, de o anumită fervoare morală. Trebuie să recunosc, totuși, că gazetăria din anii '90 mi-a procurat un anumit sentiment recuperator al libertății. Al redimensionării fictive a unui trecut care ne apăsa ca o lespede. Am crezut, pentru o clipă, că pot re-inventa lumea din cuvinte. Am crezut, cu naivitate, că adevărul, valoarea, credința ne vor modifica iremediabil, ne vor face mai buni. Am crezut și cred în cultura *lucrătoare*. În virtuțile dialogului. În bunul-simț minimal. Am crezut că talentul, o bună cultură nu lasă veșnic carente caracterul, morala. Am crezut...

- Ai publicat câteva cărți, ai un condei încercat, după cum s-a pronunțat critica literară. De ce mai scrii? Ce motivații interioare mai ai?

- Din cărțile scrise până acum am publicat doar cinci. Altele, mai vechi, mai noi, așteaptă anul, ziua, clipa. Nu mă grăbesc. Nu vreau să bruschez posteritatea. În legătură cu afirmația „condei încercat”, rămâne să mai vedem. Scrisul nu e decât încercare și iar încercare. Aici doar eșecurile sunt garantate. Succesele sunt întotdeauna relative. Eu scriu și rescriu până mă scriu cuvintele pe mine. Apoi tac (în scris) o vreme, după care o iau de la capăt. Scrisul e dovada cea mai elocventă că nu avem un rost prea sigur în lume. De aceea îl construim din biete cuvinte. Îl înfrumusețăm până la disperare. În ceea ce mă privește, scriu cu credința că Dumnezeu știe citi. Apoi, mai scriu pentru a afla câte ceva despre *ego*-ul abscons, despre abisurile și fobiile sale. Scriu pentru a aproxima alteritatea îndepărtată a aproapelui. Scriu

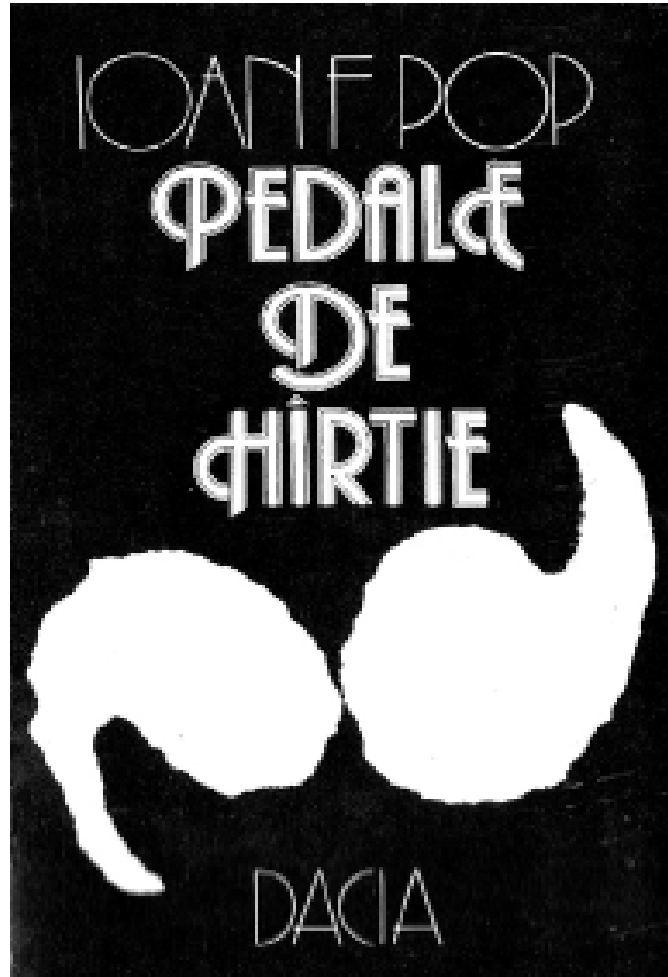

Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010

pentru că sufăr congenital de un deficit de existență. Scriu pentru că uneori mi-e frică de viață. Scriu pentru că nu pot urla convingător. Scriu pentru că mi-a crescut o mână direct din creier. Scriu cu semne și senzuri bizare pentru că sufletul meu a început să șchiopăteze din cauza unui trup mult prea strâmt. Nemaiputând locui în el, neputându-l nici părăsi, picură monoton în căușul abisului interior. Șlefuieste pereții unei singurătați rătăcite în lume. Strigă în nesfârșite mușonii, pus fiind, datorită fenomenului numit ființă, la discreția sadică a timpului. Scriu pentru a verifica și răs-verifica dacă acestor entități atât de intime și atât de străine le mai pot spune senin și inconștient: *eu*. Scriu pentru că doar în acest fel îmi pot anula radical și definitiv iluzia existenței, darul ei fermecător și otrăvit. Înnegresc hârtia din orgoliul nemăsurat de a numi *nimicul* cărnii și al sufletului – *viață*. Din frica de a da ordinul final al capitulării. Scriu din rușinea de a nu mă fi născut doar pentru a avea de unde muri. Scriu tot mai motivat pe măsură ce-mi lipsesc motivele...

- Te revendici de la o anumită generație de scriitori? Accepți ideea de înregimentare într-un anumit curent literar?

- Din punctul de vedere al generației, sunt un orfan literar. Nu am pe nimeni în spate. Nici alături. Mă revendic doar de la slăbiciunile mele. Fac comerț cultural mai mult cu morții. Scrisul meu e de om singur, hăituit. Cu o vorbă kierkegaardiană, sunt un scriitor total „privat”. Scriu doar despre mine și lumea mea imaginară. Îmi repugnă profund scrisul la grămadă, generația de asalt, cumetriile veroase. *Părinții* mei literari nu sunt din această lume. De aceea sunt

Caiete Silvane

un marginal care își cultivă metodic marginalitatea. În scris, ca și în fața lui Dumnezeu, fiecare este singur. Nu scriu pentru bani (din păcate), nu scriu pentru comodități sociale, nici pentru cucoane amezate de stele. Scriu de amorul existenței, de dragul libertății și tristeții pe care le promite. Scriu ca și cum aș planta un pom direct în cer. Scriu pur și simplu, după care pot fi liniștit înregimentat în orice, cu minima condiție să fiu citit. Aici putem sta liniștiți, avem destui câprari care să se ocupe de înregimentări mai mult sau mai puțin literare. Din păcate, sistemul critic, acela care ar trebui să facă adevăratele *înregimentări* în curentele și ierarhiile literare, s-a de-profesionalizat, a coborât la nivelul de bîrfă și coterie. Literatura, indiferent de curent, există doar atâta timp cât are valoare și cât există cineva care poate înțelege și valida această valoare. Restul este circ pe teme literare. Provincialism păgubos. O imensă tristețe.

- Ce înseamnă pentru tine lectura? Crezi că astăzi mai există destui oameni care zăbovesc serios asupra unei cărți?

- Pentru mine, spus cinstit, lectura a devenit manifestare metabolică, mod de a fi. Pe mine m-au născut, parțial, și cărțile. Sunt oarecum *fiul* lor din flori. Aș putea, probabil, renunța la scris, în condiții extreme, dar la citit – niciodată. Sună ușor patetic, dar nu am ce face. Scrisul nu e decât o funcție *secundară* a cititului. Cred doar în scriitorii cu lecturi fundamentale. În cei care citesc mult, scriu puțin și publică și mai puțin. În cei care evoluează de la o *disperare* la alta. În cei care nu mimează competența, ci chiar o au. Cazul poeziei. Dintr-o purtătoare inițială de gând (imposibil de a fi gândit, după cum spunea un teoretician) mai mult sau mai puțin filosofic, a ajuns un fel de femeie de serviciu a realității. Prea multă lume se crede capabilă s-o pună să dea cu mătura prin ungherele metaforice. Sunt prea mulți cei care vor să călărească poezia în numele ideii stupide că „tot românul s-a născut poet”. Detest scrisul ipocrit-lucrative din care se poate ieși boierește la pensie. Scrisul adevărat nu pensionează. Scrisul adevărat *ucide*. Eu scriu doar din neputința de a putea citi (mai) tot timpul, din imposibilitatea de a putea medita gratuit pe marginea lumii. Astăzi, din păcate (o știu și din experiența universitară), se citește puțin și prost. Se urăște vârtos, în schimb, cultura înaltă. Sunt detestați, mai discret sau mai abrupt, toți cei care mențin un nivel autentic, maximal al cititului și al scrisului. S-a ajuns chiar la paradoxul că nu prea citesc nici cei care scriu. Unii nu citesc pentru că nu doresc să-și conturbe ignoranța, vidul interior. Nu doresc să afle cât de goi sunt spiritual. Sau, mai grav, se citesc leșinați de admirație doar pe ei înșiși.

- Mai sunt destui care, mai ales gazetari, înainte de a învăța să citească, au început să scrie.

- Din păcate... Și nu doar gazetari. Dar nu cred că merită să mai risipim timpul și hârtia cu asemenea ipochimeni. Finalmente, pentru mine cititul este singura scuză pentru faptul că scriu. Chiar pentru faptul că exist...

- Ce înseamnă, ca atare, pentru tine poezia, filosofia?

- Poezia? Palma mea de paradis pe care țopăi uneori entuziast, alteori stingher. *Bucata* mea de etern pe care o trădez cu *mărul* oprit al cuvintelor. Poezia mă ajută să stabilesc o relație personală cu timpul, cu ne-timpul. Mă ajută să pun în el mai mult decât încape la un moment dat.

Timpul *tace* complice și trece (iată o frumoasă banalitate). Trece prin mine ca o schijă de obuz, lăsându-mi în dar riduri și trecătoare aduceri aminte. Amintirea ca scris, scrisul ca amintire. Scrisul ca amintire a ceea ce nu sunt și nu voi fi. Scrisul de-scrie *exact* ceea ce niciodată nu voi putea fi. Citesc surâzător, scriu cu teamă, exist tot mai mult cu... procură. Scriu poezie (deși nu știu dacă mai scriu) pentru că nu pot crede tot timpul. Și atunci încep să *cred* poetic. Cu adevărat, poezia nu trebuie scrisă, ci inventată. Poezia *tare*, autentică, duce aproape obligatoriu la filosofie, la credință. Orice formă profundă de poeticitate poartă în structura sa intimă un *gând* filosofic, sacralitatea. Gândirea însăși este *poetică* în substanța sa. Gândirea *gândește* poetic. Existența se împlinește doar cu adaosul său transcendental de poeticitate. Deși poetul mai moare din când în când, poezia nu moare, ci continuă să-i perpetueze o parte uitată a vieții, o dimensiune nedusă până la capăt. Ea rămâne să-i *trăiască* neîmplinirile, o parte oculată a destinului, să-i perpetueze anamnetic o *mască* știută și neștiută a ființei. Rămâne să umple un gol cu *trupul* obosit și îmbătrânit al cuvintelor. Să ne facă mai bogăți cu o singurătată, cu un ecou, cu o iluzie. Poezia (scrisul) nu vorbește doar despre autor, ci, într-un anume sens, vorbește despre tot și despre toate prin gura pustie a acestuia. După cum va *tăcea* doar cu asentimentul, cu complicitatea și indiferența noastră. Nu există filosofie importantă care să nu fie străbătută de un fior poetic. Iar omul, așa după cum a spus-o tot un poet, locuiește poetic lumea. „Destinul lumii – spune, de această dată un filosof -, se vestește în poezie”. Filosofia nu e decât *poezia* ultimă.

- Nu ți se pare că parcurgem o perioadă de decadență în artă, literatură?

- Lumea însăși a devenit o *decadență* tot mai agreabilă. Unii își fac din decadența cotidiană chiar o profesie. Devin rentieri ai decadenței. Cultura, în contrast cu viața, se naște din propria decadență. Șansa culturii, a gândirii a fost aceea că ele nu prea au avut niciodată șanse. Merg victorioase din neșansă în neșansă. Literatura este victoria asumată a unor eșecuri personale. Izbînda unei aparente inutilități. Personal, cred în scrisul pornit din *decadența* propriei ființe, din căderea tragică în sublimul uman. Micile decadențe de astăzi nu sunt decât răspunsuri palide, de stil, la marile întrebări la care ființa caută răspunsuri literare, artistice, filosofice. Rău este când decadența devine modă, vesel decadențism. Dată pe mâna noastră, până și moartea capătă o bună doză de veselie.

- Din câte știu, o bursă doctorală te-a purtat prin Italia, Franța. Cu ce impresii te-ai întors din aceste călătorii?

- Datorită Sf. Augustin, de care m-am ocupat puțin doctoral (sper să nu se supere pentru acest lucru), am fost, cu câțiva ani în urmă, o perioadă la Roma, apoi am petrecut un stagiu la Paris. N-aș vrea să insist pe impactul acestor călătorii, deoarece am scris o carte, sub formă de jurnal, care a și apărut deja la Editura Dacia. Ceea ce vreau să subliniez e faptul că dintr-o călătorie sau dintr-o carte – vorba cuiva -, fiecare reține doar atâta cât cunoaște. Restul este... turism. La Roma am fost mai mult un turist de bibliotecă. Un rătăcit în policromia lumii. Căci Roma nu este un oraș. Roma este o lume. Iar eu m-am *apărat* de această lume cu singura armă la îndemână – scrisul. Scris în

care Roma este amestecată în tot felul de introspecții puse în criză. În tot felul de cogitări plimbate între extaz și disperare. Înainte de a fi un oraș, Parisul este, mai ales pentru români, un mit. Un mit încă... disponibil. Nu există oraș care să te complexeze chiar și la simpla pronunție a numelui lui, precum o face Parisul. Primul pas spre idealitatea unei mitologii poate fi chiar realitatea ei. Ca atare, Parisul nu poate fi decât o mitologie pe măsura realității lui. Sau ceva pe aproape... Roma și Parisul, două locuri în care aș fi vrut să trăiesc, în fiecare, măcar câte o viață...

- Cum te manifesti în fața foii albe de hârtie? Ai tabieturi scriitoricești?

- Foaia albă de hârtie este doar *martorul* proxim a ceea ce va arde în mine într-un anumit moment. *Cenușa* acestei arderi se lățește în șire interminabile, care vin de undeva și pleacă, aproape indiferente, altundeva. E totuși uimitor că doar cu un condei și o foaie albă de hârtie ființa se definește, se dezvăluie cel mai bine. Prin scris ea reușește acolo unde orice tehnică eșuează. Neputând crea original din *nimicul* Cuvântului, scriitorului îi rămâne *ceva*-ul cuvintelor puse pe hârtie. Privesc foaia albă de hârtie ca pe o oglindă care reflectă mereu un gol, o absență. O privesc cu teamă, dar în ea îmi pun și ultima speranță. Am o grămadă de tabieturi, de rigidități, de intransigențe legate de viață. De scris, scriu ca și cum toată existența mea ar depinde doar de asta. În rest, mă încercă doar tăcerea, indiferența, uitarea... Resemnarea, melancolia sunt singurele *tabieturi* pe care mi le permit.

- Nu ți-e frică, totuși, de inutilitate, de indiferență și ratare?

- Orice faptă literară, filosofică, trebuie raportată la neantul absolut. Ratarea nu este decât un minuscul pas aruncat în această direcție. Un anumit fel de ratare este în însăși *natura* scriitorului, gânditorului. Scriitorul adevărat lucrează cu neantul, cu ratarea *pe masă*. El își mută temporar ființa din realitate în *t e x t u a l i t a t e*. Scrisul începe să *respire* în locul lui. Încurajat, va face chiar o probă de *existență*. Scrisul este cu atât mai străin de lume cu cât este mai autentic. Nu se pot rata (în scris) decât adevărații scriitori. Ceilalți reușesc. Adevărata profesie a scriitorului e, până la urmă, singurătatea. Singurătatea densă și grea în care urletul rămâne suspendat în aer. Scriitorul adevărat e atât de singur încât se miră și el că, din când în când, mai există. De aceea se tot pune pe produs mărturii despre sine, despre lumea în care fatalmente nu-și găsește locul. El își vopsește singurătatea în tot felul de culori și non-culori, în speranța că va putea atrage o clipă ființa întregă, neferențită. El trăiește aproape cu voie de la cuvinte. Își cere voie (ca să existe) chiar și de la tăceri. Scriitorul (e vorba, în continuare, de adevăratul scriitor) iubește într-o anumită măsură inutilitatea, indiferența, singurătatea manifestate în imanent, pentru că știe că sunt aliații lui împotriva morții (culturale) cu zile. A osificării în forme facile de succes. El știe că doar perspectiva morții, a nonsensului, transferă cel mai bine scrisul în existență, în destin. Moartea ne dă atâta viață câtă reușim să-i smulgem prin scris. Cu alte cuvinte, scrisul este o formă singulară de a tot *muri* cu zile. Adunate pagină cu pagină, aceste *morți* pot constitui un petic promițător de viață... Așadar, nimic

Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010

mai familiar unui scriitor adevărat decât spectrul inutilității, indiferenței, ratării... Cultura în sine nu este decât o sumă fascinantă de ratări.

- Ai ajuns la „amiaza” vieții. Ce crezi că îi mai datorezi propriei tale persoane? Mă refer, evident, la aspectul spiritual. La proiectele pe care le ai.

- Mie îmi datorez puțin. Mult îi datorez celui care, fără niciun motiv, m-a *chemat* din imensitatea nimicului. Și care, iată, mă îngăduie chiar și în scris. „Amiaza” vieții mele o privesc cu detașare și umor. Fiind un dar imens, nemeritat, viața e bună și când nu prea știm ce să facem cu ea. Ea neavând, după cum se știe, instrucțiuni de folosire. Datorită faptului că sunt un sceptic incurabil, privesc totul cu o anumită rezervă. Atât lucrurile bune ale vieții, cât și relele acesteia. Încerc să rămân eu însumi. Dar să rămân cât de cât și în acord cu lumea, chiar dacă o suport din ce în ce mai greu. Proiectele mele sunt legate, fatalmente, de disperările mele. Optimismul meu e doar o formă de a dispera pe termen lung. Cum *disper* cel mai bine în scris, scrisul devine forma mea *obligatorie* de optimism. Optimism din care se naște promisiunea unei noi disperări. De aici încolo scrisul poate deveni viață și viața - scris. O întâmplare care poate să fie...

Interviul realizat de
Dimitrie BĂLAN

Caiete Silvane

Octavian Lazăr Cosma, *Opera Română din Cluj*, vol. I

Literatura de specialitate care reflectă și promovează cultura muzicală din România s-a îmbogățit, în primăvara acestui an, cu o nouă lucrare monumentală a muzicologului Octavian Lazăr Cosma – *Opera Română din Cluj*, vol. I. Apărută la Editura Charmides din Bistrița, editor Gavril Țărmure, lucrarea, de o ținută grafică deosebită, a beneficiat de sprijinul UCIMIR. Lansarea cărții a avut loc la Cluj, Dej și Bistrița, în prezența autorului, tipărirea ei constituind un eveniment cultural de o deosebită importanță, dovadă și numeroasele recenzii laudative și semnale din presa culturală. Autorul ne-a mărturisit că lucrarea este scrisă de 12 ani și a așteptat până acum să apară, ceea ce s-a și întâmplat cu volumul I; volumul II va fi tipărit la începutul anului viitor.

Ne face plăcere să menționăm că prof. dr. Octavian Lazăr Cosma, fiul învățătorilor martiri Aurelia și Lazăr Cosma, este cetățean de onoare al comunei-martir Treznea, județul Sălaj și sperăm ca multe din lucrările sale viitoare să fie scrise în liniștea satului natal.

Născut la 15 februarie 1933 în satul Treznea, Octavian Lazăr Cosma este profesor universitar la Conservatorul din București, unde a predat, de-a lungul anilor, estetică, istoria muzicii românești, iar acum muzicologie; este îndrumător de doctorate; redactor șef al revistei „Muzica” din 1990 până în prezent.

Recenta sa carte se adaugă lucrărilor fundamentale semnate de autor și fără de care bibliografia culturii muzicale românești ar fi deosebit de săracă. Să amintim „Opera românească” (2 volume); „Oedipul enescian”, „Hronicul muzicii românești” (9 volume), „Hronicul Operei Române din București” (vol.I), „Universul muzicii românești – Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România”, „Simfonicele Radiodifuziunii Române”, „Filarmonica din București în reflectorul criticii muzicale 1921-1945”, „Universitatea Națională de Muzicologie din București la 140 de ani (Istoria Conservatorului)” (vol. I și II) – un adevărat tezaur de informații și judecăți de valoare din domeniul muzicii culte. Acestea li se adaugă sute și sute de articole publicate în reviste și cărți de specialitate, peste 80 de articole despre muzica și muzicienii români fiind cuprinse în lucrarea „The New grove Dictionary of Music and Musicians”, cel mai important dicționar de specialitate din lume.

Primul volum al lucrării „Opera Română din Cluj” cuprinde, în aproape 900 de pagini, activitatea acestei prestigioase instituții de cultură de la poalele Feleacului de la înființarea ei în 1919 și până în 1959. Următorul volum, gata de tipar, va consemna viața Operei până în anul 1999 și în una din paginile sale, ne-a mărturisit autorul, vom găsi menționată, alături de poză, prezența activă în viața Operei din Cluj, în ultimii ani, a pianistei-corepetitoare Adela-Fraçoise Bihari, din Zalău, lector universitar la Conservatorul „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca.

Apreciem demersul sintetic, cuprinzător al autorului, rod al cercetării minuțioase a arhivelor, bibliografiilor memorialistice, articolelor de presă, manuscrise, jurnale,

inclusiv procese verbale și registre conținând fluxul spectacolelor și suntem convingiți că investiția de energie creatoare și de timp a muzicologului Octavian Lazăr Cosma este benefică culturii române acum și mai ales în viitor, valoarea documentară a lucrărilor sale amplificându-se odată cu trecerea deceniilor. Remarcăm arhitectura cărții, gândită de autor pe stagiuni. Activitatea Operei, repertoriul, performanțele, impactul asupra vieții culturale, oamenii care au slujit-o, directori, dirijori, soliști – toate le regăsim consemnate cu acribie. Nu sunt de trecut cu vederea nici conotațiile istorice, economice, sociale care ne ajută să creionăm portretul societății la un moment dat. Documentele reproduse – începând cu *Actul de înființare* (pag. 26) -, afișele, fotografiile, statisticile vin să completeze textul și să întregască istoria acestei prestigioase instituții de cultură.

Cartea debutează, în *Introducere*, cu afirmația lui Sextil Pușcariu căreia, evident, autorul îi subscrie: „Desigur că Opera din Cluj e, alături de Universitate, una din faptele mari ale generației noastre”. Un *mare fapt* care a crescut în cei peste 100 de ani de la înființare. Aflăm din „Evaluări statistice” (pag. 853) că de la premiera cu *Aida* lui Verdi și până la încheierea stagiunii cu nr. 40, Opera Română din Cluj a avut o evoluție continuă, cu 126 de premiere, dintre care 101 opere, 13 operete, 8 balet, 4 oratorii și cantate. „O

chestiune sensibilă, neclarificată în anumite cercuri, o reprezintă premierele, spectacolele inedite, menite să revigoreze afișele, să dinamizeze efortul personalului artistic și să capteze interesul publicului – afirmă autorul. Numai că, odată cu trecerea timpului, montările de succes se erodează, uzura artistică și fizică devenind strigătoare la cer, impunând scoaterea respectivului spectacol din circuit. Valoarea muzicii însă determină direcțiunea să revină asupra acestora, astfel încât se recurge la o nouă concepție scenică, distribuția se primenește, și *premierea* devine modalitatea de a fi repus pe rol acel titlu. În fapt, premiera este aceeași partitură cu altă *coafură*, altfel spus se oferă doar o abordare inedită, formulă exactă fiind cea de *reluare* – fie și în condițiuni de absolută noutate, la distanță de prima versiune.”

Din diagrama cu premierele și stagiunile pe care cititorii o au la îndemână, rezultă că „Aida” și „Traviata” lui Verdi sunt cele mai longevive opere. S-au jucat aici, însă, cu mare succes toate operele mari - *Faust, Madam Butterfly, Cavaleria rustică, Samson și Dalila, Carmen, Tosca, Boema, Păiațe, Rigoletto, Regina din Saba, Trubadurul, Bal mascat, Fidelio, Năpasta, Povestirile lui Hoffmann etc., etc.* Printre cei mai audiați compozitori, alături de Verdi se înscriu Wagner, Puccini, Mozart și Ceaikovski. Pe culturi muzicale, primează preferința pentru repertoriul italian (22%), urmat de cel românesc (21%), apoi de repertoriile francez (19%), german (14%), austriac 12% și rusesc (7%) (pag. 865-866).

Nu în ultimul rând, luăm cunoștință în această monumentală lucrare de numeroase personalități care au ridicat prestigiul instituției culturale clujene și artei interpretative românești,

oameni de cultură care au slujit această instituție. Și începem prin a-i menționa pe compozitorul și culegătorul de folclor Tiberiu Brediceanu, om politic și mare admirator al teatrului liric, la ideea căruia a luat ființă Opera Română din Cluj și pe tenorul Constantin Pavel, primul director al Operei. Dintre soliști, amintim câteva nume care au adus faimă instituției: Lya Pop, Elena Roman, Aca de Barbu, Mimi Nestorescu, Traian Grăzăvescu, Mihail Nasta, Grigore Teodorescu, Walter Widmann, Lya Hubic, Petre Ștefănescu-Goangă, Susana Coman, Stella Simonetti, Ion Piso, Jean Bobescu, David Ohanesian, Corneliu Fânățeanu și mulți, mulți alții pe care o să-i regăsiți, inclusiv în fotografii sepie, scene din spectacol, în paginile cărții.

Afirmația muzicologului Octavian Lazăr Cosma constituie în același timp o concluzie și o invitație la lecturarea unei cărți bine documentate și cu har scrisă: „Opera Română din Cluj reprezintă o entitate artistică de înalt profesionalism, perfect sincronă și ancorată în mișcarea culturală universală, cultivând în decursul întregii sale existențe, cu aplomb și probitate, mirajul celei mai sublime forme de manifestare a gândirii teatral-muzicale.

Resuscitarea impunătoarei sala diacronii, într-o proiecție ce favorizează unduirea de lumini și umbre, îi va conferi, desigur, dimenisuni ce riscă să se estompeze odată cu trecerea timpului, ca și aura strălucitoare, adjucecată prin pasiunea, truda și măestria celor mulți care au înnobilit-o”.

Prin această lucrare, printre cei care au înnobilit Opera Română din Cluj se numără, evident, și Octavian Lazăr Cosma.

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Despre pelerinaje*

René Guénon

Recenta reproducere, în *Voile d'Isis*, a remarcabilului articol al dlui Grillot de Givry despre locurile de pelerinaj, ne-a determinat să revenim asupra acestei chestiuni, la care făcusem aici câteva aluzii, fapt amintit de dl. Clavelle în prezentarea făcută acestui articol.

Să notăm mai întâi că termenul latin *peregrinus*, din care provine „pelerin”, semnifică deopotrivă „călător” și „străin”. Această simplă remarcă dă loc deja la apropieri destul de interesante: într-adevăr, pe de o parte, unii companioni se califică drept „trecători” iar alții „străini”, ceea ce corespunde tocmai celor două sensuri ale cuvântului *peregrinus* (care se găsesc de altfel și în ebraicul *gershôn*); pe de altă parte, în masonerie, chiar modernă și „speculativă”, încercările simbolice ale inițierii sunt numite „călătorii”. De altfel, în multe tradiții, diferitele stadii inițiatice sunt adeseori descrise ca etape ale unei călătorii; uneori e vorba de o călătorie obișnuită, alteori de una pe mare, așa cum am semnalat în alte ocazii. Folosirea acestui simbolism al călătorie este poate mai răspândită chiar decât cea a războiului, despre care am vorbit în precedentul nostru articol; între ele există de altfel un anumit raport, tradus uneori în mod exterior în faptele istorice; ne gândim aici în special la legătura strânsă ce exista, în Evul Mediu, între pelerinajele în Țara Sfântă și cruciade. Să mai adăugăm că, inclusiv în limbajul religios cel mai obișnuit, viața terestră, considerată ca o perioadă de încercări, este adesea asimilată cu o călătorie, și chiar calificată în mod expres ca pelerinaj, lumea celestă, țintă a acestui pelerinaj, fiind de asemenea identificată simbolic cu „Țărâmul Sfânt” sau „Pământul celor Vii”¹.

Starea de „priebugie”, dacă se poate spune așa, sau de migrație, este așadar, într-un mod general, o stare de „probă”; și aici putem remarca, într-adevăr, faptul că acesta este caracterul ei în organizații precum companionajul. În plus, ceea ce este adevărat în această privință pentru indivizi, poate fi – în anumite cazuri cel puțin – și pentru popoare: un exemplu foarte clar este cel al evreilor ce au rătăcit patruzeci de ani în deșert înainte de a ajunge la Pământul făgăduinței. Aici trebuie făcută o distincție, deoarece această stare, esențial tranzitorie, nu trebuie confundată cu starea nomadă care este normală la anumite popoare: chiar ajunși în Pământul făgăduinței, și până în timpul lui David și Solomon, evreii au fost un popor nomad, însă, evident, acest nomadism nu avea același caracter cu deplasarea lor în deșert². Se poate chiar lua în considerare un al treilea caz de „priebugie”, care poate fi desemnată prin cuvântul „tribulație”: este cel al evreilor după împrăștierea lor și, după toate probabilitățile, cel al bohemienilor; dar asta ne-ar duce prea departe, și vom spune doar că acest caz este aplicabil deopotrivă colectivităților și indivizilor. Se vede de aici cât sunt de complexe aceste lucruri și că trebuie să se facă o distincție între oameni ce prezintă exterior aceleași aparențe și sunt confundați cu pelerinii, în sensul obișnuit al acestui cuvânt; asta cu atât mai mult cu cât se poate întâmpla uneori ca inițiatii, ajunși la țintă, chiar

„adepti” fiind, să reia, din rațiuni speciale, această aparență de „călători”.

Dar să revenim la pelerini: se știe că semnele lor distinctive erau scoica (numită a Sfântului Iacob) și toiagul; acesta din urmă, care are de asemenea un strâns raport cu bastonul companionic, este desigur un atribut al călătorului, însă are multe alte semnificații, și poate vom consacra cândva acestei chestiuni un studiu special. În ce privește scoica, în anumite regiuni ea era numită „creusille”, și acest cuvânt trebuie apropiat de „creuset”, ceea ce ne readuce la ideea de încercări, considerată în mod mai particular conform unui simbolism alchimic și înțeleasă în sensul de „purificare”, *Katharsis*-ul pitagoreicilor, care era tocmai faza pregătitoare a inițierii³.

Scoica fiind privită în mod mai special ca atributul Sfântului Iacob, trebuie să facem în această privință o remarcă privind pelerinajul la Catedrala Sfântul Iacob (span. Santiago) de Compostela. Rutele pe care le urmau altădată pelerinii sunt numite, și în zilele noastre, „căile Sfântului Iacob”; însă această expresie are în același timp o cu totul altă aplicație: „calea Sfântului Iacob”, în limba țăranilor, este și Calea Lactee; și acest lucru va părea poate mai puțin surprinzător dacă se remarcă faptul că, etimologic, Compostela înseamnă „câmp înstelat”. Întâlnim aici o altă idee, cea a „călătoriilor celeste”, în corelație de altfel cu călătoriile terestre; nu putem insista acum asupra acestui punct, și vom indica doar că el relevă o anumită corespondență între situarea geografică a locurilor de pelerinaj și însuși ordinul sferei cerești; aici, „geografia sacră” la care am făcut aluzie se integrează deci într-un veritabilă „cosmografie sacră”.

Tot în legătură cu rutele de pelerinaj, se cuvine să amintim că dl. Joseph Bédier are meritul de a recunoaște legătura ce există între sanctuarele ce le marchează etapele și crearea poemelor epice ale truverilor. Acest fapt ar putea fi generalizat, și s-ar putea spune același lucru în privința propagării multor legende a căror semnificație inițiativă este aproape cu totul necunoscută modernilor. În virtutea pluralității sensurilor lor, creațiile de acest gen puteau să se adreseze deopotrivă mulțimii pelerinilor obișnuiți și... altora; fiecare le înțelegea după măsura propriei capacități intelectuale, doar câțiva pătrunzându-le semnificația profundă, așa cum se întâmplă în cazul oricărei învățături inițiatice. Trebuie de asemenea notat că, oricât de diferiți erau cei ce parcurgeau rutele, inclusiv negustorii ambulanti și chiar cerșetorii, se stabilea între ei, din rațiuni fără îndoială greu de definit, o anumită solidaritate ce se traducea prin adoptarea în comun a unui limbaj convențional special, „argoul scoicii” sau „limba pelerinilor”. Lucru interesant, dl. Léon Daudet a remarcat într-una din cărțile sale recente că multe din cuvintele și locuțiunile ce aparțin acestui limbaj se întâlnesc la Villon și Rabelais⁴; despre acesta din urmă, el arată de asemenea (ceea ce este destul de demn de remarcat din același punct de vedere) că, de-a lungul mai multor ani, „a peregrinat prin Poitou, provincie celebră pe atunci prin misterele și farsele interpretate acolo,

de asemenea prin legende care circulau în ea; în *Pantagruel* găsim urma acestor legende, a acestor farse și a câtorva termeni ce aparțineau propriu-zis localnicilor⁷⁵. Am citat această frază, deoarece, pe lângă faptul că menționează acele legende despre care am vorbit adineauri, ea ridică în plus o chestiune legată de subiectul nostru, anume cea a originii teatrului: mai întâi, acesta a fost pe de o parte esențialmente ambulant, și pe de altă parte îmbraca un caracter religios, cel puțin în ce privește formele sale exterioare – caracter religios ce poate fi apropiat de cel al pelerinilor și indivizilor ce i-au adoptat aparențele. Acest fapt este cu atât mai important, cu cât nu este specific Europei Evului Mediu; istoria teatrului în Grecia antică este cu totul analoagă, și s-ar putea de asemenea găsi exemple similare în majoritatea țărilor din Orient.

Însă trebuie să ne oprim, și vom mai examina un ultim punct, în legătură cu expresia „nobili călători” aplicată inițiaților, sau cel puțin unora dintre ei, tocmai datorită pelerinajelor lor. Despre aceștia, M. O. V. De L. Milosz scria următoarele: „«Nobilii călători», acesta este numele secret al inițiaților din antichitate, transmis prin tradiția orală celor din Evul Mediu și din timpurile moderne. El a fost pronunțat pentru ultima oară, în public, în 30 mai 1786, la Paris, în cursul unei ședințe a Parlamentului consacrată interogatoriului unui acuzat celebru (Cagliostro), victimă a pamfletarului Théveneau de Morande. Pelerinajele inițiaților nu se deosebeau de obișnuitele călătorii de studii decât prin faptul că intinerariul lor coincidea în mod riguros, sub aparențele sale de parcurs aventuros, cu aspirațiile și aptitudinile cele mai tainice ale adeptului. Exemplele cele mai ilustre ale acestor pelerinaje ne sunt oferite de Democrit, inițiat în tainele alchimiei de preoții egipteni și de magul Ostanes, precum și în doctrinele asiatice prin călătoriile sale în Persia și, după unii istorici, în India; Thales, format în temple din Egipt și din Chaldea; Pitagora, care vizitase toate țărilor cunoscute de antici (și foarte probabil India și China) și a cărui ședere în Persia a fost marcată de întâlnirile cu magul Zaratas, în Galia prin colaborarea sa cu druzii, în fine în Italia prin discursurile sale în fața Adunării Bătrânilor din Crotona. Acestor exemple li se pot adăuga călătoriile lui Paracelsus în Franța, Austria, Germania, Spania și Portugalia, Anglia, Olanda, Danemarca, Suedia, Ungaria, Polonia, Lituania, Valahia, Carniola, Dalmația, Rusia și Turcia, de asemenea călătoriile lui Nicolas Flamel în Spania, unde Maestrul Chanches l-a învățat să descifreze faimoasele figuri hieroglifice ale Cărții lui Abraham Evreul. Poetul Robert Browning a definit natura secretă a acestor pelerinaje științifice într-o strofă deosebit de bogată în intuiție: «Îmi văd calea precum pasărea zborul fără urmă; într-o zi, ziua Lui de bucurie, am ajuns. El mă îndrumă, El călăuzește pasărea». Anii de călătorie ai lui Wilhelm Meister au aceeași semnificație inițiativă⁷⁶. Am ținut să reproducem în întregime acest pasaj, în ciuda lungimii sale, datorită exemplelor interesante pe care le conține; s-ar mai putea găsi, fără îndoială, multe astfel de exemple, mai mult sau mai puțin cunoscute, însă acestea sunt deosebit de caracteristice, deși nu toate se raportează poate la același caz pe care l-am evidențiat mai sus, netrebuind să se confunde „călătoriile de studii”, chiar

realmente inițiatice, cu misiunile speciale ale adeptilor sau chiar ale anumitor inițiați de un grad mai mic.

Pentru a reveni la expresia „nobili călători”, vrem să atragem atenția mai ales asupra următorului lucru: epitetul „nobili” pare să indice faptul că ea trebuie să desemneze, nu orice inițiere în mod indistinct, ci în mod propriu o inițiere a *Kshatriyas*-ilor, sau ceea ce se poate numi „arta regală”, expresie păstrată până în zilele noastre de masonerie. Altfel spus, ar fi vorba în acest caz de o inițiere ce se raportează, nu la ordinul metafizic pur, ci la ordinul cosmologic și la aplicațiile legate de acesta, sau de tot ceea ce, în Occident, a fost înțeles sub denumirea generală de „hermetism”⁷⁷. Astfel, dl. Clavelle a avut perfectă dreptate să spună că, în timp ce Sfântul Ioan corespunde punctului de vedere pur metafizic al Tradiției, Sfântul Iacob ar corespunde mai degrabă celui al „științelor tradiționale”; și, chiar fără a evoca apropierea, totuși foarte plauzibilă, cu „maestrul Iacob” al companionajului, multe indicii concordante tind să dovedească faptul că această corespondență este efectiv justificată. Într-adevăr, la acest domeniu, care se poate califica drept „intermediar”, se raportează tot ceea ce s-a propagat pe calea pelerinajelor, la fel și tradițiile companionajelor sau cele ale bohemienilor. Cunoașterea „micilor mistere”, adică a legilor „devenirii”, se dobândește parcurgând „roata lucrurilor”; însă cunoașterea „marilor mistere”, fiind cea a principiilor imuabile, necesită contemplarea imobilă în „marea solitudine”, în punctul fix care este centrul roții, polul invariabil în jurul căruia se efectuează, fără a participa la ele, revoluțiile Universului manifestat.

**Traducere de
 Daniel HOBLEA**

* Text apărut inițial în revista *Voile d'Isis* (iunie 1930), apoi în volumul postum *Études sur la Franc-maçonnerie et le Compagnonnage* (Éditions Traditionnelles, Paris, 1964) – n.t..

¹ În ceea ce privește simbolismul “Tărâmului Sfânt”, trimitem la studiul nostru despre *Regele Lumii* și la articolul nostru apărut în numărul special al revistei *Voile d'Isis* consacrat templierilor.

(Nota editorului: Vezi și capitolul III din *Aperçus sur l'Esoterisme chrétien* și capitolul XI din *Symboles fondamentaux de la Science sacrée*).

² Distincția între popoarele nomade (păștori) și sedentare (agricultori), care urcă până la originile umanității terestre, are o mare importanță pentru înțelegerea caracterelor speciale ale diferitelor forme tradiționale.

³ Putem trimite aici la ceea ce am spus în *Regele Lumii* despre desemnarea inițiaților, în diverse tradiții, prin termeni ce se raportează la idea de “puritate”.

⁴ *Les Horreurs de la Guerre*, pp. 145, 147 și 167.

⁵ *Ibid.*, p. 173.

⁶ *Les Arcanes*, pp. 81-82.

⁷ Despre distincția între inițierea sacerdotală și cea regală trimitem la cea mai recentă carte a noastră, *Autoritate spirituală și putere temporală* (trad. de Daniel Hoblea, Editura Herald, București, 2010).

Retrospectiva Szabó Vilmos

După trecerea în eternitate a artistului plastic Szabó Vilmos Muzeul de Artă "Ioan Sima" găzduiește o prestigioasă expoziție retrospectivă a artistului cuprinzând toate etapele creației sale, tehnicile folosite, axându-se pe temele predilecte ale artistului. Săliile sunt organizate în așa fel încât ele să fie unitare ca și tematică și tehnică.

În acest sens, vom găsi în expoziție **SALA DE GUAȘĂ**, tehnică îndrăgită mult de artist mai ales la sfârșitul anilor 70 și tot deceniul opt. Acestea sunt în parte lucrări figurative cu tema cuplului, a familiei, dar găsim și o serie de lucrări abstracte foarte reprezentative pentru această perioadă. Abstracția aceasta are totuși la bază repere din natură ca și fragmente de peisaj sau fluturi și animale bizar-fantastice. Figurația aceasta tratează cu predilecție portretul dus de la cel expresionist-fauvist la cel suprarealist păstrând și gingășia indusă de subiect în cazul portretelor de copil, dar și prospețimea, suplețea tehnicii gouachei într-o manieră foarte personală. Se manifestă în aceste lucrări, ca de altfel în multe altele de mai târziu, o atitudine ludică ce stă aproape de lumea copilului, acesta oferind totdeauna perfecta libertate și sinceritatea comunicării.

Sala **DESENELOR ÎN TUȘ** cu tema familiei cuprinde o suită de lucrări executate cu penița în care domină linia sigură și totodată ușoară ca gest expresiv, bine controlată. Lucrările sunt aproape niște schițe ca elaborare sumară – însă privindu-le mai cu atenție, observăm că aceste compoziții au în simplitatea lor toată încărcătura de perfecțiune ale unor poezii și sugestivitatea unor haikuuri. Copilul, femeia, mama și tata, toată familia participă la o perfectă armonie. Găsim aici o lume a siguranței, lirismul ce emană din ele destăinuie o fericire aparte, o satisfacția spirituală regăsită în mijlocul celor dragi. Sunt desene despre soția artistului și despre copii. Apar și fragmente din mediul imediat înconjurător al căminului.

Sala ce urmează prezintă **COMPOZIȚII**, care formulează o anume percepție filosofică despre lume a artistului. Sunt niște structuri plastice și compoziționale care cuprind motive elementare despre lumea exterioară parcurgând o traiectorie cu tendințe din ce în ce mai accentuat interiorizante înspre imaginarul fantastic, abstract puțin, dar în care se regăsesc ferm motivele realului uman: omul (figura umană), obiectul creat de om din intimitatea anturajului înconjurător, pomul, mărul, cerul și pământul, scara ce urcă, trepte ce se ascund, păsările (aluzie la versurile lui Ady

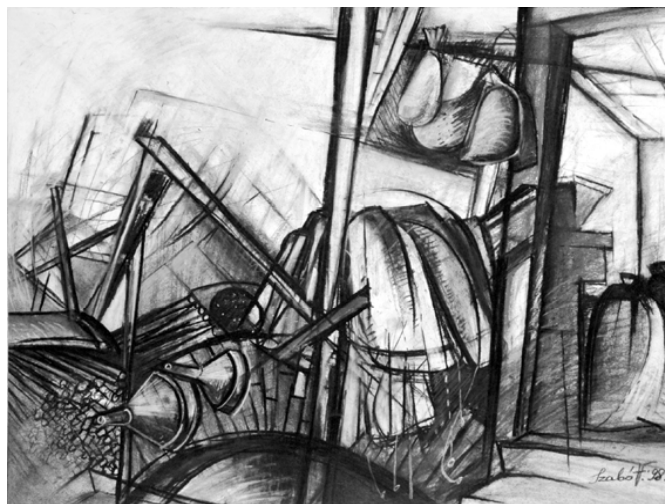
Endre), casa, cuplul. În toate regăsim deja un vârtej formal-compozițional care nu mai poartă în el liniștea ce emană din seria familiei. Acestea sunt deja punctări ale atitudinii față de lume, ale identificării de sine în raportul cu lumea și cu existența, o căutare de valori, o structurare a punctelor fixe. Mișcarea și neliniștea descifrabile clar și imprimate în specificul compozițional și forța expresivă a liniei într-o stilizare, în ceea ce privește limbajului plastic, sunt purtătoare ale dinamismului vieții spirituale aflate la o trezire la realitate și căutare de esențe.

CRETA DE CEARĂ a fost un instrument foarte mult îndrăgit de artist. Sala ce prezintă lucrări în această tehnică ne conduce înapoi la farmecul intimității familiei. Portrete ale copiilor, ale soției, autoportrete, o privire spre lume sub forma unor peisaje sinuos stilizate, baia celor doi copii cu mama, povestesc despre o regăsire de sine posibilă în mediul familial, de unde pornește toată viața, și la care se întoarce artistul cu foarte mult drag și blândețe.

Pereții holului găzduiesc o suită de **DESENE ÎN TEHNICA CREIONULUI**. Acestea sunt create începând din anii 70 până în 1993 fiind schițe scurte sau studii aprofundate, dar multe compoziții elaborate amănunțit într-o viziune suprarealistă sau în cazul portretelor o manieră expresionistă. Prelucreză teme din mai toate domeniile de preocupare, menționate mai sus.

SALA ULEIURILOR este una impunătoare prin lucrările ce se succed. Chiar și ca mărime sunt impresionante câteva, dar simțul monumentalului aici se afirmă cel mai intens. Perioadele diferitelor stiluri de expresie se văd clar, sunt etalate de fapt serii de lucrări, care tratează subiecte diferite de la peisaj la portret, obiecte aranjate în naturi statice, compoziții într-un stil foarte urban al anilor 70, apoi figurativismul deceniului opt ajunge la rezultate accentuat dramatice ca atmosferă, ca lucrările realizate în jurul perioadei 89-93 să fie total diferite de cele ce le preced. Un expresionism construit bine pe formă și compoziție atinge teme grave ale existenței umane sfârșind într-un "Pieta" dramatic, balansat de o avertizare în ceea ce privește seriozitatea temei răstignirii. O procesiune de la naștere la moarte, o confruntare cu sine și o psaltire înceată, o ridicare spre divin semnalează conștientizarea unor valori definitiv implementate în spiritualitatea artistului matur.

Urmează săliile tipice ultimilor două decenii, ale anilor 1991-2009, descoperirea tehnicii **PASTELULUI**, care a regenerat arta lui Szabó Vilmos. Se observă atât interesul pentru anumite teme noi cum ar fi fragmentele de construcții rurale ale arhitecturii

tradiționale, case, șuri și de fapt putem spune că este descoperirea culturii rurale. Începând cu aceste lucrări subiectele vor fi din ce în ce mai aproape de lumea și cultura obiectuală a celui univers pe care îl numim noi satul. Acesta va fi descoperit însă în dramatismul pierzaniei acesteia, trecerea, dezmembrarea, surprerea unor construcții, fără însă să fie această o abordare în viziune decadentă. Nu – este vorba despre o dragoste deosebit de adâncă pentru OMUL, care le-a creat pe acestea, și afinitatea pentru tot ceea ce este tradiție în sensul vizibilului. Imaginile sunt pline de umbră și lumină, predomină nota dramatică dar și culorile sunt descoperite și reinvestite în aceste compoziții cu o fervoare de expresionism violent. Există în aceste lucrări o senzualitate și pasiune vizuală vangoghiană. Voluptatea tehnicii pastelului permite multe. Dar nu mulți o pot mânui în așa fel cum el a înțeles să folosească această tehnică generoasă. Perioada 2000-2009 este reprezentată de trei săli, din care subiecte preferate sunt obiectele din jurul caselor și gospodăriilor țărănești, peisajul expresionist dinamizat și amplificat compozițional, cu multe accente suprarealiste. Putem puncta unele leitmotive care parcurg toată opera de fapt: covata de la naștere la moarte, copacul, pasărea, femeia, copilul, obiectele gospodăriilor rurale, lumânarea, craniile de animale etc.

Frecventarea taberelor de creație din țară și străinătate cu colegi de breaslă din Ardeal a constituit un foarte mare impuls în creația plastică a lui Szabo Vilmos. Comunicarea cu colegii și uluitoarea apropiere artistică, tematică și stilistică de aceștia (Székely Géza, Ábrahám Jakab, Molnár Dénes) aprofundarea artistică în lumea iconică a culturii tradiționale ardelenice, a urmat o certă sesizare a acestor specificități din partea criticii de artă scriindu-se despre ei ca și întemeietorii ai unui stil tipic transilvan numit ETNO ART – un demers spiritual de reinterpretare postmodernă și o reinvestire plastică a tot ceea ce înseamnă tradiție și distilarea ei într-o viziune tipică.

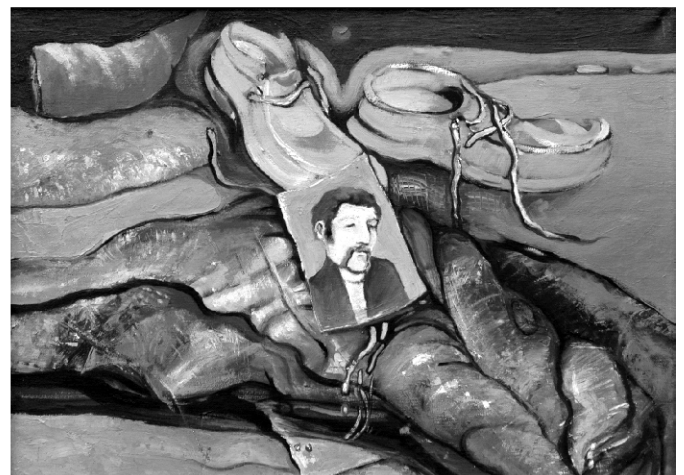
Roadele muncii creatoare constau într-o operă amplă de mai multe sute de lucrări, dintre care o parte ne sunt acum oferite într-o expoziție de excepție.

SZABÓ Attila

(Text rostit la vernisajul expoziției retrospective Szabó Vilmos, care a avut loc marți, 21 septembrie 2010, la Galeria de Artă „Joan Sima”, în cadrul Festivalului Artelor – Muza Fest. Expoziția poate fi vizitată până în 10 noiembrie a.c. – D.S.)

Consiliul Județean Salaj
Muzeul de Artă Ioan Sima
COMUNITATE
MUZA FEST FESTIVALUL ARTELOR
21 septembrie - 2 octombrie
Vernisaj: 21 septembrie ora 17.30
Expoziția retrospectivă
SZABÓ VILMOS
21 septembrie - 10 noiembrie

Porolissum. A.D. 3013.

Din 3 până în 6 august 2010 Casa de Cultură a Studenților din Cluj-Napoca a participat la un workshop interactiv în tabăra arheologică de la Porolissum, dând curs invitației Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău. Această colaborare a vizat interacțiunea creativă între fotografie, arheologie, pictură, grafică, literatură și filosofie, care s-a concretizat cu expoziția în aer liber a celor mai reușite fotografii și picturi realizate pe parcursul șederii. Proiectul inițiat își propune un catalog de prezentare științifică dar și artistică a sitului arheologic Porolissum, în care informațiile academice, imaginile și ficțiunea literară vor jongla spre deliciul lectorului (care va afla în acest fel că Istoria nu reprezintă neapărat un trecut mort, ci poate să fie culeasă și așezată în contextul actual, în contextul celor care suntem și care trebuie să ne dăm seama de rădăcinile de la care au pornit cei care ne-au precedat, fiindu-le datori să transmitem celor care ne vor urma ceea ce a fost și nu are voie să se stingă).

Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău: Cercetător științific Csók Zsolt, Dr. Horea Pop, **Dr. Alexandru V. Matei**, Dr. Dan Băcuț-Crișan, Dr. Sanda Băcuț-Crișan, Dr. Ioan Bejinariu, Szabó Attila.

Casa de Cultură a Studenților Cluj-Napoca: Drd. Alina Staicu, Prof. univ. dr. Dorel Găină, Conf. Univ. dr. Andor Komives, Lorand Komives, Larisa Crăciunaș, Alina Todea, Radu Sălcudean, Mădălina Surducian, Crina Prida, Titi Constantin Stoian, Dr. Mira Marincea, Master Flaviu Pătrunjel, Alina Bondrea.

Organizatori: Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău & Casa de Cultură a Studenților Cluj Napoca.

Acum știam că am rătăcit drumul. Ne aflam pe undeva vis-à-vis de mijlocul vârstei noastre și fiecare copac pe care îl întâlneam se transforma într-o pădure. Aveam gurile uscate de beznă și ne amăgeam cu lumina stelelor. Traversam al nopții deșert: un deșert întors pe dos care ne promitea mirajul certitudinii că, acolo sus, lumina încă există. Ne-am lăsat păcăliți când o căutam pierduți în pădurea de semne călăuzitoare. Mie, cel puțin setea îmi ajungea ca să îmi caut drumul prin desișul mărarinilor, eram mai bine echipat, mai bine pregătit, poate un pic prea iresponsabil, dar cu siguranță nu atât de speriat. Apoi mi-am amintit că nu sunt singur în pustiul acela. Am început să recapitulez: de ce s-ar fi luptat Nemesis cu Mithra? Toată povestea asta nu numai că semăna mult prea mult cu un vis prin absurditatea sa, dar ea trebuia să fie un vis, altfel mintea mea nu ar putea niciodată să o accepte. M-am convins, cu riscul unei amăgiri temporare, că visez, ca să nu mă înec în panica pe care o simțeam în tremurul de lângă mine. Din lecțiile de istorie pe care ni le prezentase ghidul, reținusem câteva elemente care nu se legau în ceva coerent, dar care îmi făceau cu ochiul invitându-mă să umplu eu golurile, iar eu mă bucuram că te întâlneam pe tine și nu mai eram atât de naiv încât să mă grăbesc ca de atâtea alte ori când mă lăsasem orbit de entuziasm și *călcasem în străchini*!. M-am decis să aștept, încercând să nu mai caut busole pe cer, renunțând la litera Legii ca să găsesc acel principiu în mine însumi. Atunci am început, rar și vag, să îmi amintesc lanțul

cauzalității care m-au purtat pe aripile lor invizibile până în acel loc lipsit de coordonate spațiale.

La Porolissum, cândva înainte de Marele Bum Cosmic, ar fi locuit o specie ciudată, asemănătoare oamenilor, dacia, ființe bipede dar care purtau pe umeri un cap de lup. Practicând sacrificiile semenilor, dacia înfigeau capul celui mai fioros inamic răpus în vârful unei sulite pe care o agitau în aer pe timp de război. Erau, din câte se știe, antropofagi. Acele ființe nereușite din încercările ontologice ale Haosului Primordial practicau orgii bolnave, fiind totuși menționați de Herodot în scrierile sale drept *cei mai viteji dintre draci*! Cei mai viteji... dar tot draci, și dracii nu se fac niciodată îngeri, deși primul drac a fost la început înger, fapt care arată că reciproca nu este în cazul acesta valabilă. Studiasem istoria românilor și îmi devenisem medic arheolog în anul Domnului 3013, știam câte ceva despre marele lor poet Zamolxis, care dădea concerte în aer liber în amfiteatre din întreaga Dacie preistorică, deși avea o preferință (sau slăbiciune) pentru micul amfiteatru de la Porolissum, îmi plăcea să alerg și o iubeam la nebunie pe Maya. Dacă de undeva gândul meu ajunge acum la tine, acel loc este inima și trebuie să îți mărturisesc că am uitat-o din chiar prima clipă în care te-am zărit. Pe inimă, pe Maya, pe mine însumi, atunci când te-am zărit pe tine am înțeles că trebuie să văd cu ochii mei acel loc despre care, până în prezentul de atunci, nu ajunsesem decât să citesc. Mi-ar plăcea să mă înțelegi: știu că, uneori, gândurile mele sunt nespuse de nefirești pentru tine, și nu pot decât să sper că vei avea și tu răbdarea pe care eu o cultiv acum așteptând; că nu îmi vei alunga gândul, că nu îmi vei uita chipul, că îmi vei acorda la un moment dat prilejul să îți arăt că merit să mă învelești cu privirea. Când am decis să te urmez, am știut că trebuie să îmi repar fisurile, ca orice vas care vrea să se bucure de mare și care știe să distingă între curenții mării și curenții de aer: pe care să plutească și pe care să îi inhaleze, în care să se unduie și cu care să își alimenteze dorul după celălalt țărnm. Eram un vas lovit de multe stânci atunci când te-am întâlnit, o corabie resemnată, mă scufundam în abisul melancoliei, mă înecam cu uscăciunea lacrimilor robite de funia deznădejdiei. Dar ai venit, iar eu am priceput că nu pe Maya o voiam, că nu e totul pierdut și m-am grăbit să îmi pierd pierzania ca să te găsesc. Căci ai plecat și eu încă nu eram destul de bun pentru tine ca să te urmez. Am primit apoi un mesaj codat pe care nu am reușit să îl descifrez cum trebuie: *Trecutul și viitorul nu există, dacă îl cauți pe Unu, trebuie să treci prin Celălalt*. Inevitabil, am sperat și aproape am știut că tu ești autoarea. De aceea am înțeles că trebuie să te caut numai dacă îmi rezolv trecutul. Dar nu am înțeles imediat, ci te-am căutat în toate felurile posibile, până când m-am oprit istovit de lipsa ta, îngenunchiat de vidul pe care seninul ochilor tăi îl sădiseră în sufletul meu atunci când s-au despărțit de privirea mea. Așa am ajuns la concluzia că mă pot regăsi mai degrabă și mai temeinic în locurile descrise de documentele cu care mi-am păcălit singurătatea ultimilor ani. Nu-mi trecea prin minte în clipele acelea ipoteza că și tu ai putea fi o posibilă păcăleală. Am luat în mână Legea și am început să o cercetez ca să văd unde pot găsi o portiță care să îmi justifice șederea la Porolissum în ochii Marelui Partid al Libertății Egal și Global Distribuite². Chinezii au uitat să zâmbească de când au devenit rasa dominantă pe terra. M-au scanat foarte atent, dar nu au găsit

nimic care să reprezinte vreun pericol pentru siguranța mondială, așa că mi-au lăsat să merg, dar și-au luat totuși o măsură de precauție și mi-au trimis o asistentă. Consideram că este de fabricație japoneză și admiram cu sinceritate ingeniozitatea niponilor de a crea atât de fidel iluzia oricărui tip de emoție. Mă lăsam să cred că am cu mine o persoană reală, camuflând după siliconul moale care imită textura pielii o împletitură excelentă de fibre optice care trimiteau semnale către nu știu ce stație de control. Eram fără îndoială monitorizat, fiecare gest al meu trebuia cules și supus hermeneuticii lor complicate, eram psihanalizat, scanat, redus la tăcere înainte să apuc să întreb fiindcă îmi lăsam impresia unei infinite, dar aparente, libertăți de mișcare. Nu așteptam decât prilejul ca eu să fac ceva greșit ca să mă înhațe, dar eu nu îmi făceam griji în privința lor, rasa albă aproape că se stinsese fiindcă nu se adaptase criteriilor unei societăți corecte și armonioase pe care de mai bine de 800 de ani o promovase globalizarea chineză. Aveau nevoie de mine la fel cum aveai nevoie de tigri și de elefanți pe vremea când funcționau acele instituții numite grădini zoologice. Eram cultivat, supravegheat, crescut, hrănit, dar nu neapărat în virtutea rarității mele rasiale. Adică nu numai... era ceva care tot apărea și reapărea în sondajele lor cu privire la o genă a haosului prezentă în A.D.N. ul uman și care în mod excepțional devenea caracteristica fundamentală a rasei albe. Cauză profundă pentru orice fel de violență, mistificată și înțeleasă ca sediu al răului pentru cultele religioase care funcționau sub patronajul unui ateu asiatic, această genă nu a putut fi niciodată înțeleasă cu adevărat. De la descoperirea sa accidentală (după ce mai înainte fusese rodul proiecției imaginare a unui oarecare Petroselinum din preajma anilor 2000), o atenție din ce în ce mai sporită i-a fost acordată, mai ales datorită faptului că nimic nu a putut să-i ofere o explicație acceptabilă. Asia credea că în lipsa violenței pe care această genă o impunea ca pe o necesitate, individul alb nu poate supraviețui. Încercaseră să izoleze comunitățile albe în rezervații speciale, dar constataseră această dilemă: indivizii se omorau între ei până la ultimul. Indiferent dacă li se permitea sau nu eliberarea energiei provocate de presiunile acestei gene dominante, omul alb se stingea. Cei ca mine se îmbolnăveau de mici sau deveneau nefertili, în fine, părând o complicație inutilă, un soi de greșeală ciudată a naturii, un defect care nu mai voia să se mențină în viață. Chinezii considerau însă că trebuie să înțeleagă totul, așa că nu puteau accepta refuzul omului alb de a participa la societatea milenară pe care o făuriseră. Însă albi ca mine pierau pe capete, se supăraseră și parcă doreau să fie uitați definitiv de istoria omenirii. Stabiliseră că Marele Bum Cosmic începuse cu acel sincretism religios al cărui nume s-a pierdut din orice fel de izvoare istorice imediat după Apocalipsă. Încă nu știam că nimic din ceea ce aflasem de la ei nu era adevărat. Mi-am dat seama de asta abia după ce am ajuns în Porolissum. Fusesem informat de autorități că Marele Bum Cosmic reprezenta o metaforă pentru o realitate socio-culturală care deviasse cursul istoriei numite *antice* timp de aproximativ două mii de ani, perioadă care se încheiase printr-un război informațional între proiecțiile spectrale ale tuturor marilor puteri din acea vreme. Nu se mai știe ce anume reprezenta acea tehnologie bazată excesiv pe utilizarea imaginilor în defavoarea câmii, dar fusese pasul premergător constituirii Marii Globalizări care salvase omenirea de la pericolul extincției. În urma acelei Mari Catastrofe, China fusese singura capabilă să ofere o

structură viabilă pentru o societate care trebuia să se salveze din acel haos inimaginabil. Dar asta poate că știi și tu.

Venisem aici ca să mă regăsesc pe mine însumi, gândind că nu degeaba teoria trebuie completată cu experiența practică pe care nu o avusesem în spațiul închis al bibliotecii de care dispuneam. Am călcat, așadar, pentru prima dată pe acel drum roman căruia zidurile de apărare îi cedau supuse dreptul de a pătrunde înăuntru. Ajunsesem la amfiteatru. Aveam îndoieli în ceea ce privește informațiile pe care mai înainte le-am amintit cu privire la daci și români. Dar nu îmi permiteam să mă trădez în fața asistentei care mă urmărea pas cu pas. Bănuiam că acel loc îmi era un fel de casă de care mă temeam și de care din clipa în care te-am văzut am fost atras ca un fluture de noapte de lumina lunii. Însă nu luna îmi lumina setea după rădăcinile sinelui meu ci flacăra mistuitoare a unui foc ritualic. Eram fără doar și poate urmașul dacilor și de abia acum am înțeles care este locul meu în povestea lor.

Nu eram singuri, eu și asistenta mea, în acea tabără ce părea uitată de lume. Înconjuțați de pustiul pădurilor care puteau inspira sufletul oricărui artist ca să îl determine să creeze lucrări de o rară frumusețe, eram o mână de oameni străini unii de alții, fiecare deportat acolo dintr-un motiv anume pe care nimeni nu îndrăznește să îl divulge. Mai mult decât atât: eram cu toții albi; nimeni, nici măcar unul dintre îngrijitori, nu aparținea rasei asiatice. Am priceput în curând că Porolissum era una dintre acele rezervații în care albi erau lăsați să se descurce singuri, ceea ce echivala cu o tacită resemnare sau condamnare la moarte. Să fi renunțat definitiv asiaticii la mine? După câteva zile, un tânăr din echipa artiștilor era adus pe targă cu capul făcut zob. Se împiedicase noaptea în ruinele amfiteatrului și picase cu capul pe altarul lui Mithra. Începuse ca să plouă și bateriile electrice erau pe terminate. Eu încercam să mă detașez de imaginea ta și căutam să îmi fac de lucru cumva până când soarele urma să se arate din nou pe cer. Ce era cu Mithra ăsta? Nu știam nimic despre el. Informațiile mele nu acopereau perioada imediat următoare Marelui Bum Cosmic. Într-un moment de sinceritate alcoolică, unul dintre arheologii care aveau grijă de șantier îmi destăinuise că Mithra fusese un zeu divinizat în acel interval de timp pe care nu îl cunoșteam. Existase un imperiu așa-zis roman, care nu se identifica cu populația românilor dar care se presupune că ar fi stat la baza formării sale. Aveam îndoieli în privința acestei teorii, fiindcă *Gesta Hungarorum* i se cam puneau împotriva, dar nimic nu mai părea să fie așa cum credeam că era - și Tin, studentul care picase în cap, mă împingea să cred că totuși nu fusese victima vreunui accident... ba chiar dimpotrivă. (...)

Flaviu PĂTRUNJEL,
Master literatură comparată,
(Istoria Imaginilor-Istoria Ideilor)

¹ Expresie folosită în preistorie de poporul român, care, conform dicționarului de arhaisme ce acoperă al doilea mileniu de la Marele Bum Cosmic, ar desemna un act ratat din motivul uitării scopului, uitare provocată de lipsa concentrării care s-ar fi lăsat detumată de alte scopuri aleatorii, unele fiind chiar diametral opuse celui propus la început.

² M.P.L.G.D. Din rațiuni care nu trebuie să fie la îndemâna oricui, eu nefăcând parte din acea clasă privilegiată de împărtășirea acestei responsabilități, litera E a fost evitată în folosirea prescurtărilor, singura justificare pe care am putut-o afla fiind aceea că nu aparține familiei consonante.

Debut – Paula Cotoi

Paula Cotoi a participat la mai multe ediții ale Concursului de creație pentru elevi, organizat în fiecare an de Casa de Cultură a Sindicatelor Zalău și Cenaclul „Silvania”, anul acesta, la ediția a XV-a, obținând premiul I la secțiunea poezie. În acest an a absolvit Colegiul Național „Silvania” din Zalău și, din 1 octombrie a.c., va fi studentă la Facultatea de Istorie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

Joi, 23 septembrie a.c., Paula Cotoi a debutat în cadrul Cenaclului „Silvania” cu un grupaj de 14 poeme. Iată câteva comentarii ale colegilor de cenaclu pe marginea lui: „Transpare din poeziile ei o nostalgie după copilărie. Poezie cathartică, de transformare, ca un rit de trecere. Pot fi remarcate note mistice și metafore vizuale reușite” (Ancuța Mărieș); „Unele titluri insuficient de bine gândite, altele excepționale. Apelează uneori la neologisme, care nu deranjează. Poezie ușor confesivă și, pe alocuri, socială. Răzbate din unele poeme un strat mistic cu trecere la

muzical” (Ion Pițoiu-Dragomir); „Sunt entuziasmată de poezia ei!” (Corina Știrb-Cooper); „Grupajul oscilează între copilărie și adolescență. Remarc simplitatea și limpezimea versurilor. Poezie autoreferențială și confesivă, coerentă, frumoasă, dar parcă prea cuminte” (Marcel Lucaciu); „O încurez să scrie în continuare” (Imelda Chința); „Vocația poetică există fără îndoială. Uneori titlul intră în contradicție cu poemul și îl devalorizează, alteori este prea didacticist. Poezie în care ironia abia sesizabilă se asociază cu meditația gravă, enunțul aproape prozaic cu metafora relevantă” (Iuliu Suciu).

Faptul că, în poezia Paulei, „copilul a văzut Soarele, noaptea” și apar „pietre cu aripi”, e un semn, credem, al aspirației ei autentice spre valorile spirituale... Și așteptăm cu încredere obiectivarea acestei aspirații în plan estetic, prin debutul cu un volum de poezie.

Daniel HOBLEA

Paula Cotoi

Scara cu jucării

Copiii de la scara B
Visează în culori,
Nu ca noi
Care am uitat să visăm
Și dacă ni se mai întâmplă din când în când
E alb-nergu
Ca la televizorul bunicii.
Copiii de la scara B
Și copiii care se uită la stele
Au ochii lucioși.
Ai noștri nici când plângem
Nu sunt lucioși.
Copiii de la scara B
Și copiii din restul constelațiilor
Desenează pe asfalt
o lume
în care noi visăm
în roșu și verde,
iar ei, tridimensional.

Lumea mea pentru prieteni imaginari

Lumile mele
Se dărâmă și se reconstruiesc
Ca semafoarele :
La ROȘU se opresc, se năruie, se varsă
La GALBEN visează și pun țara la cale
La VERDE se ridică, se înalță, zâmbesc
LA GALBEN se zbat...
Noaptea, pe cerul lor,
Luna se învârte de câte 3 ori
În jurul Soarelui
Și Carul Mare alunecă
Pe Calea Lactee ca gonit de vânt.
În lumile mele
Oamenii spun prostii
Și cânta la chitare dezacordate,
Atât de bine încât
Nici măcar nu sună fals.
Japonezii nu fac poze
și scoțienii poartă pantaloni.
Pe străzi în loc de afișe publicitare
Sunt lipite calendare verzi:
August, 8, lună goală.

Galaxia JKI***

Copilul mi-a zâmbit de parcă
Mâna lui prea mică
Ținea Carul Mare
Și îl strângea cu putere
De ultima stea.
Buzele lui uscate
Și ochii

Zâmbeau,
Câtă vreme degetul arătător muta
stelele,
Desenând frica.
Copilul a văzut Soarele, noaptea.

(*** Jocul Copilului Infinit)

Azi mi-am înghițit ultima umbră.

Cerul e doldora de vise;
stă să se răstoarne și să plângă vise
ca un prunc în brațele mamei.

Azi mi-am înghițit și ultima linie
dreaptă.

Tu vezi că dincolo e un suflet
albastru în care s-a vărsat toată marea
și care doarme cu capul în nisip?

Azi mi-am înghițit și ultima coardă
ruptă.

Copilul dansează pe blocuri
pentru că vrea să atingă cerul.
Pentru că zâmbește ca un cer.

Azi a plouat prin mine.

Romanian classic

Marțea, corăbiile din port dorm
și vinerea se scufundă
ca bolovanii în pahar.
E ca în filmele românești:
Totul se termină prost.

Poeme de Radu Călin Hârza

ADAM KADMON
insuccesul

Dacă inteligența pietrei
Nu avea șansa de devenire
De cădere pe stâncă și șlefuire
Și de alte șanțuri săpate
Ar fi avut nenorocul
Să rămână la stadiul de circumvoluțiune
aplatizată sau liniară
De rămânere negândită
A trăirii primare
De Adam nou modelat încă ud

PILDĂ

Am vrut să îmi tai venele
Cu un ciob de sticlă
Dar eram atât de rece din cauza
dragostei ce mă părăsise
Încât nici sticla nu mă putea pătrunde
Atunci am cerut ajutorul lui Dumnezeu
Am cerut un diamant
Iar el mi-a răspuns: iubește!

VID DE SPIRIT

Există doar un spațiu gol
între părinte de pleoapă
și Dumnezeu de buză
sâsâit de șarpe,
copiii străzii respirând aurolac
și alergând buimaci.
Există doar un spațiu gol
între părinte de copil avortat
și disperarea nopții
între părinte și dragoste
sau mită de spirit
și dragoste de Dumnezeu.

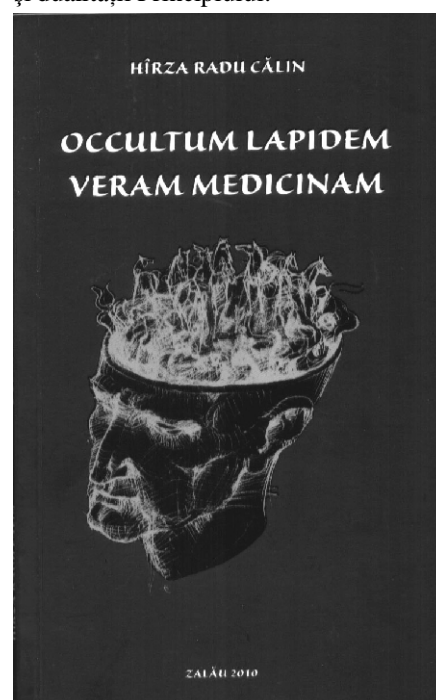
NECROPSIA MOLEȘELII

Moleșeala universală
Secționată în cuprinderi individuale
Subțiază sinele
Îl face dureros și albastru
Cu răbufniri moleșite
De vulcan noroios.
Uneori prostituează eul
Până la autodistrugere
Prin înstrăinare de substanță
Către grosierul monoton a supraeului.

AXIOMA LUI TRISMEGISTUS

Numărându-mi principiile verticalității
Cu firea ațintită spre orient.
Purtam discuții interminabile
cu pietrele.
În dreapta aveam
nenumărate pietre roșii.
În stânga aveam
nenumărate pietre albastre.

Dual îmi întrupam interioarele,
mușcând în cerc pasivul și activul.
Spre fine mi-am adăugat
Mustăți și barbă
pentru a da fermitatea terestră
necesară timpurilor noi
și dualității Principiului.

Poeme de Patricia Lidia

Predestinați

Am știut, iubite, că îmi ești predestinat
din prima zi, când luna a apus
undeva între noi,
și pe umărul tău îmi culcam cuminte
lacrimile...
Stăteam îmbrățișați și așteptam
ca timpul să stea în loc
doar pentru noi,
tu îmi erai singurul bărbat,
nu mai contau nici ani, nici distanțe,
nici vorbe,
când într-un vârtej al iubirii, printr-o
magie,
am strigat amândoi "Prezent!"
și fiecare cu a noastră mână dreaptă
la un semn
am scris aceeași
poveste de dragoste.

Mai avem atât de multe să ne spunem...

Surâsul tău îmi curgea prin gând liniștit
ca și cum aș fi avut toată lumea la
picioare...

La marginea timpului,
Dumnezeu îmi dădea sfaturi
unde să te caut...
Era un gând ca toate celelalte,
în mintea mea alergai neîncetat,
de mă miram că nu ai febră musculară.

Îngenunchiam undeva la un colț de
univers,
tu îmi puneai o floare în păr,
soarele îți apunea în ochi,
iar noi...
noi mai avem atât de multe să ne
spunem...

Pasiv

M-am săturat de noi doi, amândoi,
degeaba mai bat la porțile Raiului,
nu mi s-a deschis niciodată,
timpul a stat în loc sau așa voiam eu să
cred,
tu mergeai înainte sau așa mă lăsa să
văd,
mă țineai pasiv în carnea buzelor, din
mucul țigării
mă inspirai adânc în plămâni,
din mine renăștea secunda virgină,
viața asta m-a legat la ochi
și m-a trimis prin orele înțepătoare,

prin pintenii vorbelor,
prin glezna ta,
prin glasul meu,
să-mi caut
ultimul răsărit.

Timpul meu are deseori febră,
iar eu,
rătăcind prin el,
am mai mereu frisoane.

Confesiune

Fiecare picătură de ploaie
care-mi izbește tâmpla
e ca o bătaie scurtă într-o ușă mereu
închisă

Dincolo...mi-aș dori:
să mă nasc gând,
să nu mă poți atinge,
să nu mă poți transforma în așteptări,
să nu mă poți respira, vânt.

În nopți nedormite
îți cer să mă blestemi
să nu mă mai trezesc
altcineva.

Premoniție

Ochii îngerului de gips
zâmbesc tristețea;
repetă...
partitura morții.

Apelul de seară

Parodie

Alexandru Jurcan

Lumina absentă

(„Caiete Silvane” nr. 67-68/2010)

Nu v-am mințit chiar cu toate,
dragi cititori, dragi—
nu am cocoșă, dar am un cocoș
și cămășile le suflec până la coate
și nu le port largi;
există un câine legat de poarta Raiului,
dovada e că m-a și mușcat,

am o rană albastră de-a lungul
piciorului,
încă nu s-a vindecat;
și am umblat printre iubirile altora,
dar nu e adevărat
că m-am dat la fructul oprit
și din vina mea a crescut numărul
divorțurilor.
Acesta e adevărul adevărat—
în sfârșit,
suport orice dacă a mea e vina,
dar, vă rog,
până termin poemul acesta de redactat,
nu-mi stingeți lumina!

Lucian PERȚA

Liliana DOBOȘ

Lupul din Gubbio

Gubbio este o străveche localitate din provincia italiană Umbria, amintită de Iulius Cezar în „Războaiele galice” cu numele de Iguvium. Aici au fost găsite „tăblițele eugubiene” (Tabulae Iguvinae), foi de bronz inscripționate în latină și în umbriană, cuprinzând informații detaliate despre ritualurile păgâne antice. Chiar și în prezent, peste milenii, se perpetuează unele tradiții de demult. Szerb Antal ne povestește în „Utas és holdvilág” (Călător în lumina Lunii) despre „portita morților”, o deschizătură în formă de arc gotic, aflată la circa un metru de sol, prin care este scos mortul din casă, iar apoi e zidită, pentru ca răposatul să nu se poată întoarce acasă. La Idele lunii mai, astăzi în ajunul zilei Sfântului Ubaldo (16 mai), întemeietorul mănăstirii din localitate și protectorul cetății, se organizează o procesiune cu lumânări terminată cu o întrecere. În Evul Mediu, meșterii olari i-au creat un bun renume, sporit de clericii, învățații, poeții sau miniaturisții născuți aici. În cântul XI din „Purgatoriul”, Dante Aligheri îl pomenește pe Oderisi, „podoaba Gubbiei și a preamândrei arte numită «înluminură» la Paris”.

Vechea cetate se află la circa 40 km spre Nord de Assisi, celebrul leagăn al călugărilor franciscani. În 1206, în fața monseniorului Guido, episcop de Assisi și a comunității din oraș, tânărul Francesco Bernardone a renunțat la averea părintească, la haine, la orice bun pământesc și a făgăduit să trăiască în sărăcie: „Căci cunoașteți harul Domnului nostru Isus Cristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți.” A fost primul pas spre calea către sfințenie, terminată cu dobândirea stigmatelor, semne ale rănilor de pe trupul Mântuitorului răstignit.

Primul drum al celui cunoscut astăzi ca „il Poverello” (Sărăcuțul) l-a purtat către Gubbio. Tomasso da Celano ne povestește că proaspătul schimnic, care renunțase la straietele de purpură și purta doar o cămașă zdrențuită primită ca pomană, a fost atacat de tâlhari și despuiat încă o dată. Înfrigurat și înfometat, el s-a refugiat la o mănăstire benedictină, de unde s-a îndreptat către prietenul gubbian, care i-a dat o tunică sărăcăcioasă și o pereche de sandale. Ulterior, s-a întors de mai multe ori în cetatea de pe coastele muntelui Igino, unde a vindecat în mod miraculos o femeie cu mâinile paralizate, iar alteia i-a redat vederea.

Cea mai cunoscută dintre minunile săvârșite de sfântul Francisc în Gubbio rămâne îmblânzirea ferocului lup, povestită în „Fioretti”. Fiara era atât de mare și atât de fioroasă, încât oamenii se temeau să iasă pe poarta cetății ca nu cumva să-i cadă victime. Lupul nu se mulțumise doar să masacreze vitele și turmele de mioare, ci îndrăznise să-i atace și pe trecătorii însingurați și neîmarmați.

Sfântului i s-a făcut milă de localnici și a decis că va merge să-l întâlnească pe lupul cel rău. Cetățenii l-au rugat să renunțe la intenția sa, dar sfântul și-a pus nădejdea în Dumnezeu, rugându-l să-i poarte de grijă. Așadar, a ieșit din cetate și s-a îndreptat către pădurea din apropiere. Din înaltul zidurilor, locuitorii îi strigau să se întoarcă.

Lupul a țâșnit din pădure, căscând o gură imensă, plină de colți ascuțiți. Sfântul Francisc a făcut semnul crucii către fiară, pe care puterea lui Dumnezeu a îmblânzit-o instantaneu. Apoi i s-a adresat cu blândețe: „Vino încoace, Frate Lup. În numele lui Cristos, îți poruncesc ca de acum încolo să nu mai ucizi pe nimeni”. Ascultător, lupul și-a aplecat capul și s-a culcat la picioarele Sfântului Francisc, blând ca un mielușel.

Sfântul l-a dojenit pe lup, reproșându-i că terorizase întreaga regiune, omorând nu doar animalele, ci și pe oameni, ființe create de Dumnezeu după chipul și asemănarea Lui: “Frate Lup, vreau să

fac pace între tine și locuitorii din Gubbio. Ei nu te vor hăitui, iar tu îi vei lăsa să-și trăiască viața liniștiți. Toate omorurile dinainte îți vor fi iertate.”

Lupul și-a exprimat acordul mișcându-și corpul și plecându-și capul. Sfântul Francisc și-a întins mâna pentru a pecetlui înțelegerea, iar fiara îmblânzită și-a întins laba și a pus-o în palma omului cel sfânt. Apoi, Sfântul Francisc i-a poruncit lupului să intre în oraș și să se împace cu localnicii. S-a înapoiat în cetate urmat ca un cățeluș de temutul animal.

În vreme ce au străbătut orașul, toată suflarea s-a adunat să vadă minunea. Ajunși în fața bisericii, Sfântul Francisc, cu fiara alături, le-a predicat oamenilor despre nemaipomenita iubire a lui Dumnezeu, apoi le-a urât tuturor pace și binețe. Locuitorii din Gubbio au promis cu glas tare că de atunci încolo îl vor hrăni pe temutul animal. Apoi, Sfântul Francisc l-a întrebat pe lup dacă acceptă. Fiara și-a aplecat capul și și-a sucit corpul într-un fel care să dea de înțeles că a acceptat înțelegerea. Apoi, lupul și-a pus din nou laba în mâna sfântului, parcă pentru a întări legământul.

Atât oamenii cât și animalul au respectat învoiala. Lupul s-a acuiet pe lângă biserică și a trăit acolo timp de doi ani. N-a mai atacat pe nimeni și nimeni nu i-a făcut vreodată rău. Până și câinii i-au dat pace, nu-l lătrau când trecea pe lângă ei. Atunci când i-a sunat sorocul și animalul a murit de bătrânețe, oamenii din Gubbio s-au întristat foarte tare. Lupul îmblânzit reprezentase o mărturie a sfințeniei lui Francisc și devenise dovada vie a bunătății și iertării divine.

Sfântul a săvârșit astfel de minuni și în alte părți ale Italiei. În „Jurnalul minim”, Umberto Eco ne reamintește că fiara din Alessandria a trecut printr-o transformare similară, iar biograful Tomasso da Celano ne pomenește cazul lupilor din Grecco. San Francesco d’Assisi nici măcar n-a fost primul sfânt în fața căruia bestialitatea animală și-a depus armele. Robert Delort enumeră în „Animalele și istoria lor” mai multe întâmplări asemănătoare, ai căror protagoniști au fost sfânta Austreberthe, sfântul Herve, sfântul Remacle, sfântul Genis, sfântul Mungo, episcopul din Glasgow și... sfântul Lup, episcopul din Boyeux. Însă relația dintre Sfântul Francisc din Assisi și viețuitoarele pădurii a fost una atât de plină de lumina firii și de dragoste, încât în prezent el este considerat patronul ecologiștilor, respectiv sfântul protector al mediului înconjurător. Este un lucru potrivit și foarte necesar, deoarece în unele colțuri ale lumii lupii au trecut pe lista speciilor în pericol de dispariție, pomelnic în coada căruia vom ajunge și noi, oamenii, dacă nu vom învăța să prețuim creația divină.

GYÖRFI – DEÁK György

Beatificarea episcopului martir Bogdánffy Szilárd

În momentul când, în 6 martie 1945, partidul comunist a preluat puterea în România, a devenit clar că Uniunea Sovietică va începe exportul „Revoluției din Octombrie” în țările din răsăritul Europei și că vor urma o serie de schimbări radicale în toate domeniile vieții publice. Plecarea Regelui Mihai I în exil și proclamarea republicii populare (30 decembrie 1947) au reprezentat începutul calvarului pentru toate categoriile sociale: pentru țărani, „lucrătorii ogoarelor”, transformați fără voia lor în membri ai gospodăriilor colective, botezate ulterior „cooperative agricole de producție”; pentru intelectuali, obligați să aleagă între înscrierea în Partidul Unic sau reeducarea cu forța în închisori; pentru comunitățile de credincioși, cărora li s-au confiscat locașurile de cult și au devenit ținta brigăzilor de activiști, trimiși să proclame „adevărurile” ateismului materialist-științific.

În 1948, școlile confesionale au trecut în mod obligatoriu „la stat”, bisericii catolice i-au fost preluate bunurile și a fost interzisă Biserica Unită. A urmat arestarea episcopilor și preoților, fără deosebire de confesiune. Monahul Nicolae Steinhardt ne povestește la începutul cărții sale „Jurnalul fericirii”: „Toate camerele prin pușcării sunt pline de clerici de tot felul.” Mai târziu, când vine vorba despre celula 80 din Gherla, enumeră: „În fiecare dimineață, din inițiativa unui preot dârz și a unor mireni inimoși, se organizează o slujbă interconfesională. Stau laolaltă preoți romano-catolici, uniți, ortodocși, pastori luterani și calvinști. Unul din luterani e partizan al mișcării liturgice (Berneuehner Bewegung) din cadrul protestantismului. Câțiva predicatori sectanți se țin la început de o parte. Apoi unii dintre ei (și tolerantul Traian Crăcea, băiat excelent) ni se asociază.”

Sfântul Scaun a protestat oficial împotriva samavolnicilor săvârșite de noul guvern din București și l-a însărcinat pe episcopul american Gerald Patrik O’Hara, nunțul apostolic la București, să aplice „soluția” de rezistență. În baza decretului papal „Nominatio substitutorum” din 29 iunie 1948, au fost consacrați, în cel mai mare secret, mai mulți episcopi de rit latin și greco-catolic, tot câte trei. Fiecare dintre ei știa că este primul, sau al doilea, sau al treilea dintr-o serie, fără să știe cine sunt ceilalți doi. În momentul când erau anunțați că predecesorul lor fusese pus în imposibilitatea de a-și îndeplini munca, ei trebuiau să preia dificila sarcină de a-și păstori turma în țara lupilor.

Unul dintre episcopii numiți clandestin, adică fără obișnuita ceremonie publică de investire, a fost tânărul vicar orădean Bogdánffy Szilárd. Maica Clara Laslău, care, alături de Ioan Ploscaru, episcopul greco-catolic de Lugoj, a participat în 14 februarie 1949 la ceremonia secretă organizată în Capela Nunțiatunii Apostolice din București, avea să mărturisească peste ani: „Până și azi îmi răsună în urechi vocea metalică a nunțiuului, cum a spus: «Pe tine, frate Szilárd, te consacru martiriului!»” Într-adevăr, peste nici două luni, în după-amiaza zilei de 5 aprilie 1949, el a fost arestat în Oradea, unde tocmai sosise venind cu trenul din Satu Mare. A

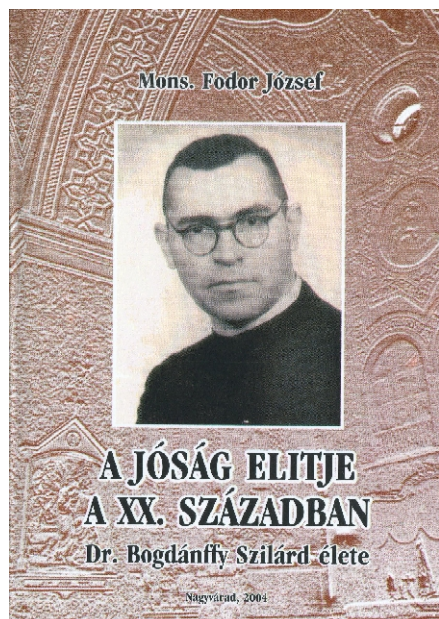

trecut prin închisorile din Jilava, Sighetul Marmației, Capul Midia, ca, în cele din urmă, să moară în „Zarca” din Aiud, în ajunul zilei Sfântului Francisc de Assisi (3 octombrie 1953). Nu se cunoaște locul mormântului, deoarece cimitirul deținuților politici, „Trei plopi”, a fost nivelat cu buldozerul și deasupra terenului s-au construit blocuri de locuințe. Când confrății au cerut trupul mucenicului, autoritățile comuniste au răspuns cu cinism că numitul a fost condamnat de puterea proletară și nu va părăsi închisoarea decât după ispășirea pedepsei. Se știe doar că a fost înhumat într-un sicriu confecționat în atelierul de tâmplărie al închisorii, spre deosebire de alți încarcerați, aruncați în groapă pur și simplu, fără haine pe ei.

Până când a fost răpus de o boală la plămâni (pneumonie sau tuberculoză), Bogdánffy Szilárd a trăit 42 de ani. Conducătorii comuniști i-au propus să-l renege pe Papă și să devină el însuși conducătorul unei biserici rupte de Roma, obediență partidului comunist. A refuzat și astfel a devenit martirul fidelității față de Biserică. Temnicerii l-au chinuit timp îndelungat. I-au bătut tălpile cu o coadă de mătură până când s-a rupt lemnul. L-au suspendat de brațe pe un scripete. L-au închis într-o carceră goală de doi pe doi metri, unde s-a aruncat o găleată de apă pe podea, ca nimeni să nu se poată culca. L-au deportat în Dobrogea, unde a spart piatră în arșița verii, fără nici o pălărie pe cap. Sănătatea i s-a șubrezit din ce în ce mai mult, până când a ajuns într-o stare critică. Când a fost dus la infirmerie, medicul penitenciarului din Aiud a refuzat să-i administreze tratamentul cu penicilină și și-a motivat decizia astfel: „Las’ să moară, că nu-i nimic!”

Am preluat toate aceste informații din cartea monseniorului orădean Fodor József, „A jószág elitje a XX. században” (Elita celor buni în secolul al XX-lea, Oradea, 2006). La elaborarea lucrării a contribuit și actualul preot paroh din Cehu Silvaniei, părintele Kuglis Gábor, care a tradus textele provenite din surse germane.

Băiatul învățătorului din localitatea bănețeană Feketető din județul Torontal (azi Crna Bara, Serbia), s-a născut înainte de Primul Război Mondial, în 21 februarie 1911. Pe

certificatul de botez, apare și numele de Ignatius, după nașul și totodată preotul care l-a botezat. La vârsta de 9 ani, familia s-a mutat în Cruceni, unde au stat până în 1925, când s-au stabilit în Timișoara, pe strada Romulus nr.43. Tânărul a studiat la Gimnaziul Piarist din localitate, unde a obținut numai rezultate excelente. În mod surprinzător, după absolvire (1929), a preferat să se înscrie la Seminarul Teologic din Oradea. Cât timp a stat aici, a fost coleg cu Bélték Ferenc, Federek László, Dr. Hosszú László și Szörényi Márton, ultimul fiind un bun prieten, care peste ani și ani a devenit preot paroh în Jibou, iar apoi canonic de Oradea. La cererea guvernatorului apostolic Mayer Antal, Bogdánffy Szilárd a fost transferat la Universitatea de Științe Catolice „Pázmány Péter” din Budapesta.

În 4 februarie 1934, a fost sfințit ca diacon. Câteva luni mai târziu, în 29 iunie 1934, episcopul Fiedler István l-a hirotonit ca preot în biserica Sfânta Tereza de Lisieux din Ioșia (Oradea), un locaș de cult nou, abia terminat, sfințit în aceeași zi. În 1 iulie 1934, la Timișoara, a celebrat prima sa liturghie solemnă. Și-a ales ca motto prima frază din Magnificatul Sfintei Fecioare, în spiritul căreia a și trăit: „Preamărește suflete al meu pe Domnul!” (Luca 1, 46). Pe iconița primei liturghii apare reprezentat Sfântul Francisc de Assisi ajutându-l pe Mântuitorul răstignit. Pe verso, stă scris: „Jubirea fără cruce e imposibilă! Crucea fără iubire e insuportabilă!”

În vremurile tulburi din zorii celui de-al Doilea Război Mondial, când statuia lui Wesselényi a fost demontată și mutată din centrul Zalăului, părintele Szilárd a militat pentru păstrarea limbii și tradițiilor maghiare. A lucrat ca profesor la Gimnaziul Catolic din Oradea și a fost duhovnicul călugărițelor Ursuline din orașul Sfântului Rege Ladislau până în 21 decembrie 1939, când autoritățile române l-au declarat „persona non grata” și l-au expulzat în Ungaria. La Budapesta, și-a desăvârșit studiile academice și a obținut titlul de doctor în teologie la 26 iunie 1943, cu teza „Szinoptikus apokálipszis” (Apocalipsa sinoptică). Reîntors în România în toamna anului 1944, a fost numit preot la spitalul județean și a predat la Gimnaziul Premontrei din Oradea. În aprilie 1947 a devenit canonic al Catedralei Episcopale din Oradea și vicar

episcopal. Dar toate acestea au fost doar momente fugare, stații pe drumul propriei Golgote, a împlinirii sale întru suferință.

La 40 de ani de la martiriu, în 8 octombrie 1993, a debutat procesul de beatificare, premiză a sanctificării. În 4 februarie 1994, cererea înaintată de Episcopul de Oradea Mare, Monseniorul Tempfli József, a fost acceptată de Congregația pentru Cauzele Sfinților, iar Bogdánffy Szilárd a fost declarat „Servul lui Dumnezeu”. Sculptorul Harmath István a realizat un bust din bronz, terminat în 2000, destinat să fie amplasat în parcul Palatului Episcopal.

Pentru a sublinia importanța evenimentului, unic în ultimii 800 de ani, episcopia bihoreană a inițiat o serie de acțiuni inedite. Fiecărui protopopiat din eparhie i s-a înmănat câte un steag cu efigia martirului pe el. El a fost purtat din biserică în biserică, primit în mod festiv și păstrat vreme de o săptămână, iar apoi predat mai departe, ca o sfântă ștafetă a credinței. În 15 august 2010, flamura festivă a sosit în Sălaj, mai precis în Șimleu Silvaniei, unde părinte protopop este Jitaru Szél Antal.

Duminica următoare, stindardul de mătase a fost înmănat preotului paroh Láber Ferenc din Jibou. Peste alte șapte zile, steagul a fost predat comunității romano-catolice din Suplacu de Barcău, de unde a plecat apoi către Ilișua, Carastelec, Cehu Silvaniei, Crasna, Ulmeni. La sfârșit, el va reveni în Oradea Mare, unde se va alătura celorlalte stindarde, reunite în vederea organizării ceremoniei finale.

În prezent, au fost depuse și se află în derulare mai multe cereri de recunoaștere a „sfinților din închisori”, preoți uniți cu Roma sau de rit latin. Bogdánffy Szilárd este primul martir pentru credință din perioada comunistă, „ridicat la cinstea altarelor”. La 27 martie 2010, Papa Benedict al XVI-lea a autorizat Congregația pentru Cauzele Sfinților să promulge decretul referitor la martiriului episcopului. El va fi adus și înmănat de Arhiepiscopul Angelo Amato, Prefect al Congregației pentru Cauzele Sfinților. Ceremonia de beatificare va avea loc în 30 octombrie 2010, la Catedrala episcopală romano-catolică din Oradea. Pentru a prezida celebrarea, Episcopul de Oradea, Monseniorul László Böcskei, l-a invitat pe Cardinalul Péter Erdő, Primatul Ungariei.

Franciscus GEORGIUS

Caiete Silvane

Preoți greco-catolici înaintași ai lui Corneliu Coposu (I). Iosif Vaida de Glod (1795–1867)

Corneliu Coposu face parte indiscutabil din galeria marilor personalități ale secolului XX, fiind a patra mare personalitate, în ordine cronologică, care provenea din Țara Silvaniei, după Simion Bărnuțiu, Gheorghe Pop de Băsești și Iuliu Maniu.

Apariția lui, însă, pe scena politică românească nu a fost una întâmplătoare, deoarece Corneliu Coposu provenea dintr-o familie cu vechi tradiții istorice. El avea ca înaintași pe linie maternă 7 preoți, iar pe cea paternă 3¹. Toți acești slujitori ai altarului au militat pentru ridicarea nivelului cultural al românilor din Țara Silvaniei și pentru împlinirea visului de veacuri a românilor, acela de a se uni într-un singur stat. În calitate de preoți ei au fost lideri de opinie în lumea satelor, contribuind la păstrarea valorilor tradiționale ale românilor, a moralei creștine, dar ei au fost și luminători de carte, fiind și directori ai școlilor confesionale, unde limba de predare era limba română.

Iosif Vaida (1795-1867) – paroh în Poptelec și protopop al tractului Bred

Un astfel de înaintaș a fost și viceprotopopul de Bred, Iosif Vaida. El s-a născut în anul 1795 și a fost hirotonit preot, în anul 1825, în Poptelec (azi Popeni)². Era străbunicul mamei lui Corneliu Coposu.

A avut doi copii: pe Gavril, viitorul paroh al Bobotei, născut în anul 1830 și pe Maria, născută în anul 1833. Ea s-a căsătorit cu preotul George Stanciu, paroh și protopop de Năpradea.

Din păcate, la fel ca și situația materială a majorității văduvelor de preot, și cea a Mariei Stanciu devine una foarte precară. Urmașul preotului Stanciu, protopopul Năprăzii Teodor Băhățel, pe data de 26 iulie 1918, se adresa episcopului de Gherla, cu rugămintea de a-i mări pensia. Iată cum descria el situația materială a văduvei Maria Stanciu: „Văduva fostului protopop de aici Georgiu cândva Stanciu născută Vaida e în etate de 85 de ani și locuind la o nepoată a sa econoamă săracă să luptă cu celea mai mari neajunsuri deoarece din rușinoasa pensiune de 200 cor. nu să poate nici îmbrăca.

S-au prezentat la subscrișul cu rugarea săi mijlocesc ceva ajutor. Pentruce cu reverință mă rog de Preaveneratul Ordinariat să se îndure a lua în considerare împrejurările sus numitei, ai asemna un ajutor oareșcareva și al espeda la adresa ei din Năpradea”.

Președintele Capitlului Catedral din Gherla, Ioan Georgiu a supus atenției problema văduvei Maria Stanciu, în ședința capitulară din 14 august 1918 și cere Ordinariatului în problema văduvei Stanciu, născută Vaida, „ceva ajutor – fiind de tot miseră – cu profundă venerațiune”.

Se propune și se aprobă, pe data de 17 august 1918, a se acorda un ajutor lunar, pe lângă pensie, de 60 de coroane, din fondul viduo-orfanal ardelean³.

Așadar, iată situația materială foarte dificilă în care ajungeau preutesele și copiii lor în urma decesului preoților. Se căutau soluții, deoarece din fondul viduo-orfanal nu se reușea a se acorda decât pensii de mizerie, din care, după cum sublinia Teodor Bohățel, văduvele nu-și puteau achiziționa nici măcar articolele de îmbrăcăminte.

De numele lui Iosif Vaida se leagă și una din primele informații despre importante vestigii arheologice existente pe teritoriul Țării Silvaniei. Astfel, într-un raport, pe care Iosif Vaida îl trimite, la data de 12 noiembrie 1859, eruditului episcop Ioan Alexi, el face o informare precisă asupra existenței acestor vestigii istorice, în special asupra celor de la Porolissum.

Aceste relatări reprezintă un revelator document de mentalitate, care se înscrie în curentul existent la mijlocul secolului XIX, când se înregistrează o sporire a interesului oamenilor de cultură față de istoria antichității⁴.

Alături de Vicarul Silvaniei, Alexandru Sterca Șuluțiu, Iosif Vaida a avut o contribuție însemnată la ridicarea nivelului învățământului românesc sălăjean, participând și la Sinodul vicarial din 10 ianuarie 1850, de la Șimleu Silvaniei, când se pun practic bazele învățământului românesc în Sălaj. La Sinod au mai participat, printre alții, protopopul Demetriu Coroianu al Crai-Dorolțului, care chiar în acel an îi va urma în funcția de vicar lui Alexandru Sterca Șuluțiu, Grigore Gael, parohul Bobotei, substituit notar sobornicesc și reprezentantul protopopului tractului Sărăuadului și Petru Bran, parohul Hidigului (Măierște). Printre mireni îi amintim pe Florian Mărcuș și pe Iosif Sterca Șuluțiu.

Hotărârile luate la Șimleu Silvaniei în cadrul Sinodului vicarial au influențat în mod decisiv organizarea și dezvoltarea ulterioară a procesului de instrucție și educație din Țara Silvaniei, contribuind, în același timp, la promovarea culturii naționale.

Un rol fundamental în dezvoltarea procesului educațional revenea preoților și protopopilor, după cum se poate observa din hotărârile cuprinse în Protocolul Sinodului, gândit și redactat de eruditul preot Petru Bran. Protopopilor, printre care se găsea și Iosif Vaida, le revenea datoria de a supraveghea punerea în aplicare a îndatoririlor preoțești referitoare la educația care trebuia să se realizeze cu orice preț, pentru ca și națiunea română să intre în rândul ”Natiilor Cultivate”, prin intermediul educației. Unde protopopul „ar da de pedeci și de neascultare in efectutia hotararilor, și cursul șolelor” urma să ceară asistența Comisariatului subcercual sau dacă nu se rezolva să înștiințeze Vicariatul, „ca acesta se facă pasi puternici și la locurile mai inalte”⁵.

Importantele hotărâri care s-au luat în cadrul Sinodului vicarial de la Șimleu Silvaniei au reprezentat pilonii de susținere ai învățământului elementar sălăjean aproape două decenii, până la apariția Legii XXXVIII din anul 1868, care a legiferat obligativitatea învățământului în Ungaria, deci după realizarea dualismului austro-ungar, la 1867.

În tractul Bredului, care cuprindea 13 sate din jurul Zalăului, chiar înainte de Sinodul Vicarial, pe data de 19 decembrie 1849, are loc soborul sau sinodul protopopiatului Brebi, în cadrul căruia se stabilesc mijloacele cu ajutorul cărora se putea ridica câte o școală în fiecare comunitate. Adunarea a reprezentat un preambul al Sinodului Vicarial și a fost organizat în urma circularii trimise de Alexandru Sterca Șuluțiu, în data de 10 noiembrie 1849. Adunarea a avut loc chiar în casa preotului Iosif Vaida, administratorul parohiei Poptelec. S-a discutat „despre cum că cu ce mod s-ar putea rădica școală și casă de dascăl în tot poporul, pentru nația română, cărți la pruncii cei săraci cum s-ar putea câștiga și plata la dascăl de unde s-ar putea socoti și orându și până când se vor putea căpăta bărbați destoinici spre a învăța tinerimea, cine să fie dascăl”. Fiecare preot a prezentat situația din parohia sa și au venit cu soluții. În ceea ce-l privește pe Iosif Vaida, acesta subliniază că în Poptelec existau două grădini fără case pe ele, „cu loc de arător și cosală după ele, loc gyalogiesc, on dărab de loc de la împărțăștina hotarului dat pe sama ciurdarului, altă dărabă pe sama birăului domnesc și alte două dărabă pe sama birăului sătesc, o dărbăbuță pe sama străgeriului și on dărab pe sama lipiteilor”. Însă, toate aceste suprafețe de pământ fuseseră luate ilegal groful Andrasz Laszlo din Gârcei, în urmă cu 9 ani, care l-a vândut baronului Wesselenyi din Jibou. Toate pădurile din hotarul Poptelecului „în zilele bătrâne” au fost ale sătenilor. Ele au fost luate în mod ilegal de către „d-nii locului pe sama lor”. Astfel, se concluzionează că dacă toate aceste suprafețe de terenuri și păduri ar fi retrocedate sătenilor „s-ar putea împlini toate lipsele școlii cu toată îndestulirea și ar întrece destul”. Dar, până atunci, exista un mic teren lângă sat în care aveau parte 40 de oameni, cu care, „și cu ajutoriu de la sat”, se putea totuși ridica o școală, „cu toate ale sale”. În ceea ce privește funcția de dascăl, preotul Iosif Vaida îl propunea pe cantorul locului Eremian Toader.

Situația din Poptelec (Popeni) era generală la nivelul întregului tract și nu numai. Se hotărăște să se ceară retrocedarea tuturor bunurilor legal moștenite din moși-strămoși, pentru a fi folosite în vederea ridicării și întreținerii de școli, pentru educarea poporului român și aducerea lui la nivelul țărilor civilizate: „Judecă soborul mic cum că prin cuvioasă puternicita jurisdicție să se îndatorească d-nii posesori a da îndărăpt toate bunurile cele strămoșești și părințești la succesorii lor, ca la legiuții stăpâni acelor bunuri din mai sus numitele popoare și așa, fără de neci o scădere s-ar putea radica școale și pentru nația română întru aceleași popoare”⁶.

După lucrările Sinodului Vicarial din 10 ianuarie 1850 de la Șimleu Silvaniei, preotul Iosif Vaida desfășoară, până la moartea sa, o activitate susținută pentru înființarea de școli românești în districtul eparhial al Bredului, pe care-l conduce în calitate de vicarhidiacon (pe atunci se mai numea și viceprotopop), asese la Sfântul Scaun Consistorial diecezan și la Consistoriul subaltern și paroh al Poptelecului⁷. Începuturile au fost foarte grele, se pornea de la nimic, era sărăcie și mizerie în toate satele românești, nu existau localuri pentru școli, nu existau manuale, nu existau dascăli calificați, în multe locuri nici măcar cantori, care să predea copiilor un minim de cunoștințe.

Vicarhidiacon devine din anul 1952. La data de 24 ianuarie 1852, Iosif Vaida îl înștiința pe episcopul Sterca Șuluțiu, printre altele, că fostul protopop al tractului Bred „au esitu din viața aceasta”. Cu ocazia înmormântării protopopului, preoții din tractul Bredului, spune el, „m-au rugatu de portu eu greutățile Deregătorii Protopopești, ca interimalu”, până când episcopul se va „indura acolo a denumi barbatu vrednicu”⁸. Și acel bărbat vrednic de toată lauda s-a dovedit a fi Iosif Vaida, care între anii 1852-1867, când trece la cele veșnice, va conduce destinele tractului Bredului, tract de care aparținea inclusiv Zalăul, ca filie a parohiei Ortelec.

În privința școlilor din tractul Bredului, el se adresează, conform celor stabilite la Sinodul Vicarial de la Șimleu, Comisariatului subcercual din Zalău, cu rugămintea de a-i da voie cantorului din Poptelec să predea copiilor și să-i plătească salariul convenit, recunoscând că el nu avea, totuși, pregătirea necesară: „batăr că magistru nu e așa calificatu, totuși a ceti cu litere Romane civile, pucinu a scriere precum si catechismulu ei pote invatia – pone va fi altului mai demnu”.

Nedobândind nici un răspuns și având în vedere că „pruncii pone ca adi nu umblă la școlă”, pe data de 10 mai 1852, roagă Oficiul subcomisarial „se se îndure” să-l numească pe cantorul din Poptelec ca învățător, „pre lângă îndatorire Poporeniloru de asi dare pruncii la școlă”. Cere să fie construit un nou edificiu școlar, deoarece copii se înghesuiau toți în micuța casă cantorală. Iosif Vaida explică și importanța deosebită a educației copiilor pentru poporul român: „se se pota și ei peface, se nu remană fii natiunei nostre totu întunecati”. Totodată, el subliniază că situația din Poptelec era una generală la nivelul întregului tract: „totuodată precumu în Poptelecu asa și în celelalte comunități a tractului mie încredințiatu școlile sunt pe gățite și pruncii nu umblă la școlă”. Se roagă pentru „rânduire”, adică să se ajute la terminarea construcției edificilor de învățământ, pentru ca copiii să poată frecventa școala⁹.

Pe data de 25 mai 1852, protopopul Iosif Vaida se adresează episcopului Alexandru Sterca Șuluțiu. Subliniază că el dorind „binele comun” al poporului român s-a adresat Comisariatului cercual din Zalău, pentru ca acesta să „orânduiască gătire șcholeloru și mergere prunciloru la școlă”, în toate comunitățile din tractul Bredului, pe care-l avea în subordine. S-a rugat „oficios”, dar nu s-a „învrednicitu” de nici un „resultatu”, „și acum în totu tractului meu este neglijată edificarea șcholeloru și mergere înainte a prunciloru”. De asemenea, s-a adresat Comisariatului „se bine volească a cunosce liberi de sub greutățile commune pre servitorii eclesiastici”, adică pe cantorii care erau și învățători, dar nici aici nu a primit nici un rezultat, deși a depus mai multe „jeliri”¹⁰.

Eforturile protopopului Iosif Vaida nu au rămas zadarnice, după cum se poate observa din „Șematismul Veneratului Cleru a nou înființatei diecese Greco-Catolice a Gherlei, pre anulu 1867”. De exemplu, la Poptelec învățau deja carte 53 de copii, într-o școală nouă de lemn. La Ortelec, parohia ce mai mare din tract erau 75 de școlari, care învățau tot într-o școală de lemn. Începutul fusese,

totuși, făcut și aceasta datorită eruditului și inimosului protopop Iosif Vaida.

Dintr-un document de arhivă, datat 9 octombrie 1863, aflăm că învățătorul-cantor din Poptelec primea un salariu de 180 de florini. Cel mai mare salariu din tract era, la fel ca numărul de școlari, tot la Ortelec. Învățătorul de aici primea 300 florini. Așadar, salariile variau în funcție de numărul de școlari. Cel mai mic salariu, se pare că era cel al învățătorului din Prodănești, care primea doar 90 florini¹¹.

O altă direcție a activității protopopului Iosif Vaida a fost, bineînțeles, cea a conducerii și îndrumării activității preoților din tract. Se simțea o lipsă acută a personalului auxiliar, adică a cantorilor și crâșnicilor (sfeților). În acest sens, el se adresează forurilor superioare pentru a-i scuti de dări pe cei existenți și să le dea salariul cuvenit, nu din ceea al preoților, deoarece foarte mulți plecau din branșă: „Precum nu pote fi Patria fără de drumuri nereparate— spune el — togma așa nu pote fi, nu numai Patria ci tota Lumea fără de Beserici, care sunt cele mai praetuibile scholi ale sufletelor a căroră magistri sau Preoți, în tote functiunile sale — ase nume — nicum potu fi fără de cantori, crâșnici (sfeți) carii ne avendu cuvenita, și de la înaltele locuri determinata leafă. Ci numai pancă din a Preoților”¹².

În mod inevitabil, protopopul Iosif Vaida intră în conflict și cu baronul Wesselenyi, marele magnat de la Jibou.

Biserica greco-catolică din Poptelec avea o parte din porțiunea canonică în hotarul satului. În anul 1853, pe data de 23 iunie/5iulie, Iosif Vaida se adresează cu o plângere la episcopul Sterca Șuluțiu. Subliniază că folosea acest teren de 29 de ani „fără de nici una conturbare”. Se pare că terenul nu era unul arabil și se exploata piatră de pe el. Baronul Wesselenyi care, spune Vaida, deținea printre moșiile sale și Poptelecul, cam de 10 sau 12 ani, „fără de scire și dispensatiunea mea, sau vărătu și begatu” să exploateze piatră de pe terenul bisericii din Popeni. În acest sens, a trimis doi pietrari „se scoată și cioplească paetri pe sema Presedintelui de Tribunalulu Justitalu” din Șimleu. Protopopul i-a oprit pe pietrari și i-a scos afară de pe pământul bisericii. La fața locului a sosit căpitanul de dragoni districtual Ignatiu Isanov, care nu ia nici o măsură, pietrarii continuându-și lucrul și aduc bisericii din Poptelec o pagubă de 41 florini și 30 cruceri. În aceste condiții, protopopul Iosif Vaida cere episcopului să intervină, să se efectueze o anchetă, iar căpitanul de dragoni să fie pedepsit¹³, ceea ce nu credem că s-a întâmplat.

Protopopul Iosif Vaida i-a promovat în cariera preoțească și pe tinerii absolvenți de teologie. Este și cazul lui Teodor Pop, fiul preotului din Moigrad, care își termină studiile în anul 1853, și pe care îl propune episcopului pentru Mirșid. La vremea respectivă Mirșidul avea doar 42 de familii, nefiind porțiune canonică întreagă. Avea 10 cubele de pământ, în general pășune, de pe care obțineau într-un an doar 8 care de fân. Teodor Pop îi scrie protopopului Iosif Vaida și îl roagă să-l propună pentru parohia Mirșid, ceea ce protopopul și face printr-o scrisoare datată 17 august 1853. Anexează scrisoarea lui Teodor Pop și subliniază următoarele: „Deci dacă și acei poporeni se vedu indestuliți cu nomitul Fiu, și densulu cu atinsi poporeni, cu

Fiască plecatiune și cu umilintia îndresnescu și din partemi alu Recomenda, Părintește dete înduri alu primire, și la vremea sa alu chirotoni pe acelu Poporu”, după ce se va căsători mai întâi¹⁴.

Tot în privința susținerii învățământului românesc, pe data de 1 ianuarie 1863, protopopul Iosif Vaida se adresa preoților din tractul Bredului pentru susținerea financiară a studenților săraci. Documentul relevă, încă o dată, concepția lui despre importanța crucială a învățământului pentru națiunea română: „Thesaurul științei care crește în studenții cei săraci pentru binele națiunii română - spune el - nici se poate prețui, dacă se vor adiuta prin bărbații ce cunosc acest thesaur și prin popor cu coleta (colectă - n.n.), după ce se va deștepta în acest sfânt și scump obiect”. Le cere preoților ca după ce „prin frumoasă învățătură, veți deștepta poporul pentru acest lucru” să trimită curatorii și feții din casă în casă „să adune milă în bucate”, pe care apoi să le vândă și să trimită banii protopopiatului pentru colecta prin care se încerca ajutorarea studenților săraci. De asemenea, le reamintește că, pe data de 26 decembrie 1862, fusese publicată lista cu sumele strânse în acel an și studenții care au beneficiat de ajutor material¹⁵.

Traectoria pământeană a eruditului protopop Iosif Vaida se încheie pe data de 13 iunie 1867, la Poptelec, în al 75 an de viață, din care 47 de preoție¹⁶.

Marin POP

Note:

1. Corneliu Coposu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Editura Anastasia, 1996, p. 28
2. *Șematismul Diecezei greco-catolice Gherla, anul 1867*, Gherla, 1867, p. 252
3. Arhivele Naționale –Direcția Județeană Cluj (în continuare A.N. – D.J.CJ.), *Fond Episcopia Greco-Catolică Cluj-Gherla*, dos. 3117/1918
4. Radu Ardevan, „Vestigii arheologice sălăjene semnalate la 1859”, în *Acta Musei Porolissensis* (A.M.P), I, Zalău, 1977, p. 135-139
5. Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schița monografică a Sălajului*, Șimleu, 1908, p. 77-80
6. Simion Retegan, *Satul românesc din Transilvania, ctitor de școală. 1850-1867*, Cluj, Ed. Echinoc, 1994, doc. 1, p. 39-41
7. *Șematismul...pe anul 1867*, p. 152
8. A.N. – D.J.CJ., *Fond Episcopia Greco-Catolică Cluj-Gherla*, dos. 38/1852, f. 8
9. *Ibidem*, f. 3
10. *Ibidem*, f. 1
11. *Ibidem*, dos. 2/1864; S. Retegan, *op. cit.*, p. 139
12. A.N. – D.J.CJ., *Fond Episcopia Greco-Catolică Cluj-Gherla*, dos. 38/1852, f. 4-5
13. *Ibidem*, dos. 62/1853, f. 1-2
14. *Ibidem*, f. 4-6
15. Simion Retegan, *Parohii, biserici și preoți greco-catolici din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea (1849-1875)*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2006, doc. 214, p. 235
16. *Șematismul... pe anul 1867*, Gherla, 1867, p. 232

Vicusul militar al castrului de pe dealul *Pomet de la Porolissum*. Concluzii.

Vicus-ul militar al castrului mare de la *Porolissum* a fost fondat de așa-ziiși "army followers - însoțitori de trupă" ai unităților militare din garnizoana *porolissensă*, respectiv de civilii ce urmau unitățile militare romane în misiunile de durată mai lungă, pe care acestea, în anumite situații, le aveau de îndeplinit.

Momentul fondării îl reprezintă, conform datelor oferite de diploma militară, descoperită la *Porolissum*, datată în 11 august 106 p. Chr., vara anului 106 p. Chr., când după încheierea celui de al doilea război dacic (105 – 106 p. Chr.), aici sosesc trupe romane. Castrul și așezarea sa civilă au luat naștere practic în paralel. Zona unde a fost stabilită locația *vicus*-ului se găsea la N, NE și NV de castrul de pe dealul *Pomet*, pe primele terase ale dealului unde a fost ridicat castrul mare și pe pantele ce le legau.

Spre N - NE (din datele pe care le deținem în prezent) suprafața așezării civile a castrului a fost delimitată, la un moment dat, de un sistem de apărare realizat dintr-un șanț și val de apărare. În timp, din considerente ce țin de dezvoltarea *vicus*-ului, s-a renunțat la elementele acelei faze a sistemului de apărare alegându-se un alt aliniament, mai avansat spre N-NV, pe linia dealurilor denumite azi: *Ursoaie*, *Goroniște* și *Citera*. Acest nou aliniament reprezintă faza a doua a sistemului de apărare a așezării. O a treia fază, cea mai avansată, o reprezintă momentul blocării, prin valuri, șanțuri și ziduri de apărare, a aliniamentului dealurilor numite azi: *Corniște*, *Măguriță*, *Poguior*, *Dealul Mare*.

Cele trei faze ale sistemului defensiv pot argumenta derularea fenomenului de evoluție, pe orizontală, a *vicus*-ului, prin extinderea suprafeței inițiale avute. Este însă posibil ca renunțarea treptată la primele două faze a sistemului de apărare a *vicus*-ului să se fi făcut și datorită evoluției pe care a avut-o sistemul defensiv *porolissens*.

Pe bună dreptate, prin importanța avută și prin eficiența sa, *Porolissum* a putut fi considerat o adevărată „cheie de boltă” a apărării provinciei *Dacia*. Prezența turnurilor, șanțurilor, barajelor de la *Măguriță* și *Poguior*, a burgurilor la *Brebi* și zidurilor de apărare în trecut, în faza a treia, a determinat renunțarea la sistemul defensiv din faza primară a existenței *vicus*-ului. Măsura luată este posibil să fi fost soluția aleasă ca urmare a extinderii așezării civile a castrului spre N, NV, peste primele două limite ale sale. În afara suprafeței așezării, în faza a doua a sistemului defensiv, reprezentată de aliniamentul dealurilor *Comoarei*, *Ferice*, *Ursoaie*, *Goroniște*, *Citera*, au fost descoperite fortuit urmele unor construcții cu fundații și zid de piatră. Și acestea au aparținut probabil *vicus*-ului, după ce așezarea s-a extins și în afara celei de a doua linii de demarcație, dată de faza a doua a sistemului defensiv.

Evoluția așezării nu este evidențiată numai de elementele care dovedesc extinderea sa ca suprafață, ci în primul rând de tehnica de construcție adoptată în cazul clădirilor din așezare.

În dezvoltarea urbanistică a *vicus*-ului *porolissens* pot fi delimitate arheologic câteva etape. O primă fază este aceea când așezarea a avut un caracter rural, urmată de o etapă semiurbană și într-un final o etapă urbană. Inițial, construcțiile au fost ridicate numai din lemn. Vegetația forestieră din zonă a reprezentat sursa principală de material de construcție pentru această etapă. Pentru prima fază, de început, au existat chiar și locuințe semiîngropate (bordeie), situație constatată arheologic în cazul clădirilor convenționale denumite LM1 și LM3, care au fost precedate de construcții de acest tip. În timp, au fost construite clădiri cu ziduri din piatră și cărămidă. Acestea, cu certitudine nu au înlocuit integral construcțiile din lemn, dar prin ponderea crescândă pe care au avut-o au dat o altă notă politicii de urbanism în *vicus*. Construcțiile ridicate în piatră au marcat astfel o etapă nouă în evoluția așezării.

Este clar că, pentru *vicus*-ul militar *porolissens*, structura de drumuri dată de arterele rutiere principale, ce ieșeau din castru pe *porta praetoria*, *porta principalis dextra* și *porta principalis sinistra*, a reprezentat baza sa rutieră. Nu excludem însă existența în așezare și a unei structuri în rețea de străzi.

În raport cu structura rutieră existentă a fost gândită dezvoltarea urbanistică. O gândire prealabilă legată de dezvoltarea urbanistică a *vicus*-ului a existat cu siguranță și a fost pusă în aplicare la *Porolissum*. Situația înregistrată este în general valabilă în ceea ce privește politica urbanistică în cazul acestui tip de așezare, la scara întregului Imperiu Roman. Nu ne putem referi deocamdată la anumite detalii, deoarece stadiul actual al cercetării și bineînțeles cel al cunoștințelor legate de această problemă ne împiedică să o facem. Prezența într-o fază de început de locuire a unor construcții semiîngropate, construcții de lemn amplasate lateral de arterele rutiere principale este atestată arheologic. În timp, peste acestea s-au suprapus clădiri ridicate în piatră ce marchează etape diferite de dezvoltare ale *vicus*-ului.

Întotdeauna s-au avut în vedere în politica de urbanism poziția castrului față de așezare, precum și cea a drumurilor care ieșeau din fortificație. În stadiul actual al cercetărilor, pentru *Porolissum*, nu avem dovezi clare în sensul susținerii principiului respectării parcelării inițiale a suprafeței *vicus*-ului. Clădirile cu destinația locuință, a căror urme au fost cercetate arheologic, s-au dovedit ca fiind, prin dimensiunile avute, construcții impozante. Cei ce locuiau în astfel de clădiri beneficiau de condiții deosebite de confort. Încăperile în totalitate, sau doar parțial, erau prevăzute cu

sistem de încălzire centrală, care sporea confortul locuirii într-un astfel de spațiu, mai ales în perioada sezonului rece. Există dovezi arheologice ce au evidențiat prezența, deocamdată numai într-un singur caz, cel al obiectivului convențional denumit OL 4, a prezenței sistemului de aducțiune a apei în interiorul clădirii. Iluminatul interioarelor se putea realiza artificial sau natural.

Iluminarea naturală era asigurată prin ferestre, realizate prin spații libere în zidurile de incintă, prevăzute cu plăci de geam din sticlă. Iluminarea artificială se realiza prin intermediul lămpilor din fier sau bronz, dar și cu opaițe ceramice, care puteau avea unul sau mai multe arzătoare. Toate aceste aspecte evidențiază nivelul standardelor de viață, în cadrul unor comunități romane cum a fost, de ce nu, și cel a mediului oferit de un *vicus* militar, în cazul nostru cel *porolissens*.

Datorită materialului arheologic recuperat, se poate acum pătrunde mai profund în aspectele de detaliu ale vieții cotidiene din *vicus* -ul militar a castrului mare de la *Porolissum*.

Pe lângă datele în general cunoscute (planurile clădirilor, date în legătură cu sistemul de construcție, arhitectură, compartimentarea interiorului, modul de iluminare, fie el natural, prin ferestre cu geam, fie prin intermediul unor obiecte de iluminat – opaițe sau lămpi; bogăția generală în necesarul casnic, mai ales materialul arheologic destinat alimentației (vase de provizii, vase pentru preparat alimentele, vase pentru prelucrat alimentele, vase pentru gătit, vase din care se mânca, vase pentru băut, etc.); unelte și instrumente necesare diverselor activități, avem acum o serie de date noi privind destinația clădirilor și organizarea interiorului lor, cum sunt informațiile:

1. în legătură cu aspectul interiorului, pereții puteau fi colorați sau chiar pictați cu decoruri vegetale sau geometrice (ex.: clădirile: OL6, L7, LM1, LM1-S)

2. în legătură cu destinația clădirilor cercetate acestea puteau fi: locuințe (OL6, L7, L3, L4), locuință-atelier (LM3), taberna (LM1), prăvălie (L7), templu (LM1S, N1)

3. în legătură cu mobilierul din interior: cheile de fier și bronz, elementele de broască de ușă, butonii de pupitre și uși mici sugerează, dacă nu chiar demonstrează prezența ușilor, dulapurilor și lăzilor, cutiilor care reprezentau piese de mobilier pentru depozitat diferite obiecte, care se puteau închide (ex.: clădirile: OL6, L7, LM1, LM1S)

4. în legătură cu cunoașterea și folosirea scrisului și a limbii latine vin ca dovezi numeroasele instrumente de scris descoperite, care completează seria de inscripții pe țigle, cărămizi și vase ceramice cu diverse texte (ex.: clădirile LM1, LM1S, L7, OL6), (Gudea 1987).

5. în legătură cu prezența religiei romane, pe lângă datele oferite de cercetarea templelor (LM1S, *Liber Pater*, *Bel*) sunt numeroase statuete de lut și bronz, care atestă religiile populare romane.(ex.: clădirile: OL6, LM1S, LM3).

6. în legătură cu cunoștințele de medicină vorbesc instrumentele medicale, plăcuțele pentru preparat alifii, sau alți unguenți (ex.: clădirile: L7, LM1, LM1S, LM3), care arată răspândirea cunoștințelor medicale și importanța îngrijirii individuale a sănătății.

7. în legătură cu prezența armelor (vârfuri de lănci, sulițe, săgeți, plăci de arc) interpretarea pare a fi mai dificilă, în cazul clădirilor unde au fost descoperite (ex.: clădirile: OL6, LM1, LM1S, LM3). în cazul obiectivului arheologic LM1S este sigur că avem de a face cu ofrande pentru zeul *Iupiter Optimus Maximus Dolichenus*. În cazul celorlalte clădiri prezența armelor trebuie pusă în legătură cu materialul osteologic menajer descoperit, respectiv partea de oase de animale sălbatice. în acest caz putem presupune că locuitorii din *vicus* practicau cu certitudine vânătoria.

8. în legătură cu prezența unor piese de echipament militar (ex.. clădirile: OL6, LM1, LM1S, L7, LM3), cea mai plauzibilă explicație rămâne legătura de interdependență, prin serviciile pe care civilii din așezare le asigurau militarilor din castru, ce evidențiază astfel relația existentă între castru și așezarea civilă.

9. în legătură cu podoabele descoperite în *vicus* trebuie spus că acestea sunt prezente aproape în fiecare clădire (ex: OL6, L7, LM1, LM1S, LM3), fie ele ace de păr, aplici cu email, sau fără email, inele și brățări din metal sau inele și brățări din sticlă.

10. în toate clădirile, indiferent de destinație au fost descoperite vase de lux, fie din import, fie din producția locală; este însă foarte adevărat că numărul lor este redus (ex: OL6, L7, LM1, LM1S, LM3). Aspect ce este dovada faptului că nu toți locuitorii vicusului aveau acces la acest tip ceramic, care era un produs rar întâlnit deoarece era un produs scump pe care nu și-l puteau permite chiar oricine.

11. în toate clădirile, indiferent de destinația avută, au fost folosite toate categoriile ceramice, de la vasele de provizii (ulei, vin, sau alimente solide), până la vasele pentru pregătit alimentele, gătit, servit la masă, mâncat și băut.

12. în legătură cu structurile sociale din *vicus* se poate presupune doar pe baza unui studiu comparativ între tabelele statistice pe clădiri că se delimitează o serie de diferențieri sociale a proprietarilor, aspect evidențiat de descoperirile mai ales în domeniile instrumentelor, obiectelor de uz casnic, podoabelor și vaselor de lux. Un exemplu mai clar este comparația între statisticile realizate în cazul clădirilor convenționale denumite L7 și LM3. Este evident că avem de a face cu proprietari diferiți ca nivel al statutului social și al bogăției deținute.

13. sunt evidențiate și alte aspecte ale vieții sociale. Pe de o parte practicarea anumitor jocuri care făceau apel la inteligența individuală (cum ar fi moara), dar și cele de noroc și inteligență (*ludus militum*); jetoanele pentru joc, fie ele din lut, os, sau sticlă sunt prezente peste tot. Pe de altă parte, au fost descoperite părți de la jucării pentru copii, ceea ce arată interesul într-un mediu ca cel vican, pentru acest aspect al vieții cotidiene (ex. clădirea: LM1S)

Aceste constatări cu caracter de noutate, pot schimba cu totul imaginea actuală, oricum sumară, de altfel, în legătură cu viața locuitorilor dintr-o așezare provincială romană, fie ea și din provinciile dacice. În acest caz, imaginea este una a unui *vicus* militar, respectiv cea a *vicus*-ului castrului mare de la *Porolissum*. Credem că în ceea ce privesc standardele vieții cotidiene existau nenumărate similitudini, între o așezare

urbană, cu una rurală, la nivelul unei provincii, sau de ce nu, la nivelul întregului Imperiu Roman.

Extinderea aşezării, ca fenomen ce a avut loc şi a fost constatat arheologic în evoluţia sa, s-a realizat în primul rând prin depăşirea suprafeţei iniţiale, prin construirea de locuinţe în afara perimetrului, iar în al doilea rând printr-o exploatare judicioasă a suprafeţei interioare a aşezării. Renunţarea la elementele defensive, prin astuparea şanţului de apărare, peste care au fost construite clădiri, reprezintă o primă etapă în politica edilitară de extindere a sa. Tot în sensul extinderii suprafeţei iniţial avute, a fost constatată arheologic amplasarea unor clădiri, în imediata vecinătate a şanţului de apărare a castrului (avem la *Porolissum* cazul clădirii LM0), sau chiar peste şanţul sistemului defensiv, care a fost astupat (cazul clădirii OL6). După datele obţinute în urma cercetărilor realizate s-a apreciat că acestea au funcţionat într-o fază târzie de locuire în aşezare.

O problemă ce rămâne deocamdată neelucidată la *Porolissum* este legată de existenţa a cel puţin două aşezări distincte de tip *vicus* militar. Avem astfel, cel puţin teoretic, problema existenţei aşezării castrului mare de pe dealul *Pomet*, atestat arheologic, dar şi cea a existenţei vicusului castrului de pe dealul *Citera*. Nu excludem însă posibilitatea ca cele două să fi avut aceeaşi locaţie. *Vicus*-ul castrului de pe dealul *Citera*, prin configuraţia terenului din vecinătatea fortificaţiei, caracterizată prin pante abrupte, ne determină să apreciem că nu putea avea locaţia în imediata vecinătate a castrului.

În situaţia dată, este posibil ca locaţia *vicus*-ului castrului de pe dealul *Citera* să fie în altă parte decât cea din imediata sa vecinătate, undeva, ceva mai departe, la E, NE de castru. Nu este exclusă însă posibilitatea ca aşezarea civilă a castrului de pe dealul *Citera* să fie la SV de fortificaţie, având astfel o locaţie comună cu cea a *vicus*-ului castrului de pe dealul *Pomet*. Sistemul defensiv surprins arheologic şi atribuit *vicus*-ului castrului mare de pe dealul *Pomet*, este posibil să fi aparţinut de fapt celor două aşezări vicane.

Vicus-ului castrului de pe dealul *Citera*, sau a garnizoanei acestuia, este posibil să-i fi aparţinut cimitirul din valea *Leanca*, identificat la NE de castru. Nu ştim ce regim avea aşezarea identificată pe platourile situate la E şi SE de castru de pe *Citera*, de care o despărţea o pantă cu o lungime de cca 400 m. În momentul de faţă nu putem şti cu certitudine dacă în acest caz avem un *vicus militaris* s-au avem locul unde au fost colonizaţi cei ce au pus bazele *municipiului Porolissum*, aşezare ce nu a avut legătură directă cu castrul aşa cum a avut-o *vicus*-ul.

În legătură cu evoluţia *vicus*-ului sau *vici*-lor militari de la *Porolissum* este posibil ca acestea să fi evoluat la statutul de *municipium* şi mai apoi posibil, dacă nu exagerăm, la cel de *colonia*. Evoluţia *municipium*-ului *porolissens* la statutul de

colonia este o problemă încă neelucidată. Existenţa însă a celor două entităţi (*vicus* şi *Municipium Septimium Porolissensium*) este atestată în mod clar. Rămân neclarificate aspectele legate de evoluţia *vicus*-ului la stadiul de *municipium* şi *colonia*, precum elucidarea derulării etapelor în evoluţie acestora, sau de ce nu, dacă a existat o legătură între etapele evoluţiei lor.

În finalul demersului nostru, realizăm caracterul urban la un moment dat al aşezării vicane de la *Porolissum*, aspect evidenţiat şi de modul său de dezvoltare şi nivelul atins, din punct de vedere urbanistic. Un prim element, în demonstraţia noastră, îl reprezintă arhitectura existentă în cazul construcţiilor cercetate (de la bordeie, la clădiri de lemn, până la construcţii cu zid de piatră, impresionante prin dimensiuni). Standardele vieţii cotidiene în *vicus*, prin descoperirile făcute, scot în evidenţă elemente ale unui nivel înalt de civilizaţie a vieţii cotidiene de aici. Aspectul la care făceam referire este argumentat de prezenţa în locuinţa romană din aşezare a sistemului de încălzire central cu *hypocaustum*, dar şi posibila aducţiune a apei printr-un apeduct. În interiorul locuinţelor apa putea fi adusă printr-un sistem de conducte ceramice. La un confort superior în locuinţele din *vicus* contribuia faptul că iluminatul natural a interioarelor era asigurat prin ferestre cu geam de sticlă, iar cel artificial se făcea prin intermediul lămpilor şi opaiţelor.

Standardele vieţii cotidiene sunt evidenţiate astfel de confortul existent în locuinţe, de prezenţa drumurilor pavate şi a rigolelor, etc. Cultura materială, prin piesele arheologice descoperite, exemplifică varietatea mare de tipuri de material ceramic, metal sticlă os, piatră, de foarte bună calitate. Toate împreună dovedesc nivelul civilizaţiei existent într-un astfel de mediu.

În *vicus* s-a derulat pe toată perioada existenţei sale o puternică activitate de comerţ şi producţie. Este clar caracterul economic al *vicus*-ului, pus în legătură directă în primul rând cu garnizoana, dar nu numai, ci şi cu spaţiul extraprovincial, avându-se în vedere faptul că *Porolissum* a fost o aşezare de graniţă cu un important potenţial economic, în sensul capacităţii sale de producţie marfă şi comerţ.

O analiză a datelor obţinute până în prezent prin cercetările făcute dovedeşte nivelul de dezvoltare al aşezării, care a fost într-o continuă evoluţie. În total, în *vicus*-ul militar al castrului mare de la *Porolissum*, până în prezent au fost cercetate integral sau parţial un număr de 23 de clădiri. Prin cercetările de suprafaţă şi ca urmare a cercetărilor făcute se cunoaşte existenţa a încă 7 construcţii. Aşadar, *vicus*-ul militar de la *Porolissum*, ca aşezare civilă de castru de trupe auxiliare, poate oferi date în legătură cu viaţa provincială romană, cu fenomenul de urbanizare pe care îl cunosc în general teritoriile nou cucerite şi transformate în provincii ale Imperiului.

Dumitru Gheorghe TAMBA

Nicolae Iorga și Țara Silvaniei

În 1908, din inițiativa unor cărturari bucovineni, prof. N. Iorga pune bazele Universității de vară de la Vălenii de Munte, având ca obiectiv fundamental unitatea națională a tuturor românilor și, mai mult, a românilor pe nedrept ostracizați în Imperiile autocrate vecine.

Activitatea Universității de vară „N. Iorga” de la Vălenii de Munte a fost marcată de prezența unor mari personalități științifice și umaniste, din țară dar și de peste hotare, care au dat prestigiu și autoritate cursurilor inaugurate de marele istoric N. Iorga, începând cu 1908 și girate în prezent de Academia Română, Consiliul Județean Prahova și Direcția Județeană pentru Cultură Prahova.

Sălajul, cunoscut și sub numele istoric „Țara Silvaniei”, cu încărcătura sa istorică a fost prezent, fie prin cursanții prezenți, dar și prin personalități sălăjene. Cu toate restricțiile autorităților austro-ungare, învățătorul Simion Oros din Șimleu Silvaniei este prezent, mărturisind că a venit la Vălenii de Munte, la N. Iorga, trecând Carpații prin văile Cucului, înșelându-i pe jandarmii unguri care păzeau granița vremelnică.

Au frecventat cursurile Universității de vară „N. Iorga” de la Vălenii de Munte, regretații intelectuali sălăjeni ca prof. emerit Ghergariu, director al liceului din Zalău, economistul Grațian Mărcuși și profesorul de muzică al liceului Dunca Gh.

Dar cel care a dat strălucire cursurilor la Universitatea de la Vălenii de Munte a fost eruditul profesor de franceză Gh. Matierean, fost director al liceului din Zalău, fost prefect al județului Sălaj, fost profesor la Universitatea din Dijon, prieten și colaborator la „Neamul românesc” al savantului. Când în 1927, N. Iorga face o vizită în Sălaj, este întâmpinat pe culmile Meseșului de o delegație condusă de un discipol al lui N. Iorga, preotul ortodox I. Câmpeanu din Căpâlna, unde istoricul ține două conferințe la Zalău și Carei, depunând și o jerbă de flori la mormântul lui Simion Bărnuțiu din Bocșa.

După 1989 cursurile Universității de la Vălenii de Munte se desfășoară cu punctualitate, organizatorul principal fiind Academia Română și unde reprezentanții sălăjeni sunt remarcăți prin intervenții de

valoare. Este cazul profesoarei Ligia Mirișan, acum directoarea Bibliotecii municipale din Oradea, profesorul Dumitru Corbeanu din Șimleu, prof. Porumb I. din Zalău și, foarte recent, o contribuție a avut-o muzeograful - doctorand în istorie Pop Marin din Zalău.

Recentele cursuri de la Vălenii de Munte, din perioada 15-20 august 2010 au avut girul unor mari personalități de cultură și civilizație românească precum: acad. Mircea Malița, rector de onoare al Universității, acad. Eugen Simion, acad. Dan Berindei, acad. Florin Constantin, Alexandra Cernov, membru de onoare al Academiei Române și, nu în ultimul rând, acad. Răzvan Teodorescu.

Dezbaterile de nivel academic au scos în evidență erudiția profesorului Valeriu Râpeanu, C. Buse, Gh. Buzatu, Ioan Scurtu, dr. Mieczyslaw Ruba de la Universitatea Catolică din Lublin și a ambasadorului Republicii Slovacia la București – Damar Repeckova.

Organizatorul principal al cursurilor de la Vălenii de Munte, profesorul C. Stere, directorul executiv al Direcției Județene Prahova, a invitat cei aproape 100 de „cursiști” din Republica Moldova, Ucraina, Serbia și Bulgaria, la vizitarea unor mănăstiri și muzee din Sinaia, castelul Peleş, Casa memorială „George Enescu” și sala Cazinoului, unde a avut loc un concert simfonic. Seara, la Casa de Cultură din Vălenii de Munte, peste 300 de spectatori au aplaudat un moment de poezie și jazz oferit de pianistul Harry Tavitian și de poetul Mircea Dinescu, prezent cu volumul de poezie „Femeile din secolul trecut” și cu vinul său.

Cu regularitate de ceasornic, în fiecare an, în luna lui august, Academia Română, Prefectura județului Prahova, Consiliul Județean, cât și Direcția județeană pentru Cultură Prahova duc mai departe tradiția cursurilor Universității de vară „N. Iorga” de la Vălenii de Munte, ce a devenit o adevărată școală națională, a tuturor românilor, unde ideea permanenței și a vitalității noastre seculare este legată de opera celui mai mare istoric român – Nicolae Iorga.

Ion IVĂNESCU

Peter Cooper

Legături

Pas cu pas, simțurile îi erau asaltate de transparenta dulceață a zilei, de aerul cald, primăvărat, punctat de trilurile păsărilor, astfel încât de-abia mai simțea ascuțimea pietrelor pe cărare. Sentimentul acesta de eliberare, de absolută detașare de tot ceea ce aflase în ultimii zece ani de studiu la mănăstire, îl intoxica.

Ce zi perfectă pentru nunta surioarei sale!

Zâmbi, clătînând din cap pentru sine. Trebuia să cântărească senzația asta de îndoială, sentimentul de detașare pe care îl avea chiar azi, în ziua când sora lui se lega de altcineva. Dar ea era din familie, iar familia însemna și mama și tata.

Se luptă să păstreze o stare de calm, așa cum fusese învățat, să mențină emoțiile concentrate în interiorul său, astfel încât să înlăture nervozitatea când își va întâlni părinții. Maestrul Iluminat îl încurajase astfel:

„Lin Feng, este important să te separi de acele emoții vechi ce-i țin încătușați pe toți ceilalți”, i-a spus Maestrul Jiu.

Lin Feng își duse mâna la ceafă, pipăind diformitatea mare și purpurie care obișnuia să-i umple ochii de lacrimi mamei sale, ori de câte ori o vedea. Cât timp îi luase să accepte că ea nu îl va putea privi niciodată?

Cum ar fi putut să explice pacea pe care o găsisese la mănăstire? Tatăl său fusese și el rușinat de Lin Feng, nu atât de capul deformat al fiului său, cât de firea lui visătoare, complet nepotrivită celui care într-o bună zi ar fi trebuit să preia afacerea familiei. Închis în cameră, departe de ochii tuturor, el se străduise să învețe cum să folosească în mod corect abacul. Însă mintea îi rătăcea, fără o direcție anume, plutind doar. Greșea de fiecare dată când tatăl îl testa, nu era niciodată destul de rapid, niciodată suficient de precis.

Niciodată nu era destul.

Cât despre șarada de a-i găsi o mireasă, nu se inventase niciun acoperământ pentru cap care să-i ascundă diformitatea într-atât încât să-i asigure mamei sale un așa prilej de bucurie. Și astfel, a fost trimis la mănăstire la începutul celui de al cincisprezecelea an al vieții sale.

Acum realiza faptul că rușinea părinților săi îi dăruise o nouă viață, o libertate interioară pe care poate n-ar fi cunoscut-o în lumea ordinară.

Își strânse roba de culoarea șofranului în mâna dreaptă și se opri, atenția fiindu-i atrasă de o privighetoare, parțial ascunsă de tufșurile din stânga sa. Auzi roțile unei trăsurii apropiindu-se încet din urmă, dar nu se întoarse.

„Nu vrei să călătorești cu noi?” O voce masculină.

Se întoarse spre trăsura ornamentată și se înclină. „Mulțumesc, dar sunt obișnuit să merg pe jos”.

O față grasă zâmbi la fereastra trăsurii. „Te rog, fă-mi pe plac. Un bărbat pe cale să se însoare are nevoie de orice favoare, pe care Buddha i-ar oferi-o.

Bațjocura din tonul bărbatului era ciudată. Cei zece ani petrecuți în mănăstire îl făcuseră să uite cât de nesocotiți puteau să fie oamenii față de numele Celui Iluminat. Lin Feng îl privi insistent. Acela să fie oare omul care se căsătorea cu sora lui?

„Să nu ai nici milă, dar nici dezgust față de cei care nu știu să urmeze învățăturile lui Buddha, îi spusese maestrul său. „Fiecare e responsabil pentru călătoria sufletului său.”

Se înclină din nou, apoi urcă în trăsură.

„Bine. Bine.” a spus bărbatul, mutându-și considerabil gabarit într-o parte.

Fața pe care o vedea Lin Feng era cu adevărat rotundă ca luna. Hainele indicau prosperitate, mătasea îi amintea de copilărie, de sora sa. Încercă să-și amintească fața ei. Ar fi trebuit să arate acum cu totul altfel decât fetița de șase ani, de pe atunci arogantă, cu lacrimile

curgându-i pe față în timp ce stătea pe pat, poruncindu-i să nu plece.

„Dar cine are să-mi spună povești Lin Feng?”. Își trăsesese cele două cozi negre de la ceafă, mestecând bosumflată una dintre ele.

„Nu vei mai avea nevoie multă vreme de povești inventate, Mei Li. În curând vei începe lecțiile”.

Buzele ei de fetiță se strânseseră într-un bot mic, Lin Feng abia se abținuse să nu râdă.

„Cine îmi va frecționa picioarele când mă vor dura rău?”

„Unul dintre servitori.”

Mei Li își ascunsese fața în pernă suspinând. Lin Feng s-a întins spre ea și i-a mângâiat delicat veltetele nuielușe de bambus ale picioarelor. Avea dreptate. Numai el avea milă de fetița egoistă cu picioarele înfășurate strâns în bumbac și mătase. Numai el venea să o aline când durerea oaselor ei crescând se ciocnea de această veche tradiție a celor bogăți.

Îi era milă de ea într-atât încât, după ce ea adormea, îi slăbea cu grijă legăturile de bumbac și mătase, eliberându-i picioarele din strânsoarea lor.

Îl privi din nou pe bărbatul de lângă el. Se va împăca oare cu dorințele ei? Îi va spune povești? Îi va frecționa picioarele când o vor dura?

„Spui că te vei căsători azi?...”

„Da”. Bărbatul își vârî o bomboană în gură.

„Înseamnă că e o zi bună pentru dumneata.”

Bărbatul ridică din umeri. „Familiele noastre fac afaceri împreună. Asta nu e decât o altă tranzacție.”

Sprâncenele lui Lin Feng se ridicară, fără să le poată stăpâni. Bărbatul râse.

„Ideea m-a șocat și pe mine, prietene”. O altă bomboană i-a zburat în gură. „Dar uneori trebuie să mai faci și sacrificii, pentru binele comerțului”.

„Sacrificii?”

Bărbatul se aplecă spre el, respirația dulceagă abia acoperindu-i mirosul de nervozitate.

„E urâtă dincolo de orice imaginație, însă tatăl ei e bogat și-mi va ierta familia de datorii.”

Fața lui Lin Feng rămase imobilă. Ce se putuse întâmpla cu fetița pe care o lăsase în urmă? Fusese un copil atât de frumos: pielea ca porțelanul, trăsăturile perfecte. Putea oare o păpușă ca ea să crească atât de dizordonos încât să merite o asemenea descriere?

„Timpul absoarbe frumusețea”, îl învățase maestrul. „Și frumusețea absoarbe timpul. Nu te lăsa păcălit de niciuna din ele.”

Trăsura încetini în fața casei copilăriei lui Lin Feng. Coborî și-i mulțumi bărbatului pentru amabilitate.

„Roagă-te pentru mine, frate”, îi ceru bărbatul.

Lin Feng se înclină și privi cum trăsura intră pe aleea ce ducea la casă. Merse pe jos câțiva yanzi, după care se întoarse, intră într-un crâng care se-ntindea până la intrarea din spate și se opri o clipă.

„Am stat la mănăstire prea mult”, îi spusese unei veritice, înainte de a se așeza pe jos în poziția lotus, simțind nevoia să mediteze, să-și controleze emoțiile înainte de a intra în casă.

Abia când a ajuns la ușă, jumătate de oră mai târziu, a înțeles natura dilemei sale. Apariția sa la nuntă l-ar putea jena pe noul său cumnat. Să stea deoparte ar putea răni sentimentele surorii sale. Poate o discuție cu ea între patru ochi l-ar ajuta să rezolve problema.

Împinse ușa. Nu era nimeni în bucătărie. Auzi voci venind din camera din față, așa că se furișă înspre aripa casei destinată copiilor, pe familiarul coridor din spate, ezitând la ușa ei. Bătu încet.

„Cine e?”. Vocea era a unei tinere femei autoritare.
 „Am venit să-ți frecionez picioarele.”
 „Ce?”. Ea deschise gemulețul cu putere.
 Persoanade dinaintea lui purta ornamentul capilar al unei mirese, vâlul ascunzându-i fața, șalul de mătase roșie curgând până la podea.
 „Da?”
 El se înclină. Când se uită în sus, privirea ei era confuză. Părea să-l recunoască și să nu-l recunoască.
 „Frate?”
 „Surioară.”
 Mâna ei se îndreptă spre el, după care se retrase.
 „Nu eram sigură că vei veni.”
 „Ești sora mea”, zâmbi el. „Am vrut să trăiesc bucuria odată cu tine.”

Umerii ei se încovoară. Strălucirea rochiei frumoasă și a splendidei podoabe de cap pâliră odată cu gestul ei.
 „Bucuria...”. Se duse spre oglindă. Lin Feng o urmă. Pe comodă se afla vechiul lui abac. Inima-i tresări. Îl păstrase ea ca să-i amintească de el?

„Ridică vâlul, Mei Li, să-ți pot vedea chipul”.
 Ea clătină din cap.
 „Te rog!”
 Ea se întoarse, degetele tremurându-i când a prins marginile pânzei fin și le-a ridicat.
 Cu adevărat, Lin Feng șezuse zece ani într-o mănăstire, dar până și el putea să recunoască o față plăcută. Își ridică ochii.
 „Te-ai transformat într-o femeie foarte frumoasă.”
 Din nou umerii ei se căzură și lacrimi îi inundară ochii. Întinse mâna după o batistă de mătase pentru a și le tampona.
 „Îmi pare rău, am spus ceva greșit?”. El păși spre ea. „Nu mă prea pricep la cuvinte. Rareori vorbim la mănăstire.”
 Ea clătină din cap. „La ce folos o față frumoasă...”. Ridică tivul rochiei. „Când sunt blestemată cu astea...”
 Lin Feng se uită lung la ceea ce păreau să fie cele mai frumoase construite picioare pe care le văzuse vreodată.
 „Și ce anume e în neregulă cu ele?”
 „Nici cea mai puternică țesătură de mătase nu le-a putut opri din creștere”. Ea suspină și dădu drumul tivului. „Tata spune că seamănă cu niște copite”.
 „Sunt picioarele cuiva mai importante decât profunzimea inimii sale?”

Mei Li îl privi dușmănos. „Oh, e atât de ușor să declami asemenea cuvinte când trăiești printre călugări. Dar eu am făcut de rușine familia noastră.”

Lin Feng își scrută mintea după vreuna din lecțiile maestrului care i-ar fi putut ajuta. Însă nu găsi nimic care să se potrivească în această situație, a coliziunii dintre vanitate și datorie.

„Și ca pedeapsă pentru urătenia mea, mă voi căsători acum cu un porc de om”. Se aruncă pe pat oftând.

El îngenunche lângă ea.

Ce ar fi putut spune ca s-o ajute să iasă din această situație grea? Ar fi trebuit să recunoască faptul că gestul său de copilărescă bunătate era motivul pentru care picioarele ei crescuseră atât de normale, atât de mari?

„Există multe adevăruri care abundă în fiecare faptă, fie ea rea sau bună”, spusese Maestrul. „Un vâl subțire îl separă pe cel care privește de fiecare faptă, iar modul în care privitorul împodobește vâlul determină răul sau binele din mintea acelei persoane. Nu judeca după ornamente, în schimb încearcă să împingi vâlul deoparte și să vezi fapta cu claritate, drept ceea ce este”.

Lin închise ochii și-și aminti. Simți rușinea diformității sale, semnul său din naștere, mai ales privind la chipul perfect al surorii sale. Ea ar fi trebuit să fie recunoscătoare pentru frumusețea sa, însă era arogantă și egoistă – ieșindu-și din fire când lucrurile nu erau cum le voia, înfuriindu-se și aruncând orbește cu orice era la îndemână.

„Soră...”
 „Ce e?”
 „Vrei să te măriți cu omul acesta?”
 Umerii îi căzură. „Nu am încotro”.
 „Dacă ai putea alege, ai prefera să te măriți cu el, sau mai degrabă să rămâi singură pentru tot restul vieții tale?”. Tonul său impunător îl luă prin surprindere chiar și pe el.
 „Nu te juca cu mine.”
 „Dar dacă aș putea să opresc căsătoria?”, întrebă el, atins de inspirație. „Ai prefera să te măriți cu el sau să trăiești singură?”
 Ea se gândi câteva momente. „Aș prefera să trăiesc singură... chiar și într-o peșteră.”
 Lin își înclină capul. Apoi se aplecă și-i sărută piciorul. Ea și-l trase deoparte.

„Ce faci?”
 „Este un gest de căință.”
 Încercă să-i sărute celălalt picior, dar ea se smuci, ferindu-se de el.
 „Frate, ai înnebunit?”
 „Te rog, iartă-mă, e vina mea că picioarele îți sunt atât de mari.”
 Ea se ridică pe pat. „Cuum?”
 „Știam cât de tare te dureau, așa că peste noapte îți lărgeam legăturile.”

„Tu... tu mi-ai făcut asta?”
 El aprobă din cap. „Te implor să-mi acorzi iertarea.”
 „Să te iert? De ce te-aș ierta?”. Își smulse podoaba de pe cap. „De ce ai făcut un lucru atât de crud?”

El se întinse spre piciorul ei, dar ea-l lovi.
 „Nu-ți puteam suporta durerea, era prea mult pentru mine. Jur.”
 „Prostule, nesuferitule... din cauza ta sunt constrânsă acum să iau de soț un porc. Mi-ai distrus viața.”

Coborî din pat și începu să arunce în el cu tot ceea ce era în apropiere: o oglindă mică de mână, recipiente de porțelan pentru machiaj, piepteni și perii.

„Fiu ieșit din ou de broască țestoasă, te urăsc.”

Mai multe obiecte căzură asupra lui Lin Feng și a pereților din jur. El fugi pe coridor, ea pe urmele lui, lovindu-l cu abacul. Se auziră voci din camera principală și Lin Feng se îndreptă într-acolo, dar se împiedică și căzu la picioarele tatălui său și ale viitorului mire.

Ochii i se umplură de roșu, urechile purtau ecourile blestemelor ei, dar toate deveneau din ce în ce mai estomate, pe măsură ce auzea vocea maestrului său, în tot acel amalgam. „Totul are frumusețe în sine, însă nu toată lumea o vede”.

Ultima ei lovitură cu abacul îl rânise la ceafă. Putea să-și simtă sângele pompând cu putere. Privi în sus surprinzând expresia îngrozită a mirelui și îi oferii în schimb cel mai fericit zâmbet. Nici măcar un porc lacom nu s-ar căsători cu o asemenea femeie, una care era capabilă să lovească un sfânt. Dacă era în stare de asta în ziua nunții, ce surprize i-ar putea rezerva soțului în noaptea nunții?

Zâmbetul îi rămase pe față în timp ce o parte dintre martorii o târau din cameră pe Mei Li, care se zbătea și ale cărei epitete deveneau din ce în ce mai urâte, pentru ca în final să încheie cu un strigăt de frustrare ce zgudui pereții. Lin își duse o mână la ceafă, se uită la sângele care îi pătase pielea și roba, la picăturile care se amestecau cu petalele de flori împrăștiat pe podea. Dorința lui Mei Li de a scăpa de căsătorie se va împlini într-adevăr. Cât despre sine, o singură privire spre expresia acră a mamei sale l-a asigurat că nu va mai vedea niciodată casa părintească.

Ridicându-se încet, se înclină în fața mirelui, apoi a părinților săi, după care păși cu atenție afară din cameră, oferind în tăcere o rugăciune de mulțumire și un rămas-bun ultimei dintre legăturile sale. Când ajunse pe cărarea largă de piatră, mulțumi picioarelor sale puternice pentru voința și abilitatea de a-l purta pe lungul drum ce i se așternea în față.

Traducere

Gabriela BARBUR

Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010

Impresiile unui călător tomnatic

(fragment)

5. Sohodol. Nume de medicament. Și jur că asta a fost. Satul se află nu departe de Câmpeni. Tabăra pentru pionieri și școlari era amenajată în incinta școlii. De această dată am fost trimis titular. Terminasem clasa a VIII-a (anul I de liceu). Eram cu atât mai bucuros, cu cât din grupul de jibouani făcea parte și Florin Mocanu, unul dintre prietenii de joacă, de-o vârstă cu mine; ce zic eu?!, e cu cinci luni mai... tânăr! Fiul profesorului de muzică, dirigintele primei clase a proaspăt înființatei Școli Medii Mixte Jibou. Însă Florin fusese înscris în clasa I la vârsta de șase ani, prin urmare cu un an înaintea celor de-un leat, iar acum terminase clasa a IX-a a Școlii Medii „Simion Bărnuțiu” Zalău, de unde fusese desemnat pentru tabără, împreună cu alți colegi, firește. Curios fenomen: Nu-mi amintesc nici un alt nume sau vreo figură, în afara lui Știrbu - atletul și a fraților Bigfalvi. În sfârșit, ce să mai lungesc vorba! Am ajuns cu *Trenul „Personal”* în Turda. De aici până la Câmpeni am călătorit cu miraculoasa *mocăniță*. Un ... trenuleț deplasându-se pe linia îngustă cu o viteză între cinci și zece kilometri la oră. Cei peste șaptezeci de adolescenți între paisprezece și șaptesprezece ani, câți eram, ocupaseră aproape toate vagoanele. Pe lângă terasament, de-a lungul traseului, pomi fructiferi ademeneau cu roadele încă neocapte; meri, pruni, peri și, pe alocuri, cireși. Din când în când, câțiva dintre cei mai agili din primele două vagoane de după *mocăniță* coborau, culegeau cât mai multe fructe verzi, apoi urcau în ultimul vagon și împărțeau o mare parte din „pradă” celor care doreau. În rest, gaguri, șotii, unii mâncau, alții dormeau, cei melancolici înregistrau în memorie peisajul. Pe măsură ce urcam, satele începură să se destrame: o gospodărie ici, alta colo. La Câmpeni în gară ne aștepta un camion Molotov în bena căruia ne-au fost depuse bagajele, majoritatea – geamantane din carton, câteva cufere mai mici și rucsacuri. Apoi am fost încolonați și „înainte marș!” pe drumul care o lua în stânga, spre Sohodol. Trei sferturi de ceas, și iată-ne în curtea școlii, împărțiți pe detașamente, apoi repartizați în dormitoare amenajate din sălile de clasă. Paturi suprapuse. Eram cazați astfel cam douăzeci, treizeci într-un dormitor. Spre satisfacția-mi nedisimulată, am primit un pat la parter. Patul de deasupra fusese ocupat de Florin. Cantina și bucătăria erau amplasate în alte două săli. La o distanță nu prea mare de școală se auzeau fredonând apele Arieșului.

Cinarăm în cantină, fiecare din merindea pregătită de acasă. Sigur că ne-am servit reciproc cu produsele din „traista” personală. Mai avantajați au fost aceia dintre noi care-și consumaseră rezervele pe drum, dar și mai puțin norocoșii ai căror părinți nu-și îngăduiseră să le supra-încarce bagajul.

Lavoarele (jgheburile) pentru „întreținerea igienei corporale” fuseseră instalate în curte. Erau racordate la un rezervor ridicat pe o platformă susținută de patru stâlpi. Apa, limpede, venea prin pompare din râu.

În ordinea detașamentelor, ne-am spălat dinții și picioarele cu apă încălzită peste zi de razele soarelui, apoi ne-am retras pentru culcare. Oho! Abia acum a început

tărăboiul! Cum se văzură în pijamale, adolescenții au dat startul unei bătălii cu perne și pături, însoțită de țipete, urlete războinice, care a ținut până când profesorii instructori, auzind hărmălaia, sosiră întrerupând cu avertismente severe zelul combatanților. În timpul acesta, eu suportam aproape plângând urmările prunelor și ale merelor verzi culese din mersul mocăniței și îngurgitate lacom cu nonșalanța molipsitoare a zurbagiilor cărora eram tentat mereu să mă raliez. Crampe nemiloase îmi încercuiau „foalele” (denumirea populară ostentativ hilară a ventrelor). Îndată ce liniștea s-a restabilit în dormitor, i-am reclamat instructorului suferința. M-a însoțit la infirmeria taberei. Doamna asistentă mi-a dat să beau două sau trei pastiluțe care și-au făcut efectul după vreo douăzeci de minute, răstimp în care am năvălit într-o succesiune aleatorie spre clădirea marcată la un capăt cu binecunoscutele inițiale stupide *PENTRU BĂIEȚI*, iar la celălalt capăt – *PENTRU FETE*, fără vreun avertisment grafic pe care să-l poți percepe de la oarece distanță cum că acolo s-ar afla amplasată „buda”, sau „latrina”, adică WC-ul, orientarea făcându-se eventual după miros sau după arhitectura construcției. La una dintre reveniri, o voce cvasi-ironică dintre paturi: „Ce faci, Relucule, te piși ca găina?” Urmă un cor de chicote și râsete. Într-un târziu, s-a așternut calmul. Oboseala călătoriei i-a doborât pe toți. Am adormit și eu după ce, picotind, m-am convins că nu mai trebuie să dau fuga afară.

A doua zi, scenariul șablon intrat în deprinderi, generat de autoritățile timpului: Adunarea pe detașamente, raportul, anunțarea programului zilei în curs. Era unul simplu, de adaptare. Acompaniați de instructori (profesori care ne însoțiseră de la centrul de concentrare din Zalău până aici), ne-am constituit într-o „organizație uteme /uniunea tineretului muncitor” alcătuită din vreo patru detașamente, având ca argument criteriul vârstei. Dintre noi au fost propuși elevii-comandanți ai detașamentelor și elevul comandant de unitate. Directorul taberei, profesorul comandant al unității, precum și profesorul de sport erau localnici; cunoșteau bine zona și, mai cu seamă, traseele turistice pe care urma să le parcurgem în drumețiile nu foarte facile. Când toate aceste pregătiri au luat sfârșit, „s-a dat liber la joacă”. Volei, fotbal, șubah, șah, jocuri muzicale sau lectură (aveam acces la biblioteca școlii, biblioteca fiind și ea localnică). Știrbu, care era aruncător cu greutatea, își ceru permisiunea să meargă pe malul râului, unde se antrena aruncând pietroaie în lungul malului sau direct în râu. Un grup dintre noi a fost „alocat” ajutorului la bucătărie; acest ritual fusese stabilit pentru zilele când ne aflam „la sediu”; curățat cartofi, spălat legume și zarzavaturi, ales orezul sau fasolea.

Două drumeții avură darul să rupă monotonia unui program de odihnă activă „la sediu”. Prima – un traseu spre muntele (piscul) Vâlcan. Am pornit dimineață, după micul dejun. Primiserăm hrană rece la pachet. Pateu, conservă de pește, brânză, biscuiți și, firește, pâine în cantități suficiente pentru a rezista până la cină, când ar fi trebuit să ne fi întors.

N-a fost un „marș forțat”, dar nici chiar lent și alandala. Țineam aproape, supravegheați de instructorii noștri, dar aveam timp să „filmăm” peisajul, mai cu seamă atunci când cei doi profesori localnici tineri ne solicitau atenția asupra unor detalii spectaculoase.

După circa o oră și jumătate de mers, ni se ivi în cale o livadă numai cu cireși. Urma s-o traversăm. Cireșe de soiuri deferite își etalau culorile, de la galben la roșu închis și negru. Era un an bogat în fructe; pomii erau încărcăți să li se rupă crengile, nu altceva. Ne-am oprit. Câțiva temerari - gata să dea asaltul. Ghinionul lor era prezența instructorilor. După câteva minute, dintre pomii încărcăți apără un gospodar care discută ceva cu profesorii. Noi presupunem că îi va ruga să ocolim locul, însă ne-am înșelat. După câteva minute, ne rugă să facem liniște, apoi ne comunică ce hotărâse: „Puteți să culegeți cireșe de unde vreți, dar vă rog să nu rupeți crengile!” Nu termină bine și am năvălit ca niște lăcuste înfometate în pomii cu ochi roșii. Nu toți veniserăm în drumeție. Cei care n-au dorit sau n-au putut, din pricini diverse, au rămas în tabără. După cum au fost câțiva dintre ceștilalți cărora fie că nu le plăceau cireșele, fie nu erau dispuși să se cațere în cireși. Sigur că s-au mai rupt trei, patru crenguțe, însă generosul moț știa că nu puteam să stricăm livada, nici să o golim de fructe. Lăcustiada n-a durat decât maximum un sfert de oră, pentru că s-a dat adunarea în partea de sus și ne-am continuat drumul spre obiectivul final.

Ajunși aici, ne prăbușirăm obosiți pe larga pajiște din vecinătatea pădurii care înconjură ca o aură de verdeață piscul. Câțiva, dintre consumatorii lacomi de cireșe, se furișară în locuri mai dosnice având asupra-le câteva file de caiet-maculator. La revenire, anunțară cu glas voios ca prin luminișuri e plin de frăguțe coapte. Alarmă generală! Toți, profesori și elevi, se împărășiară prin pădurice și luminișuri, evitând ostentativ apropierea de zona în care își lăsaseră încărcătura colegii intoxicați. Unii mai norocoși, alții mai ghinionști, sau cu deficiențe de atenție, adunau și îngurgitau roadele atât de parfumate și gustoase. Apoi desfăcurăm pungile cu merinde și mutarăm pâinea, salamul, brânza și ouăle în stomacuri nu tocmai ahtiate, pentru că cireșele urmate îndeaproape de frăguțe ocupaseră o bună parte din „magazii”. Odată sfârșită și această îndeletnicire stresantă, cei mai agili și curajoși, adică majoritatea, am purces la escaladarea vârfului de unde se deschidea o panoramă spectaculoasă a ținuturilor locuite de moți.

Ne-am întors „la sediu” pe un traseu puțin diferit. Imaginați-vă cât de rapid am adormit imediat după cină, și cât de profund ne-a fost somnul!

Peste încă două zile am purces la o drumeție mai lungă, pe-un traseu cunoscut doar de localnici. De la Sohodol spre Muntele Găina. La vestitul „Târg de fete”.

Viorel TĂUTAN

Cercuri pe apă

Între bâlciul politic și cel monden, cultura – garoafa de la butoniera mass-mediei

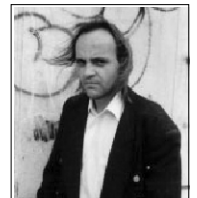
Cine pe cine a mai înjurat astăzi? Și cum se înjură pe bandă rulantă, nici nu mai avem răgaz să judecăm care om politic are dreptate, chiar dacă adevărul nu se impune prin invective. Cine de cine s-a despărțit și se răfuiesc ca la ușa cortului săptămâni întregi pe micile ecrane, ca apoi să se împace, tot public, dând amploare națională unui subiect de proastă telenovelă?! Vrând-nevrând, așa ne petrecem mare parte din timpul liber. Urmărind șuşanele. Stăm în fața televizorului, prinși între bâlciul politic și cel așa-zis monden. Din ce în ce mai rar ne oprim din butonarea telecomandei la un film fără împuşcături, violență și sex, ori la o emisiune care ne place, care ne informează și ne educă. Sunt atâtea canale! – veți zice. Poți alege! Avem acum, într-adevăr, posibilitatea de a alege, dar, din păcate, nu de puține ori singura opțiune este apăsarea pe butonul roșu al telecomandei. Așa că, în nopțile lungi de toamnă și de iarnă care ne așteaptă, cea mai geroasă iarnă din ultima mie de ani (cum ne avertizează meteorologii), nu ne rămâne decât să ne găsim fiecare modalitatea de încălzire a spiritului în odăile noastre reci. Apropo de rece și de versul poetului „Încă-odată iar și iară/ a cunoaște-nseamnă iarnă”, ce-ar fi

să rezervăm mai mult timp meditației, de cum se înserează și până ne ia somnul? O, nu! Pe lângă riscul ca somnul să ne ia spre dimineață, ar mai putea fi și încărcat de coșmaruri și vise urâte cât să ne strice și ziua și zilele care urmează. Că, nu-i așa?, ce mai poți visa decât rate neplătite, disponibilizări, lipsuri, certuri, frustrări...?! Așa că până la urmă tot mai bine cu televizorul. Sau, nu! Dacă ați ales să investiți în publicațiile scrise care au adăugat numărului curent o carte, un CD de regulă cu muzică bună, un DVD cu filme artistice sau opere, dicționare de mitologie, ghiduri turistice, albume de artă ș.a., și nu ați avut timpul să le parcurgeți pe toate, toamna aceasta și iarna ce vine, cu nopți lungi și geroase, vă oferă tot timpul să vă încălziți și înnobilați spiritul. Cum?! Deși de ordinul leilor și aproximativ unei zeci de lei, nici Dvs. nu v-ați putut permite cumpărarea unui ziar însoțit de o carte frumoasă și utilă, de un CD sau DVD cu muzică, filme și opere de valoare?! Atunci nu avem încotro. Trebuie, în iarna asta, să gândim, cu orice risc!

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Apărarea

M-am așezat pe niște trepte și-am plâns

Nu știu cum aş putea scrie acest text sau material de presă sau oricum i-aş mai putea spune. Acum știu sigur că artistul e un izolat, un singuratic, acum am înțeles că arta făcută atunci când artistul ia foc și nu mai poate este, de fapt, o anormalitate.

Imediat ce am editat volumul de versuri SCRUM, editura a trecut la necesara campanie publicitară. Astfel, mulți oameni au aflat că exist, unii m-au felicitat, alora le-am fost indiferent – dar nu asta contează, ci gestul unui om cu bani care m-a întrebat câte cărți am, că le cumpără el pe toate. În restaurantul acela de lux mi s-a făcut rău brusc și de răul acela am vrut să izbăvesc rândurile de față.

Am luat de la Cluj 150 de cărți, din care am dat gratis vreo 50, așa că am zis: 100 – iar el mi-a dat pe loc 1500 lei, cu precizarea că va trimite șoferul să ridice pachetele. Așa s-a și întâmplat și după ce mașina a plecat mi s-a tulburat sângele, m-a apucat durerea, m-au covârșit lacrimile – munca mea ieșită din comun – vândută pe 1500 lei, prea târziu, jocurile erau făcute.

De aceea sunt sponsorizați tâmpiții, de aceea autorii puternici, care pot relansa modele spirituale într-o lume materială, capotează și dispar între teancurile de bancnote ale cumpărătorilor de duzină, de aceea unii din ei devin perversi financiari, urmând exemplul mafiei literelor – numai eu m-am înecat de plâns în fața blocului și, dacă aş fi putut, aş fi fugit după mașină și i-aş fi dat înapoi banii, mi-aş fi luat înapoi cărțile.

Așa a fost, domnilor și doamnelor, dragii mei concetățeni – durerea mea a fost inumană și nici un spital, nici o terapie de ultimă oră nu mă poate vindeca de ea; fluturați batiste și iubiți nebunia de-a putea plânge din tot ceea ce ești, dacă vă dă mâna. Atât mai spun: un poet nu moare aici – dispăre dintre noi; și acum lacrimile mele sunt și mai grele – eu nu am devenit încă poet. Iar neputința aceasta, ca un câine turbat, mă va urmări secol de secol, până voi fi ceea ce mi se cere.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

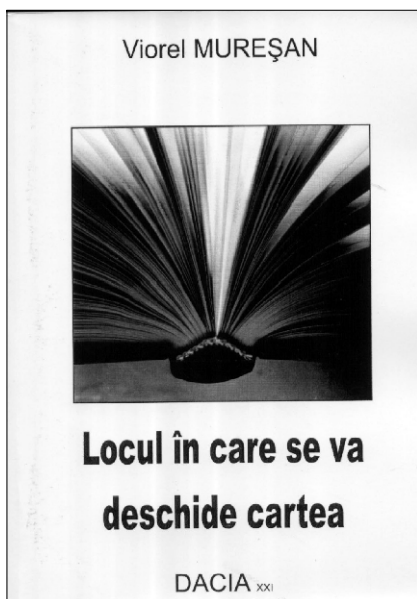
Malaxorul cu știri. Cu mai multe știri

■ La Editura Dacia XXI din Cluj Napoca, în Colecția „Scriitorii la ei acasă”, a apărut, în colaborare cu Primăria Jibou, un nou volum al poetului **Viorel Mureșan: „Locul în care se va deschide cartea”**. Ion Vădan: „Viorel Mureșan, format la școala Echinoxului clujean, scrie o poezie minimalist ceremonioasă, în care elementele de decor se dizolvă în aburul

fantasmatic al unor intense trăiri. Identificat ca făcând parte din stirpea rară a unor poeți mistici și rafinați (Ion Mircea, Daniel Turcea, Mihai Ursachi) el perseverează cu tenacitate în a converti ideile în imagini ce să le încarce definitiv cu o energie misterioasă, luminiscenta lucrurilor transformându-se în aură, în destin. Născut în satul Vicea, dar pendulând între Surduc și Jibou, precum ticăitul unui ceas, până în momentul când scrie, translează o experiență de viață în poeme eterice, descărnate de zorzoanele vieții cotidiene”. Vă reamintim că Viorel Mureșan a revenit pe cea mai înaltă scenă a poeziei românești și cu „Buchetul de platină”, volum apărut, tot în 2010, la Editura „Eikon” din Cluj Napoca. Ambele cărți urmează să fie lansate în această toamnă și în Sălaj.

Poetul Viorel Mureșan, stabilit la Surduc, este profesor de limba și literatura română la Jibou de zeci de ani, actualmente la Liceul Teoretic „Ion Agârbiceanu”. S-a născut la 1 aprilie 1953 în Vicea – Maramureș. Absolvent, în 1979, al Facultății de Filologie din Cluj Napoca, secția română – rusă. Între anii 1975 – 1979 a frecventat cenaclul și revista „Echinox” devenind membru al redacției și, implicit, al grupării echinoxiste. A publicat aici pagini de poezie, eseu, traduceri. A colaborat, vreme de peste trei decenii, la importante reviste literare din țară. Este colaborator permanent și al revistei „Caiete Silvane”, revista de cultură a Sălajului. Cărți publicate: poezie – „Scrisori din muzeul pendulelor” (Albatros, 1982); „Biblioteca de os” (Dacia, 1991); „Pietrele nimicului” (Dacia, 1995); „Ramele nordului” (Dacia, 1998); „Lumina absentă” (Paralela 45, 2000); „Ceremonia ruinelor” (Dacia, 2003); „Sâmbăta lucrurilor” (Limes, 2006, antologie de autor); critică literară – „Leonid Dimov – monografie” (în colaborare cu Traian Ștef), Aula, 2000.

■ Oliviu Craznic, „...Și la sfârșit a mai rămas coșmarul”. Preț: 29 lei (sau cu reducere de pe net): Librăriile Humanitas, Eminescu, Sadoveanu etc., sau site-urile Tamada.ro, Editura Vremea. „În Castelul Ultimelor Turnuri, lucrurile merg cu adevărat Rău”.

■ În 27 și 28 noiembrie 2010, în comuna **Cicîrlău** din județul Maramureș se va desfășura **ediția a XVII-a a biennială a concursului de poezie și proză pentru tineri creatori nedebutați în volum**. Juriul va fi format din scriitorii cu renume și va acorda diplome, premii ale revistelor literare (constând în publicare) și stimulente financiare (800 lei marele premiu pentru cel mai valoros text literar din concurs, 500 lei premiul I, 400 lei premiul II, 300 lei premiul III, la secțiunile poezie și proză).

Tinerii scriitori în devenire sunt invitați să trimită minimum 10 poezii și/sau 10 pagini de proză (în 2 exemplare dactilografiate), până la data de 10 noiembrie 2010, pe adresa: Primăria Cicîrlău, cod poștal 437095, județul Maramureș, sau pe e-mailul Primăriei Cicîrlău: primariacicarlau@yahoo.com

Concurenții selectați pentru premii vor fi invitați la festival, cazarea și masa fiind asigurate de organizatori (Fundăția Culturală “Vasile Lucaciu”, Consiliul Local și Primăria Comunei Cicîrlău).

Alte informații, la telefoanele 0262-481002 (primar Vasile Zete), 0730-930235 sau 0748-869209.

■ **Grupul Media SINGUR își anunță intenția de a edita o antologie de poezie și una de proză scurtă (sau fragmente de roman) ale autorilor români contemporani.**

Condiții de participare:

1. Se primesc numai materiale culese pe calculator, cu diacritice, font Times New Roman, corp literă 12, spațiere între rânduri de 1,5. Materialele nu vor depăși 3 (trei) pagini format A4. Acestea vor fi trimise până la data de **31 octombrie 2010** pe mail: dorudancus@yahoo.com sau poștal, pe suport electronic (DC sau DVD) pe adresa: Editura SINGUR, O.P. 8, C.P. 19, loc. Târgoviște, jud. Dâmbovița. Apariția celor două antologii, inclusiv expediția volumelor către autori se va realiza (și se va încheia) până la data de **30 noiembrie 2010**.

2. Se vor atașa o fotografie scanată în format jpg și un scurt CV literar.

3. Autorii vor achita 100 lei în contul SC YEUDENI SRL, ale cărei date se găsesc mai jos. Suma finală încasată va fi folosită pentru achitarea tiparului. Serviciile de prepress, corectura, taxele de expediție poștală și resursele necesare mediatizării vor fi suportate integral de Editura SINGUR, care editează aceste lucrări.

4. Fiecare autor va primi gratuit câte 5 (cinci) exemplare din antologia în care a apărut.

5. Antologiile vor beneficia de o intensă campanie de mediatizare pe mai multe site-uri culturale din țară și din străinătate, în diverse publicații on line din țară și din străinătate și în diverse publicații tipărite. De asemenea, vor fi prezentate publicului cu ocazia unor întruniri culturale, cenacluri, tabere de creație etc. Autorii vor fi ținuti la current în permanență cu stadiul mediatizării scrierilor lor.

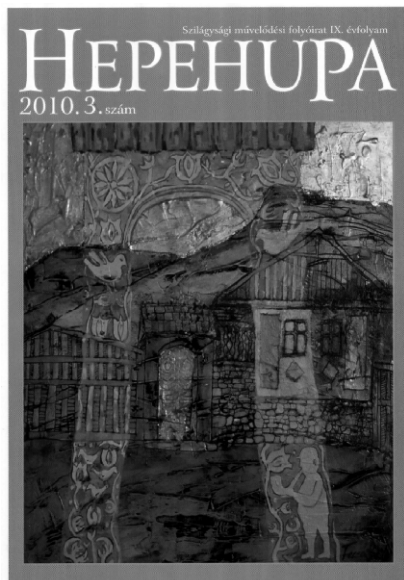
6. Datele firmei în contul căreia se virează ori se depune taxa de participare în valoare de 100 lei:

SC YEUDENI SRL

Cont IBAN: RO10BTRL01601202T47115xx

C.U.I.: RO26372890
 Nr. de Ord. în Reg. Com.: J15/3/2010
 Loc. Târgoviște
 Jud. Dâmbovița
 7. Informații suplimentare: dorudancus@yahoo.com;
 telefon: 072-444.35.87

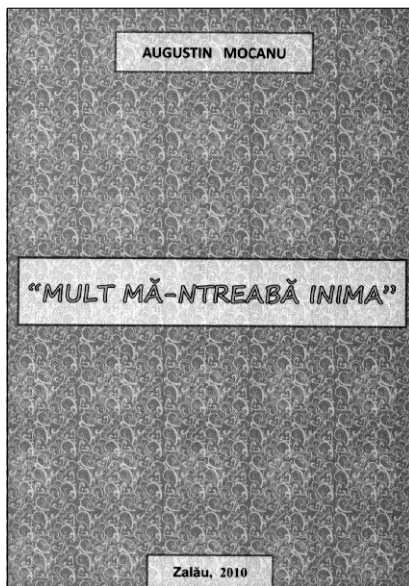
■ A apărut nr. 3/2010 al revistei trimestriale de cultură în limba maghiară, „**Hepehupa**”. În acest număr semnează cronici, studii, poezie, proză Bai Attila, Bántó István, Bódis Ottilia, Bodoi Pál, Devecseri Zoltán, Fejér László, Györfi Simone, Hajdu Attila, Hervay Gizella (1934 – 1982), Jancsó Noémi (1988 – 2010), Koós – Kovács István (1910 – 1937), László László, Müller Dezső, Olasz Valéria, Corina Știrb Cooper, Somogyi Vengli Iudith, Daniel Săuca, Szabó Attila, Széchenyi István (1791 – 1860), Tököly Vajk, Varga D. István, Vári Fábrián László. Numărul este ilustrat cu lucrări realizate la cea de-a 15-a ediție a taberei de creație internațională Jebuc, 2010, desfășurată la începutul lunii august în comuna Coșeiu din județul Sălaj.

Revista de cultură a Sălajului „Hepehupa” apare din 2002 editată de Color Print Zalău, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj, Centrului Culturii Tradiționale Sălaj și al Fundației „Communitas”. Redactor – șef: Fejér László, secretar de redacție: Szőke Anna.

■ La Editura „Caiete Silvane” a apărut o nouă carte a

etnologului **Augustin Mocanu**: „**Mult mă-ntreabă inima**”, Antologie a cântecelor de dragoste și dor din aria Sălaj – Codru. Volumul, după cum explică autorul, „constituie o reluare, lărgire, dezvoltare și aprofundare a ceea ce în 2004 s-a tipărit sub titlul «Floare de rai», căpătând astfel trăsături noi și personale încât avem în față o realizare total nouă. Toate creațiile ce compun cartea au tema dragostei sau a dorului”. În opinia lui Augustin Mocanu, „poezia populară românească dăruiește cititorului interesat o imagine

complexă, vrednică de interes și atotcuprinzătoare a problematicii dragostei, care, prin bogăție, varietate și rafinament estetic, confirmă pe deplin înzestrarea nativă a creatorilor anonimi și relevă virtuțile, delicatețea și frumusețea suflatească specifice țaranului român”.

Vă reamintim că anul acesta Augustin Mocanu a mai publicat o carte, „Negru Roșu Negru”, apărută la Editura „Helis” din Slobozia. Volumul, surprinzător, conține proze „din lumea satului de altădată”, cu „subiecte folclorice” și „alte proze”, reportaje (cel despre Strâmtorile Benesat – Țicuă a apărut și în revista „Caiete Silvane”, ca și cântece din recenta „Mult mă-ntreabă inima”) și versuri. Augustin Mocanu s-a născut la 12 septembrie 1932 în satul Boju, comuna Cojocna, județul Cluj. A lucrat 40 de ani (1957- 1997) ca profesor de limba și literatura română în orașul Cehu Silvaniei, actualmente fiind stabilit la Slobozia. A. Mocanu a cercetat diferite aspecte ale culturii populare tradiționale despre care a scris și publicat mai multe cărți, dintre care amintim: „Pe cel deal cu dorurile” – folclor poetic din județele Maramureș și Sălaj” – Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2001; „Folclor din Țara Silvaniei”; Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2004; „Floare de rai” - antologie de poezie populară – Zalău, 2004; „Colinda «Fata de maior»”, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2006; editia a II-a, Slobozia, 2007; „Folclor poetic. Antologie din aria Codru-Valea Sălajului, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2007; „Epica populară în versuri din zonele Codrului și Sălajului” (în colaborare cu Pamfil Bilțiu), Baia Mare, 2007; „Nadiș – 620 de ani. File dintr-o monografie”, Baia Mare, 2007; „Colindele mioritice din zonele Codrului și Sălajului”, Baia Mare, 2008; „Cultură populară tradițională. Studii și articole”, Caiete Silvane, 2009.

■ **Am primit la redacție: Dumitru Păcuraru**, „Poeme din altă carte”, Brumar, Timișoara, 2010; **Valeriu Matei**, „Somn de lup și alte poeme”, ed. A.III-a, Editura Feed Back, Iași, 2010; **Victor Munteanu**, „Rănirea vederii”, Editura Fundației Culturale Cancicov, Bacău, 2010; Cenuclul de Poezie și Proză, **Amprente literare** (vol. I), Editura RBA Media, București, 2010; **Florin Costinescu**, „Nuferi blestemând”, Editura SemME, București, 2010; **Florin Costinescu**, „Secunda eternă”, cu un cuvânt înainte de Eugen Negrici, Editura Muzeului Literaturii Române, 2008; revistele „**Orizont**” (Timișoara), „**Citadela**” (Satu Mare), „**Verso**” (Cluj Napoca), „**Dunărea de Jos**” (Galați), „**Bucovina literară**” (Suceava), „**Mișcarea literară**” (Bistrița), „**Tribuna**” (Cluj Napoca), „**Dacia literară**” (Iași), „**Argeș**” (Pitești), „**Poesis**” (Satu Mare); „**Poesis Internațional**” (Satu Mare), „**Tomis**” (Constanța).

■ A apărut al șaptelea număr al Anuarului Asociației „**Fiii satului Bănișor**”. Numărul a fost prezentat cu ocazia întâlnirii fiilor satului, de Sf. Mărie, redactorul anuarului fiind același neobosit Artemiu Vanca, cel care semnează și Cuvântul Înainte, în care subliniază lucruri bune și lucruri mai puțin bune întâmplate în anul care a trecut. Dintre cele bune: a început construcția primului pod peste valea satului, informatizarea bibliotecii, biserica si-a schimbat înfățișarea. Dintre cele rele: doar 20 la sută din suprafața agricolă este lucrată, „Demografia satului se prăbușește!”, „Școala din sat este pe cale să rămână fără elevi”. Anuarul cuprinde texte despre viața Asociației menționate, despre viața satului contemporan, despre istoria satului Bănișor, despre CAP-ul comunei, despre morală, etnografie și folclor.

Daniel SĂUCA

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4,
Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al județului Sălaj, sub egida Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca, Marin Pop - redactori
**Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel
Lucaciu, Imelda Chința** - colaboratori permanenți;
Marius Soare - tehnoredactor

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat
între: Consiliul Județean Sălaj; Prefectura Sălaj; Primăria Zalău;
Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural
Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca
Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar
Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar
"Silvania"; Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor
publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic,
cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor
Literare și Editurilor din România (APLER) și a
Asociației Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit în
contul Centrului de Cultură și Artă al județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 2 lei. Pentru
orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne
contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi
achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul
Literaturii Române din București.

SUMAR

- Ioan – Pavel Azap**, Poem pentru „Caiete Silvane” p. 2
Daniel Săuca, In memoriam **Alexandru V. Matei** pp. 3-4
Viorel Tăutan, Pledoarie pro domo pp. 4-5
Viorel Mureșan, Colecția de călimări. **Augustin Mocanu**: Roșu
Negru Roșu pp. 6-7
Augustin Câmpean, Mirajul unei „epoci”
cu adevărat „de aur” p.8
Ștefan Goanță, Meditația (VIII) p. 9
Marcel Lucaciu, Rostiri esențiale p. 10
Imelda Chința, Viziunea *Ochiului orb* în poemul lui **George
Vulturescu** pp. 11-12
Carmen Ardelean, Fals tratat de supra-viețuire pp. 13-14
Ștefan Doru Dăncuș, Cărțile României p. 15
Dimitrie Bălan, interviu cu scriitorul **Ioan F. Pop** pp. 16-19
Ileana Petrean – Păușan, Octavian Lazăr Cosma, *Opera
Română din Cluj*, vol. I pp. 20-21
René Guénon, Despre pelerinaje, traducere de **Daniel Hoblea**
pp. 22-23
Szabó Attila, Retrospectiva **Szabó Vilmos** pp. 24-25
Flaviu Pătrunjel, Porolissum. A.D. 3013. pp. 26-27
Daniel Hoblea, Debut – **Paula Cotoi** p. 28
Poeme de **Paula Cotoi** p. 28
Poeme de **Radu Călin Hârza** p.29
Poeme de **Patricia Lidia** p.30
Liliana Doboș, Confesiune p.30
Lucian Perța, Apelul de seară p. 30
Györfi-Deák György, Lupul din Gubbio p.31
Franciscus Georgius, Beatificarea episcopului martir **Bogdánffy
Szilárd** pp. 32-33
Marin Pop, Preoți greco-catolici înaintași ai lui **Corneliu Coposu**
(I) pp. 34-36
Dumitru Gheorghe Tamba, Vicusul militar al castrului de pe
dealul *Pomet* de la *Porolissum*. Concluzii pp. 37-39
Ion Ivănescu, Nicolae Iorga și Țara Silvaniei p.40
Peter Cooper, Legături, traducere de **Gabriela Barbur** pp. 41-42
Viorel Tăutan, Impresiile unui călător toamnătic (fragment)
pp. 43-44
Ileana Petrean – Păușan, Cercuri pe apă p. 45
Ștefan Doru Dăncuș, Apărarea p. 45
Daniel Săuca, Malaxorul cu știri. Cu mai multe știri pp. 46-47
- Copertile I – IV sunt ilustrate cu fotografii realizate în cadrul
proiectului ReMemoria inițiat de Muzeul Județean de Istorie și
Artă Zalău și Casa de Cultură a Studenților Cluj Napoca la
Porolissum. Detalii despre proiect, în pp. 26-27.

Serie nouă, Anul VI, Nr. 10 (69), octombrie 2010

Andor Komives

Crina Prida

Mira Marincaș

Alina Staicu